

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2025. április 22–24.
Nemzeti Köszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

A szervezett bűnözés mint az orosz hibrid hadviselés eszköze

Jelige: *Principessa*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2024. november

2025.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	3
I. 1. A témaválasztás indoklása.....	3
I. 2. Kutatási kérdések	5
I. 3. Kutatási módszertan.....	6
I. 4. Áttekintés	9
II. Elméleti háttér	11
II. 1. Hibrid hadviselés	11
II. 2. Orosz szervezett bűnözés.....	19
III. A műveleti környezet elemzése	28
III. 1. Baltikum: Észtország, Lettország, Litvánia	28
III. 1. 1. Geostratégiai pozíció és az orosz külpolitikában betöltött szerep.....	28
III. 1. 2. Szervezett bűnözés	30
III. 1. 3. Részkövetkeztetések.....	39
III. 2. Ukrajna és Moldova	40
III. 2. 1. Geostratégiai pozíció és az orosz külpolitikában betöltött szerep.....	40
III. 2. 2. Szervezett bűnözés	43
III. 2. 3. Részkövetkeztetések.....	56
III. 3. A műveleti környezet komparatív elemzése	56
IV. A szervezett bűnözés orosz hibrid hadviselésben való alkalmazhatóságának vizsgálata	61
IV. 1. Erősségek.....	61
IV. 2. Lehetőségek	64
IV. 3. Gyengeségek.....	66
IV. 4. Veszélyek	67
IV. 5. A SWOT-analízis eredményeinek összefoglalása.....	69
V. Befejezés	71
V. 1. Összefoglalás	71
V. 2. Következtetések	72
V. 3. A kutatás további lehetőségei.....	74
VI. Irodalomjegyzék.....	75
VI. 1. Elsődleges források	75
VI. 2. Szakirodalmi források: könyvek, tanulmányok	78
VI. 3. Internetes források.....	89

I. Bevezetés

I. 1. A témaválasztás indoklása

A Krím-félsziget 2014-es annexióját, illetve az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációját követően az orosz hibrid hadviselés meghatározó fenyegetéssé nőtte ki magát mind az európai, mind a posztszovjet regionális biztonsági komplexum szempontjából. Ezt jól alátámasztja, hogy mind az angol, mind a magyar nyelven dolgozó tudományos közösségek mélységében foglalkoznak a témával, valamint az európai és a magyar döntéshozók is jelentős kihívásként kezelik a jelenséget: 2016-ban az Európai Parlament és a Tanács közös közleményt adott ki a hibrid fenyegetésekkel szembeni fellépés közös keretrendszeréről, Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája pedig alapvető érdekként jelöli meg a hibrid hadviselés elleni válaszadási képesség fejlesztését.^{1,2}

Bár a hibrid műveletek definíciójáról nincs konszenzus a nemzetközi tudományos diskurzusban, Frank Hoffman 2007-es tanulmányában meghatározott módozatai – a hagyományos-, illetve irreguláris hadviselés, a terrorizmus, és a bűnözői magatartás – a többség által elfogadott elméleti keretbe helyezték a jelenséget, hiszen azok állami és nem állami szereplőkre is alkalmazhatónak bizonyultak.³ Ezzel párhuzamosan azonban az is megállapítható, hogy a negyedik módozat, azaz a bűnözői magatartás – Hoffman tanulmányában és az angol nyelvű tudományos diskurzusban egyaránt – kevesebb figyelmet kap.

A bűnözői magatartás hibrid hadviselési módozatként való vizsgálata az Oroszországi Föderáció viszonylatában különös jelentőséggel bír, hiszen a szervezett, fehérgalléros bűnözés

¹ Commission 'Joint Framework on countering hybrid threats, a European Union response' JOIN (2016) 18 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

² 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. 100. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

³ Frank G. Hoffman: Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Potomac Insitute for Policy Studies, 2007, Arlington, Virginia, 1-65. https://www.potomacinsitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

és az állam összefonódásai figyelemre méltóak az országban.⁴ Ennek következtében az orosz kötődésű szervezett bűnözői formációk külpolitikai érdekérvényesítésben való kihasználhatósága nem hagyható figyelmen kívül a hibrid műveletek tekintetében sem. Ahogy Mark Galeotti fogalmaz 2017-es tanulmányában, a „*Kreml már korábban is alkalmazott szervezett bűnözői csoportokat a hírszerzés, valamint a politikai befolyásolás eszközeként, azonban ez még nagyobb problémává válhat, amint az oroszok a nyugati egység és eredményesség aláásására irányuló törekvései folytatódnak.*”⁵ Ezt jól példázza, hogy a Krím-félsziget annexiója során az orosz különleges műveleti erők szorosan együttműködtek hasonló csoportokkal, olyannyira, hogy az újonnan felállított Krími *de facto* Köztársaság elnöke az orosz kötődésű Szálem bűnszervezet tagja, Szergej Akszjonov lett.⁶ Ennek jegyében a probléma feltárása elengedhetetlen, hiszen az lehetőséget adhat az érintett államoknak a hibrid hadviselésben alkalmazott szervezett bűnözés elleni védekezésre, valamint rezilienciájuk megerősítésére.

Összefoglalva tehát az orosz hibrid hadviselés és a kriminalitás kapcsolatának vizsgálata hiánypótló mind a nemzetközi, mind a magyar szakirodalom tekintetében. Ezen túl az orosz szervezett bűnözés sajátos jellege, az elmúlt évek eseményeinek vonatkozásai (ideértve például a Krím-félsziget annexióját is magába foglaló hibrid műveletet), valamint Magyarország és az Európai Unió biztonság- és védelempolitikai prioritásai is indokolják a probléma átfogó vizsgálatát.

⁴ Például Vlagyimir Putyin 1994 és 1996 között, Szentpétervár polgármesterhelyetteseként szoros kapcsolatot ápolt Vlagyimir Kumarinnal, a szentpétervári Tambovskaja bűnszervezet vezetőjével. Lásd Karen Dawisha: Putin's Kleptocracy: Who Owns Russia?. Simon & Schuster, 2014. In: Mark Galeotti: 'We Have Conversations': The Gangster as Actor and Agent in Russian Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*, Vol. 75, No. 6, July 2023, 911. <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2154316>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

⁵ Mark Galeotti: *Crimintern: How the Kremlin uses Russia's criminal networks in Europe*. 18. 4. 2017, European Council on Foreign Relations, 1-12. https://ecfr.eu/publication/crimintern_how_the_kremlin_uses_russias_criminal_networks_in_europe/. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

⁶ Iffat Idris: Corruption, crime and conflict in eastern Ukraine. SOC ACE Evidence Review Paper No. 2, University of Birmingham, 2022, 1-26. <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government-society/publications/corruption-crime-and-conflict-in-eastern-ukraine.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

I. 2. Kutatási kérdések

A dolgozat célja az alábbi hipotézis és kutatási kérdés igazolása és megválaszolása:

- H1: A szervezett bűnözés alkalmazható az orosz hibrid hadviselés során.
- K1: Az orosz típusú hibrid hadviselés mely szakaszaiban alkalmazható a szervezett bűnözés mint eszköz?

A kutatás értelmezési keretének kijelöléséhez elengedhetetlen a hipotézis és a kutatási kérdés kulcsfontosságú elemeinek definiálása.

Az orosz típusú hibrid hadviselés fogalma nehezen határozható meg, tekintve, hogy sem az angolszász, sem a magyar, sem az orosz szakirodalom nem ad egységes, paradigmaticus definíciót a jelenséggel kapcsolatban. Bár az elsődleges forrásnak tekinthető orosz akadémiai diskurzusban kiterjedt irodalma van az új típusú hadviselésnek, dolgozatomban a Valerij Geraszimov vezérkari főnök által publikált modellt tartom mérvadónak.⁷ Annak ellenére, hogy Geraszimov 2013-as cikke nem mutatja be mélységében a hibrid hadviselés elemeit, valamint – ahogy Holecz József is megjegyzi – célja sokkal inkább az orosz hadtudományi közösség ösztönzése, mintsem a doktrínaalkotás volt, a tanulmányban felvázolt műveleti szakaszok és elemek sematikusságuk okán jól felhasználhatók az elméleti keret felállításához.⁸

A szervezett bűnözés fogalma – ahogy Zsigmond Csaba tanulmánya is alátámasztja – sem a nemzetközi, sem a hazai szakirodalomban nem tisztázott, hiszen annak meghatározását a jelenség újonnan kialakuló határokon átnyúló, nemzetközi, eltérő nemzeti hagyományokból táplálkozó és különböző struktúrákban működő jellege akadályozza.⁹ A jogi szabályozás – mind a magyar, mind az orosz – főképp a hierarchikus jelleg alapján határolja el a bűnszervezet és a bűnszövetség fogalmát, amely definíciók azonban a transznacionálissá váló, sokszor virtuális környezetet kihasználó szervezetek tevékenységét kevésbé fedik le, hiszen azok mára

⁷ Valeriy Gerasimov: The Value of Science Is in the Foresight. *Military Review*, January-February 2016, 23-29. https://www.armyupress.army.mil/portals/7/military-review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

⁸ Holecz József alezredes: A Geraszimov-doktrína – Egy másik megvilágításban. *Felderítő Szemle*, XVI. évf., 3-4. szám, 2017, 5-27. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-3-4.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

⁹ Zsigmond Csaba: A szervezett bűnözés elméleti megközelítéseitől a bűnszervezet nemzetközi és hazai jogi fogalmáig. *Belügyi Szemle*, 2020/10., 62. <https://real.mtak.hu/115995/1/ZsigmondCsabaBelugyiSzemle2020.evi10.szam61-80..pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

sokkal rugalmasabb struktúrák alapján működnek.^{10,11} Ezen szűk definíciós keretrendszer kiküszöbölésének érdekében a dolgozat a Dolganova–Evlanova szerzőpáros „szervezett bűnözői formáció” meghatározását alkalmazza, amely magába foglalja a szervezett bűncselekmények kollektív alanyait, a szervezett bűnözői tevékenységek különböző formáit, valamint a bűnözői közösségeket is.¹²

Bár az orosz szervezett bűnözés meghatározása kifejezetten sok definíciós problémába ütközik – amelyekre a dolgozat az elméleti háttér bemutatása során kitér – fontos megemlíteni, hogy a kutatás során a vizsgált műveleti környezetben jelenlévő, helyi bünszervezetek kerülnek fókuszba, nem pedig az Oroszországi Föderáció területén működő csoportok. Ennek következtében a dolgozat nem vizsgálja a kiberbűnözői tevékenységet sem, hiszen – ahogy az megfigyelhető volt a Baltikum elleni támadások, valamint az ukrajnai háború során – a bűnözői csoportok által a Kreml megbízásából elkövetett támadásokat főként Oroszország területén működő szervezetek hajtották végre.¹³

I. 3. Kutatási módszertan

A kutatási kérdések megválaszolásának érdekében elsősorban kvalitatív módszereket alkalmaztam. Tekintve, hogy a szervezett bűnözés és a hibrid hadviselés kapcsolatának természete kifejezetten alulkutatott probléma mind a nemzetközi, mind a hazai

¹⁰ A bünszervezet fogalmát a magyar jogban a 2012. évi C. tv. a Büntető Törvénykönyvről 459. § 1. pont határozza meg. Az orosz jogban – az 1996-os Büntető Törvénykönyv értelmező rendelkezésének hiányában – az orosz Legfelsőbb Bíróság 2010. június 10-én kihirdetett 12. határozata rendelkezik a definícióról. Лásд Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 10.06.2010 N 12 "О судебной практике рассмотрения уголовных дел об организации преступного сообщества (преступной организации) или участия в нем (ней). https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_101362/. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

¹¹ European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2021. Europol, 7. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

¹² А.И. Долгова - О.А. Евланова: Методика анализа организованной преступности. Российская криминологическая ассоциация, 2005, 23. https://crimas.ru/_books/metod_analiza_org_prest.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

¹³ Mark Galeotti: Gangsters at War – Russia’s Use of Organized Crime as an Instrument of Statecraft. *Global Initiative Against Transnational Organized Crime Research Reports*, November 2024, 25-29. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2024/10/Mark-Galeotti-Gangsters-at-war-Russias-use-of-organized-crime-as-an-instrument-of-statecraft-GI-TOC-November-2024.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

szakirodalomban, az elsődleges forrásokra alapuló kvantitatív vizsgálat lefolytatása kevésbé lehetséges.

A primer források korlátozottságának következtében elsősorban angol és orosz nyelvű szakirodalmi források kerülnek felhasználásra, amelyek biztosítják a dolgozat tudományos megalapozottságát. Ezen források magyar nyelvű feldolgozása továbbá hiánypótló a hazai szakirodalom korlátozottságának tekintetében. A szakirodalmi anyagokon túl egyes gyakorlati példák alátámasztásához nemzetközi híryananyagokat, valamint statisztikai adatokat is alkalmaztam. A felhasznált források tekintetében kulcsfontosságú megjegyezni, hogy csak olyan anyagok kerültek felhasználásra, amelyeket 2024. november 12 előtt hoztak nyilvánosságra.

A kutatási módszertan kereteinek meghatározásához elengedhetetlen a kutatás térbeli határainak definiálása. Tekintve, hogy az elmúlt években leginkább az orosz közelskülföld országaiban – például Ukrajnában és Moldovában – figyelhettük meg a hibrid hadviselés előrehaladott kibontakozását, a dolgozat is ezen területet helyezi górcső alá.^{14,15} Ezzel párhuzamosan a teljes posztszovjet térséget lefedő közelskülföld koncepcióba az európai regionális biztonsági komplexumra csupán közvetett hatást gyakorló közép-ázsiai, valamint dél-kaukázusi térség is beletartozik, ezért a dolgozat csupán Oroszország európai közelskülföldjére, azaz a Fekete-tenger nyugati medencéjének térségére (Ukrajna, Moldovai Köztársaság), valamint a Baltikumra (Észtország, Lettország, Litvánia) fókuszál.¹⁶ Annak ellenére, hogy számos kutató szerint az utóbbi már nem tekinthető orosz közelskülföldnek a balti államok euroatlanti integrációja miatt, a kutatás mégis figyelembe veszi ezeket, hiszen azok az orosz transznacionális szervezett bűnözés legfontosabb útvonalai mentén helyezkednek el, jelentős orosz nyelvű populációval rendelkeznek, valamint az elmúlt évtizedekben nagy

¹⁴ András Rác: Russia's Hybrid War in Ukraine. FIIA Report 43, The Finnish Institute of International Relations, 2015, 1-104. <https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/01/fiareport43.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

¹⁵ Kamil Całus: The Russian hybrid threat toolbox in Moldova: economic, political and social dimensions. Hybrid CoE Working Paper 23, The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2023, 1-28. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2023/04/20230413-Hybrid-CoE-Working_Paper-23-Moldova-WEB.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

¹⁶ Az orosz közelskülföld koncepció Moszkva korábbi szovjet tagállamokhoz fűződő viszonyát írja le, gyakran használatos az Oroszországi Föderáció befolyási övezetének leírásaként. Lásd bővebben: Elias Götz: Near Abroad: Russia's Role in Post-Soviet Eurasia. *Europe-Asia Studies*, Vol. 74, No. 9. 2022, 1529-1550. <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2133086>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

mértékben küzdöttek orosz befolyásszerzési kísérletekkel, amit például az Észtországot érintő 2007-es kibertámadás is alátámaszt.^{17,18,19}

Tekintve, hogy a dolgozat két műveleti környezetet vesz górcső alá, azok áttekintéséhez a komparatív elemzés módszertanát alkalmazza. Mivel a szervezett bűnözés és a hibrid hadviselés kapcsolatának vizsgálatára ilyen formában még nem került sor, ezért a két műveleti környezet elemzéséhez egyéni szempontok kerültek kialakításra, melyeket az 1. számú táblázat szemléltet.

A műveleti környezet régióinak komparatív elemzési szempontjai
<i>Geostratégiai pozíció és szervezett bűnözés elleni küzdelem</i>
A régió orosz külpolitikában betöltött szerepe és az azt érintő célrendszer
Földrajzi determináció és nemzetközi hálózatokban betöltött szerep
Szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi és hazai szintén
<i>A helyi szervezett bűnözői csoportok jellegzetességei</i>
Kialakulás
Fő tevékenységi kör
Belső struktúrák
Beágyazottság – állam és üzleti élet

1. számú táblázat: A műveleti környezet régióinak komparatív elemzési szempontjai

(Szerkesztette: A szerző)

A szervezett bűnözés Geraszimov-modellben való alkalmazhatóságának vizsgálatához a SWOT-analízis módszertanát használtam fel. A SWOT-analízis alapvetően az üzleti tudományok területéhez tartozik, célja, hogy egy adott döntés vagy entitás – ez esetben a helyi szervezett bűnözés hibrid hadviselésben való felhasználása – erősségeit (strengths),

¹⁷ Uo. 1530.

¹⁸ Galeotti: i.m. 5. 5.

¹⁹ Ian Traynor: *Russia accused of unleashing cyberwar to disable Estonia*. The Guardian, 17. 5. 2007. <https://www.theguardian.com/world/2007/may/17/topstories3.russia>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

gyengeségeit (weaknesses), lehetőségeit (opportunities), valamint lehetséges kockázatokat és fenyegetéseket (threats) feltérképezze.²⁰

Bár a SWOT-analízis átfogó képet ad a vizsgált probléma egyes aspektusairól, nem szabad figyelmen kívül hagyni az azzal kapcsolatos módszertani korlátokat, hiszen a kutatás eredményeit ezek figyelembevételével kell értelmeznünk. Az egyik legfontosabb ilyen, hogy a SWOT módszertana nem képes súlyozni az egyes elemek között, amely az orosz hipercentralizált és rendkívül biztonságiasított politikai rendszer tekintetében hátrányt jelenthet.²¹

Utóbbi további korlátot képez a felhasznált források tekintetében is. Mivel a dolgozat főképp angol, magyar, valamint orosz nyelvű, nyílt forrásokkal dolgozik, az orosz hivatalos álláspontot demonstráló anyagokkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a szervezett bűnözés alkalmazásának illegális jellege, valamint az orosz állami szervek ezen entitásokkal való kapcsolatainak valószínű konspiráltsága nagyban torzíthatja azokat.

I. 4. Áttekintés

A dolgozat a kutatás eredményeit három különálló fejezetben mutatja be, amelyek főként statisztikai adatok, szakirodalmi források, nemzetközi internetes híryanagok, valamint kisebb részben primer források alapján járják körül a szervezett bűnözés orosz hibrid hadviselésben való alkalmazhatóságának problémáját.

Elsőként áttekintem a vizsgálandó jelenségeket övező definíciós problémákat, feldolgozva a szükséges elméleti háttérrel biztosító szakirodalmat, valamint rávilágítok az orosz hibrid hadviselés és a szervezett bűnözés fogalmának azon elemeire, amelyek meghatározó szerepet játszanak a vizsgálat további szakaszaiban.

Az elméleti háttér feldolgozását követően sor kerül a vizsgált régiók jelentette műveleti környezet elemzésére, a felvázolt komparatív módszertan eszközeinek alkalmazásával. Ezen fejezet során a dolgozat rávilágít a műveleti környezetbe tartozó országok, illetve az ott működő

²⁰ Doug Leigh: SWOT Analysis. In: Kenneth H. Silber et al. (eds): Handbook of Improving Performance in the Workplace. Pfeiffer, 2009, 115-140. <https://doi.org/10.1002/9780470592663.ch24>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

²¹ Szenes Eszter Zsófia: Az orosz-ukrán konfliktus eskalációjával kapcsolatos orosz külpolitikai döntéshozatal befolyásoló tényezők. *Honvédségi Szemle*, 2023/5., 29. https://real.mtak.hu/182034/1/003_SzenesEszterZsofia_28-45.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

szervezett bűnözői csoportok azon jellegzetességeire, amelyek kulcsfontosságú szerepet játszhatnak egy esetleges orosz hibrid művelet során.

Ezt követően a feltárt elemeket a Geraszimov-modell kontextusában, SWOT-analízis alkalmazásával vizsgálom. Ennek segítségével meghatározom, hogy mely periódusokban operacionalizálhatóak leginkább a helyi szervezett bűnözői csoportok az orosz hibrid hadviselés modelljében, illetve, hogy a Kreml milyen további lehetőségekkel rendelkezik a vizsgált térség kitettségét illetően.

A dolgozatot az eredmények feldolgozásával zárom, valamint kijelölöm a kutatás azon további irányait, amelyek lehetőséget adnak a vizsgált országok számára a hibrid hadviselésben alkalmazott szervezett bűnözés elleni rezilienciájuk építésében.

II. Elméleti háttér

II. 1. Hibrid hadviselés

A kriminalitás és a hibrid hadviselés kapcsolatának megértéséhez elengedhetetlen az utóbbi elméleti keretrendszerének vizsgálata. A hibriditás kérdése már a '90-es évek végétől, illetve a 2000-es évek elejétől foglalkoztatta a hadtudománnyal foglalkozó szakértői közösségeket, amely érdeklődést főként a nem állami aktorok nemzetközi szintén való megjelenése eredményezte.

A következőkben a hibrid hadviselés jelenségét mutatom be, elsősorban nyugati, illetve orosz szakirodalmi források felhasználásával. Az alfejezet célja a kriminalitás és a hibrid fenyegetések közötti szoros kapcsolat elméleti alapjainak meghatározása. Ennek érdekében különös figyelmet fordítok az amerikai kutatói közösségből kiemelkedő Frank G. Hoffman munkásságára, aki először vezette be a kriminalitás elemét a jelenség meghatározásába. Emellett az orosz Szergej Csekinov–Szergej Bogdanov szerzőpáros tanulmányaira is nagy hangsúlyt fektetek. Ezt kiegészíti Valerij Geraszimov orosz vezérkari főnök 2013-as nagyhatású cikkének elemzése, amely a dolgozat későbbi fejezeteinek módszertani keretrendszere szempontjából nem hagyható figyelmen kívül. Fontos megemlíteni, hogy terjedelmi korlátok miatt a dolgozat nem tér ki az összes témával foglalkozó szakértő munkásságának feldolgozására – ideértve például Nathan Freiert, John McCuent, Jevgenyij Messznert, vagy Makhmut Garejevet – azonban törekszik a hibrid hadviselés elméletének átfogó bemutatására. A hibriditás előtérbe kerülését elsősorban a nem konvencionális fenyegetések jelentőségének növekedése idézte elő az ezredfordulót követően. Ezt igazolja Mary Kaldor 2013-as tanulmánya is, amelyben a szerző, többek között, szereplők és módszerek szerint határolja el az új idők háborúit a régiéktől: a főszerepet nem állami és állami aktorok hálózatai töltik be, míg a metódusok tekintetében a terület feletti kontrollt felváltja a társadalom feletti ellenőrzés.²² Mindez a hibrid konfliktusok tekintetében is megmutatkozik.

A hibrid hadviselés meghatározása koránt sem könnyű feladat, tekintve, hogy a vizsgált szakirodalom számos lehetséges definíciót felsorakoztat, amely ezesetben terminológiai sokszínűséggel is együtt jár. Az amerikai, illetve a nyugati szakirodalomban leginkább a „hibrid hadviselés” fogalom terjedt el, amely mai népszerűségére a Krím-félsziget 2014-es annexióját követően tett szert, annak ellenére, hogy maga a terminológia már a 2000-es évek elejétől jelen

²² Mary Kaldor: In Defence of New Wars. *Stability: International Journal for Security and Development*, Vol. 2., No.1., 2013, 2-3. <https://doi.org/10.5334/sta.at>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 29.)

volt.²³ A nyugatihoz hasonlóan az orosz szakirodalomban is megfigyelhető a „hibrid háború” fogalma, azonban az oroszok ezt a „Nyugat Oroszország ellen folytatott destabilizációs műveleteinek” leírására használják.²⁴ Az ezredfordulón az orosz diskurzusban továbbá jelen volt például az „információs háború”, a „hálózatcentrikus háború”, vagy éppen a „felforgató háború” fogalom is.²⁵ Ezzel párhuzamosan a témában számos alkalommal publikáló Csekinov-Bogdanov szerzőpáros az „új generációs hadviselés” elnevezést alkalmazta.²⁶ Az oroszországi hadtudománnyal foglalkozó közösségekben a terminológia egységesítésére 2017-ig kellett várni, amikor Valerij Geraszimov vezérkari főnök cikkének hatására az „új típusú hadviselés” elnevezés vált használatossá, ezt vette át Csekinov és Bogdanov is.²⁷

A hibrid hadviselés fogalmát először William J. Nemeth tengerészgyalogos őrnagy alkalmazta, aki azt „a gerilla hadviselés modern formájaként” tartotta számon, amelyet a csecsen háborúkon keresztül mutatott be.²⁸ Nemeth munkája ezáltal implikálja a hibrid konfliktusokban megfigyelhető aszimmetriát, valamint a nem állami szereplők dominanciáját. Ezzel szemben Frank Hoffman 2006-ban rámutatott a hibrid hadviselés polimorf jellegére, azaz, hogy ezen módszer nem csupán a nem állami szereplők, de a nemzetközi biztonsági rendszer klasszikus állami aktorainak eszköztárában is helyet kap.²⁹ Utóbbi nem véletlen, hiszen a hibrid hadviselés jellegéből adódóan célravezető és költséghatékony módszert jelenthet az államok számára

²³ James K. Wither: Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections: The Quarterly Journal*, Vol. 15, No. 2., 2016, 75. <https://www.jstor.org/stable/26326441>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

²⁴ Samuele Dominioni – Eleonora Tafuro Ambrosetti: *Russia's Hybrid Strategy: Myth or Reality?*. 2. 7. 2020., Italian Institute for International Political Studies (ISPI). <https://www.ispionline.it/en/publication/russias-hybrid-strategy-myth-or-reality-26805>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

²⁵ Markus Göransson: Understanding Russian thinking on gibrdnaya voyna. In: Mikael Weissman – Niklas Nilsson – Björn Palmertz – Per Thunholm (Eds.) *Hybrid Warfare: Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. Bloomsbury Collections, London, 2021. 85. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1593245/FULLTEXT01.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

²⁶ Sergey Chekinov – Sergey Bogdanov: The Nature and Content of a New-Generation War. *Military Thought*, 2013, 12-23. <https://www.usni.org/sites/default/files/inline-files/Chekinov-Bogdanov%20Military%20Thought%202013.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

²⁷ Timothy Thomas: The Chekinov-Bogdanov Commentaries of 2010-2017: What Did They Teach Us About Russia's New Way of War?. MITRE Corporation, 2020, 13. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1141587.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

²⁸ William J. Nemeth: Future War and Chechnya: a case for hybrid warfare. Naval Postgraduate School, 2002, Monterey, California, 29. <https://core.ac.uk/download/pdf/36699567.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

²⁹ Hoffman: i.m. 3. 29.

nemzetközi politikai céljaik eléréséhez, amennyiben a nemzetközi jogi következményeket tekintjük.³⁰

Fontos leszögezni, hogy a hibrid hadviselés alapvető célja megegyezik a konvencionális háborúk célkitűzésével, amely Carl von Clausewitz porosz teoretikus szerint mindenkéft az, hogy „*az ellenfelet saját akaratunk teljesítésére kényszerítsük.*”³¹ Ez legszélsőségesebb esetben együtt járhat az adott állam függetlenségének és nemzetközi jogi értelemben vett szuverenitásának elvesztésével. Ezen végcélt azonban a hibrid hadviselést alkalmazó aktorok újszerű eszközökkel érik el.

Ahogy Sean Monaghan, a brit Védelmi Minisztérium stratégiai elemzője 2019-es tanulmányában felidézi, George Kennan politikai hadviselés-elmélete már a hidegháború alatt rávilágított a clausewitzi célok *de jure* békeidőben való elérésének lehetőségeire: a „*politikai hadviselés egyenlő Clausewitz tételeinek logikus alkalmazásával békeidőben. A tág értelemben vett politikai hadviselés az adott nemzet rendelkezésére álló összes eszköz alkalmazása – a háború szintje alatt – a nemzeti célok elérése érdekében.*”³² (A szerző fordítása) Kennan elmélete magában foglalja a hibrid hadviselés egyik legfontosabb jellegzetességét; az eszközök sokszínűségét és komplexitását.

Ezen sokrétűség már jóval az új Oroszország születése előtt jelen volt a hidegháború szovjet katonai gondolkodásában. A volt Szovjetunióknak 20. század végén a technológiailag és gazdaságilag sokkal fejlettebb Egyesült Államokkal kellett felvennie a versenyt, amely Moszkvát nem konvencionális eszközök alkalmazására kényszerítette. Ahogy Juha Kukkola 2023-as monográfiája is rávilágít, ennek érdekében vegyítették a szovjet stratégiai szemléletet (például az aktív intézkedések és a reflexív kontroll módszereit) egyes nyugati teóriákkal (mint Liddel-Hart indirekt stratégiája), amelynek következtében az orosz katonai gondolkodásban meghonosodott az aszimmetria, az indirektség, valamint a nem-katonai elemek elvének hármasa.³³

³⁰ Alisher Tursyn – Aigerim Turuntayeva: Hybrid Warfare and the Challenge to International Law. Eurasian Science Review, Vol. 2., No. 4., 10-19. <https://doi.org/10.63034/esr-92>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

³¹ Carl von Clausewitz: A háborúról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013, 39.

³² George Kennan: Policy Planning Staff Memorandum, May 1948. In: Sean Monaghan: Countering Hybrid Warfare: So What for the Future Joint Force?. *PRISM*, Vol. 8., No. 2., 2019, 88. <https://www.jstor.org/stable/26803232>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

³³ Juha Kukkola: The Rise and Fall of the Russian Strategy of Indirect Actions in Ukraine. Working Paper No. 30, National Defence University, Helsinki, 2023, 3-4.

Ezen elvek a Csekinov-Bogdanov szerzőpáros munkásságában is előtérbe kerülnek. A szerzők már 2010-ben kihangsúlyozták, hogy véleményük szerint Oroszország érdekében áll a direkt és az aszimmetrikus eszközök együttes használata, utóbbiak célja pedig az ellenség kizárólag nem katonai eszközök alkalmazásával való legyőzése.³⁴ Ezen eszközök sokrétűsége 2012-ben is terítékre került – az elrettentés kontextusában – melynek, a szerzők szerint, politikai, diplomáciai, gazdasági, katonai, és nem katonai eszközök alkalmazásával, az állam központi koordinálása mellett kell megvalósulnia.³⁵ Ezen koordináció azonban több, mint egyes állami akaratot érvényesítő aktorok több területen való irányítása; a szerzőpáros 2015-ös művében a sebességet, a szinkronitást, valamint az egyidejűséget jelöli meg a jövő konfliktusaiban aratott siker zálogaként, valamint újra megerősíti a nem katonai elemek jelenlétének fontosságát.³⁶

A nem konvencionális katonai eszközök jelentősége Valerij Geraszimov hadseregtábornok, orosz vezérkari főnök 2013-as cikkében is megjelenik, amely az Oroszországi Föderáció 2014-es ukrajnai műveletei után a hibrid hadviseléssel foglalkozó tudományos közösség egyik legidézettebb művévé vált; olyannyira, hogy Moszkva tevékenységét sokan – Mark Galeotti brit szakértő után – Geraszimov Doktrínaként kezdték azonosítani.³⁷ Bár maga Galeotti, illetve számos más elemző is szkeptikusan áll a Geraszimov-cikk univerzális értelmezésének lehetőségéhez, nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a vezérkari főnök műveleti modellje megfelel a korábban felvázolt elvi követelményeknek, valamint jellegéből adódóan – bár leegyszerűsítve – lehetővé teszi egyes orosz hibrid műveletek komplex elemzését.^{38,39}

A Geraszimov-modell a hibrid műveletek lefolyását hat szakaszra bontva mutatja be, amely szakaszokhoz nem katonai, illetve katonai eszközöket kapcsol. Ezen szakaszok (rejtett ellentétek kialakulása, feszültség keltése, a konfliktus kialakításához vezető lépések, a válság,

https://doria.fi/bitstream/handle/10024/186961/Asymmetric%20Ukraine_Kukkola_web.pdf?sequence=3&isAllowed=y. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

³⁴ Sergey Chekinov – Sergey Bogdanov: Asymmetrical Actions to Maintain Russia's Military Security. *Voyennaya Mysl'*, 2010/3., 22.

³⁵ Sergey Chekinov – Sergey Bogdanov: Strategic Deterrence and Russia's National Security Today. *Voyennaya Mysl'*, 2012/3., 12.

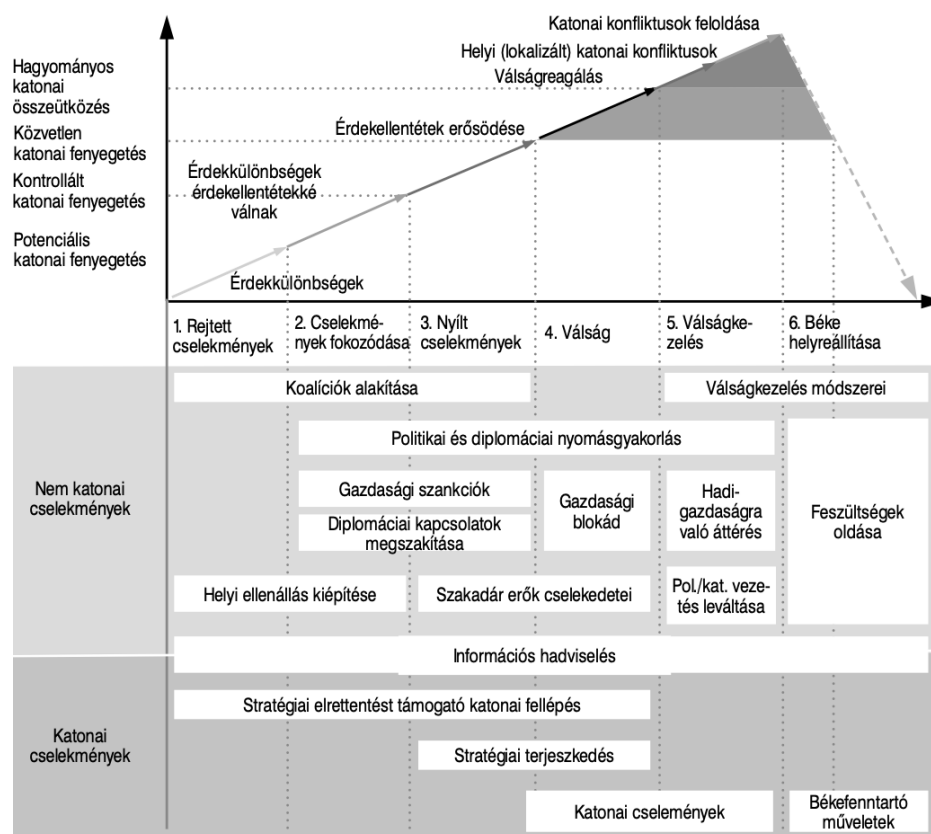
³⁶ Sergey Chekinov – Sergey Bogdanov: Predicting the Nature and Content of Future Wars: Problems and Opinions. *Voennaya Mysl'*, 2015/10., 44-46.

³⁷ Mark Galeotti: *The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War*. 7. 7. 2014., In *Moscow's Shadows*. <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

³⁸ Uo.

³⁹ Holecz: i.m. 8.

a válság megoldása, valamint a béke helyreállítása és a konfliktus utáni rendezés) során a modell folyamatos és fokozatos eszkalációval, majd a tetőpontot követően gyors deeszkalációval számol.⁴⁰ Fontos megemlíteni, hogy az első szakaszban csupán rejtett és konspirált intézkedésekről beszélhetünk (például a helyi politikai ellenzék létrejöttének támogatása), nyíltan diszruptív eszközöket (például gazdasági szankciók) csak a második fázistól figyelhetünk meg. Direkt katonai beavatkozás – a modell szerint – csupán a harmadik szakasz végén, illetve a negyedik szakasz, azaz a krízis során történik. A deeszkaláció csak az ötödik szakaszt követően kezdődik meg, amelyen belül a modell a politikai-katonai vezetés leváltását jelöli meg megoldásként. Az eszközök tekintetében kiemeli, hogy a nem katonai, illetve a katonai eszközök aránya 4:1.⁴¹

1. számú ábra: A Geraszimov-modell (Fordította: Porkoláb Imre)⁴²

⁴⁰ Simicskó István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. *Hadtudomány*, 2017/3-4., 11. https://www.mhht.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_5-18.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁴¹ Gerasimov: i.m. 7. 23-29.

⁴² Porkoláb Imre: A hadviseléssel kapcsolatos elméletek és elvek változása napjaink konfliktusainak tükrében. *Honvédségi Szemle*, 2014/6., 11. <https://honvedelem.hu/images/media/5f58c3547476b528423381.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 29.)

Frank Hoffman korábban említett 2006-os monográfiája Geraszimov modelljéhez hasonlóan középpontba állítja az eszközök sokszínűségét, azokat módzatokra osztva definiálja a hibrid hadviselést. Hoffman multimodális megközelítése szorosan kötődik az Egyesült Államok 2005-ös Nemzeti Védelmi Stratégiájához, amely – Nathan Freier elmélete alapján – a biztonsági fenyegetéseket hagyományos, irreguláris, katasztrofális terrorista, valamint bomlasztó technológiai kategóriákra osztotta.⁴³ Ezt alkalmazva Hoffman a következőképp határozta meg a jelenséget: „*A hibrid fenyegetések a különböző hadviselési módok teljes skáláját magukba foglalják, ideértve a hagyományos képességeket, az irreguláris taktikákat és formációkat, a terrorista cselekményeket, beleértve a válogatás nélküli erőszakot és a kényszerítést, valamint bűnözői magatartás általi zavarkeltést. Hibrid háborút mind állami, mind nem állami szereplők alkalmazhatnak. Az említett multimodális tevékenységeket különálló egységek vagy akár egyetlen egység is végrehajthatja,*” (A szerző fordítása) azonban ezek mindenképpen központi irányítás alá esnek, hogy a háború minden szintjén, illetve a fizikai és a pszichológiai dimenziókban is szinergikus hatást érjenek el.⁴⁴

Ahogy a definíció mutatja, Hoffman – Freierrel ellentétben – negyedik módzatként a diszruptív technológiák helyett a kriminalitást azonosítja, amelyet a támadó aktor felhasználhat a hibrid erők közvetlen támogatására, vagy éppen a társadalmon belüli feszültségek és zavar elősegítésére, ami hozzájárul egy hibrid támadáshoz szükséges műveleti környezet kialakításához.⁴⁵ Utóbbi jelentőségét a Csekinov-Bogdanov szerzőpáros is kihangsúlyozta; 2012-es tanulmányukban a háború nem katonai eszközök által dominált kezdeti szakaszát (amelyet a Geraszimov-modell első három fáziséval azonosíthatunk) a hibrid műveletek integráns részeként jellemezték, amely elengedhetetlen a sikeres katonai szakasz végrehajtásához és az ahhoz szükséges műveleti környezet kialakításához.⁴⁶ Ez különösen a védekező fél politikai vezetése legitimitásának aláásásában mutatkozik meg.

Ezen a ponton érdemes rávilágítani a hibrid hadviselés indirekt jellegére, amely alapján a jelenség mind elméleti, mind gyakorlati szinten élesen elhatárolható a konvencionális hadviseléstől. Ahogy már korábban is említettem, Clausewitz elmélete alapján kimondható, hogy a hibrid háború célja – a hagyományos konfliktusokhoz hasonlóan – a támadó aktor

⁴³ Frank G. Hoffman: *Hybrid vs. compound war*. 1. 10. 2009., Armed Forces Journal. <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 29.)

⁴⁴ Hoffman: i.m. 3. 8.

⁴⁵ Uo. 29.

⁴⁶ Sergey Chekinov – Sergey Bogdanov: Initial Periods of War and their Influence on a Country's Preparations for Future War. *Voennaya Mysl'*, 2012/11., 16-27.

akaratának egy másik államra való rákényszerítése. A hagyományos hadviselés során ez – ahogy Kaldor korábban említett tanulmánya is alátámasztotta – az ellenséges entitás területének okkupációjával történik, míg a hibrid konfliktusok során utóbbi nem valósul meg, helyette a támadó aktornak a társadalom, így a politikai döntéshozatal feletti kontrollt kell megvalósítania. Éppen ezért kulcsfontosságú elem a politikai- és katonai vezetés leváltásának követelménye a Geraszimov modell ötödik fázisában, hiszen a támadó aktor ezzel biztosíthatja az adott ország feletti kontrollt, akár minimális katonai jelenlét (úgynevezett „békefenntartók” a modell hatodik fázisában) mellett. Ezt igazolja a Krím-félsziget 2014-es példája, amikor Szergej Akszjonov hatalomba helyezésével a Kreml biztosította a terület feletti kontrollt, vagy például a 2022-es ukrajnai művelet első szakaszának Kijev felé tartó fő hadműveleti iránya, amelynek egyik célja Zelenszkij elnök likvidálása, valamint a közigazgatásilag létfontosságú főváros elfoglalása volt.⁴⁷

Ez az elem a hibrid hadviselés elleni védekezéssel foglalkozó szakirodalomban is megmutatkozik. Carol Atkinson 2018-as tanulmánya például rávilágít, hogy a demokratikus országok hibrid fenyegetésekkel szembeni védekezési képessége azon múlik, hogy a polgárok hajlandók-e a hibrid aktorok elleni védekezéssel kapcsolatos jogszabályok követésére, amelyek kedvezőtlen műveleti környezetet teremtenek az offenzív entítások számára.⁴⁸ Ehhez hasonlóan Orlin Nikolov is azt támasztja alá, hogy a hibrid aktorok célja a védekező állam politikai-katonai-társadalmi egyensúlyból való kibillentése, kihasználva az ez által teremtett lehetőségeket.⁴⁹ Ezen balansz megtörése Csekinov és Bogdanov egyik utolsó közös tanulmányában is megmutatkozik; a szerzők szerint az új típusú háború már nem éri el a konvencionális háborús küszöböt, célja pedig a társadalmak megosztása.⁵⁰

Utóbbi, illetve a legitimitási válság előidézésének igénye tehát alátámasztja a társadalmi zavarkeltés definícióba való beemelését, amely a kriminalításban (és a terrorizmusban)

⁴⁷ ЗСУ знищили кадирівців, що планували вбити Зеленського – розвідка. 1. 3. 2022., Українська Правда. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/1/7327224/>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁴⁸ Carol Atkinson: Hybrid Warfare and Societal Resilience: Implications for Democratic Governance. *Information & Security: An International Journal*, Vol. 39., No. 1., 2018, 71. https://connections-qj.org/ru/system/files/3906_atkinson_hw_societal_resilience.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁴⁹ Orlin Nikolov: Building Societal Resilience Against Hybrid Threats. *Information & Security: An International Journal*, Vol. 39., No. 1., 2018, 95. <https://connections-qj.org/article/building-societal-resilience-against-hybrid-threats>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁵⁰ Sergey Chekinov – Sergey Bogdanov: The Evolution of the Essence and Content of „War” in the 21st Century. *Voennaya Mysl*, 2017/1., 41.

manifesztálódik. A Güler-Strat szerzőpáros 2023-as tanulmánya szintén ezt igazolja, rávilágítva, hogy a transznacionális szervezett bűnözői csoportok államokat destabilizálni képes erő képviselnek, amely párosul azok autoriter rezsimekkel való együttműködésre való hajlandóságával. Ez az utóbbiak számára kifejezetten hasznos eszköz az átalakuló világrend anomáliái közepette.⁵¹ Ezen szervezetek destabilizációs képességét jól példázza a korrupció szerepe, amelynek intézményesített formája sebezhetővé teszi az államot a rendszerszintű bűnrészesség problémájának vonatkozásában, a legalsóbbtól a legfelsőbb szintekig.⁵² Mindez együtt jár a politikai vezetőkbe vetett társadalmi bizalom radikális csökkenésével, amely akár legitimitási problémákat is előidézhethet, nagyban hozzájárulva a hibrid hadviselést alkalmazó aktor számára kedvező műveleti környezet kialakításához.⁵³

Bár a szervezett bűnözői hálózatok alkalmazása kifejezetten hasznos eszköz a hibrid hadviselést alkalmazó államok kezében, tekintve, hogy nemzetközi jogilag a betudhatóság bizonytalanná válik, valamint az attribúciós probléma az állami felelősség határvonalait is elmosza, az egyúttal felveti ezen szervezetek lojalitásának kérdését is.⁵⁴ Ez többek között azért jelenthet problémát, mert a szervezett bűnözői csoportok motivációja többnyire, eltérően más irreguláris szereplőktől (például egyes terrrorszervezetektől vagy lázadó csoportoktól), nem politikai, hanem gazdasági természetű.⁵⁵ Ez rámutat az orosz szervezett bűnözés állammal való kapcsolatának speciális jellegére, amit a következő alfejezetben tárgyal a dolgozat.

Összefoglalva tehát a feltárt szakirodalmi források rávilágítottak a hibrid hadviselés, különösképp az orosz hibrid műveletek speciális jellegére, amely azok szociopolitikai

⁵¹ Dr. Cüneyt Güler – Francesca E. Strat: *Transnational Organized Crime in the Gray Zone: The Authoritarian IW Toolbox and Strategic Competition*. 13. 6. 2023., Irregular Warfare Center. <https://irregularwarfarecenter.org/publications/perspectives/transnational-organized-crime-in-the-gray-zone-the-authoritarian-iw-toolbox-and-strategic-competition/>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁵² Galeotti: i.m. 4. 910.

⁵³ Ingmar Schumacher: Political Stability, Corruption and Trust in Politicians. *Ecole Polytechnique*, 2012/38., 3-37. <https://hal.science/hal-00763327/file/2012-38.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁵⁴ Sibylle Scheipers: Winning Wars without Battles: Hybrid Warfare and Other 'Indirect' Approaches in the History of Strategic Thought. In: Bettina Renz and Hanna Smith: *Russia and Hybrid Warfare – Going Beyond the Label*. *Aleksanteri Papers*, 1/2016., 47-51. https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/10549/ap_1_2016.pdf?sequence=1. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

⁵⁵ David H. Ucko – Thomas A. Marks: Organised Crime as Irregular Warfare: A Call for Strategic Competence. *Serious Organised Crime & Anti-Corruption Evidence Research Programme Research Papers*, 2022/4., 9. <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government-society/publications/organised-crime-irregular-warfare-report.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

aspektusából következik. A megtámadott állam politikai vezetésének legitimitását megtörve a hibrid hadviselést alkalmazó fél rákényszerítheti politikai akaratát az ellenségre, így nem meglepő, hogy utóbbi lépés kulcsfontosságú szerepet tölt be a Geraszimov-modellben. Mindez indokolja a kriminalitás beemelését a hibrid hadviselés jelenségének meghatározásába, hiszen az társadalmilag diszruptív, amely jelleg nagyban hozzájárulhat az ellenséges politikai vezetés legitimitásának csökkentéséhez.

II. 2. Orosz szervezett bűnözés

A kriminalitás, illetve az orosz hibrid hadviselés kapcsolatának vizsgálatához elengedhetetlen az orosz szervezett bűnözés jellegzetességeinek áttekintése. Bár az előző fejezetben bizonyítottam, hogy a bűnözői magatartás szerves és integráns részét képezi a hibrid hadviselés eszközeinek, az előbbi definiálása szükséges a jelenség orosz új típusú műveletekben betöltött helyének és szerepének meghatározásához. Mindez elemzési keretet biztosít a szervezett bűnözői csoportok Geraszimov-modellen belüli alkalmazási lehetőségeinek feltárásához.

A következő alfejezetben az orosz szervezett bűnözést veszem górcső alá. Ehhez elsőként áttekintem a jelenség fogalmát, bemutatva egyes nemzetközi szervezetek meghatározásait, valamint az angol nyelvű szakirodalomban fellelhető legfontosabb definíciókat. Ezt követően a dolgozat ezen fejezete kifejezetten az orosz szervezett bűnözői csoportokra fókuszál, feltárva azok történetét, illetve jellegzetességeit.

A szervezett bűnözés meghatározására már számos kutató és nemzetközi szervezet kísérletet tett, azonban máig egyik definíció sem vált univerzálissá.⁵⁶ Federico Varese 2010-ben 115, 1915 és 2009 között született meghatározást szemlézett egy komparatív és kvantitatív elemzés keretében, amely megállapította, hogy a vizsgált időszakban a definíciók folyamatosan vesztettek specifikus jellegükből.⁵⁷ Mindez jól demonstrálja, hogy a szervezett bűnözés

⁵⁶ Kovács István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása. *Nemzetbiztonsági Szemle*, II. évf., 4. szám, 2014, 79. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/2100/1378>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

⁵⁷ Federico Varese: What is Organised Crime?. In: Stefania Carnevale – Serena Forlati – Orsetta Giolo (Eds.): *Redefining Organised Crime – A Challenge for the European Union?*. Bloomsbury Publishing, 2017, 27-55. <https://federicovarese.com/wp-content/uploads/2019/07/varese-2017-redefining-organised-crime-03.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

napjainkban már sokkal kiterjedtebb és sokszínűbb tevékenység, mint az egy évszázaddal ezelőtt volt.⁵⁸

A definíciós problémákat továbbá szemlélteti, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének 2000. december 14-én létrejött nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye kifejezetten tág meghatározást használ, amely nem magát a jelenséget, hanem a szervezett bűnözői csoportokat állítja középpontba. Az Egyezmény a következőképp írja le a hasonló formációkat: a szervezett bűnözői csoport *„bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.”* A nemzetközi jelleg megállapítását az Egyezmény 3. cikkének 2. § szabályozza, amely szerint az adott bűncselekmény transznacionálisnak tekinthető, amennyiben több országban követték el; az előkészületek, a tervezés, vagy az irányítás az elkövetés helyszínétől eltérő államban történik; az elkövető szervezett bűnözői csoport több országban tevékenykedik, vagy a bűncselekmény jelentős hatást gyakorol egy, az elkövetés helyszínétől eltérő országra.⁵⁹ Ezen definíció elemeit alkalmazza az Európai Unió is, azonban a bűnszervezet minimumlétszámát a Tanács két főben állapítja meg.⁶⁰

Annak ellenére, hogy a releváns nemzetközi jogi szabályzók – a jelenség diverz és az élet minden területére kiterjedő jellegét megragadva – kevésbé specifikus meghatározásokat hoztak létre, a vizsgált uniós ügynökségek és egyéb kormányzati szervezetek definíciói konkrétabb keretek között értelmezik a transznacionális szervezett bűnözést. Az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) 2017-es Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) például – a 2000-es palermói egyezmény meghatározásának hangsúlyozása mellett – a „Kik?“, „Hogyan?“, valamint a „Mit?“ kérdések mentén igyekszik körülírni a szervezett bűnözés

⁵⁸ Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, III. évf., 1. szám, 114-121. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/10205/kovacs-istvan-olajozas-_szervezett-bunozes-es-prostitutcio-a-90-es-evekben-magyarorszagon.original.pdf?sequence=2 (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

⁵⁹ Az Egyesült Nemzetek keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény 2. cikk a), illetve 3. cikk (2) a-d) Lásd 2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről 3. §. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600101.tv>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

⁶⁰ A Tanács 2008/842/IB kerethatározata (2008. október 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. 1. cikk. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

kereteit.⁶¹ A szereplők szintjén a SOCTA rávilágít, hogy napjainkban nem csupán a bűnszervezeteket szükséges fókuszba helyezni, hiszen a lazább kapcsolatok által jellemzett bűnözői hálózatok, valamint a „bűnözői szolgáltatók” (CaaS – Crime as a Service) is hasonlóan fontos fenyegetést jelentenek.⁶² Az eszközök területén a 2017-es jelentés csupán néhány példát emel ki – ideértve például a korrupciót, illetve a modern technológiát – így e téren nem tekinthető teljeskörűnek a SOCTA leírása. Az jelentés által említett leggyakoribb bűncselekmények felsorolása szintén nem tekinthető általános definíciónak, azonban leképezi az Unióban jelenlévő bűnszervezetek, hálózatok, illetve szolgáltatók tevékenységi palettájának nagy részét, ideértve például a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményeket, a csalást, az ember- és fegyverkereskedelmet, valamint a kiberbűnözést.⁶³

Az Oroszországi Föderációban működő rendvédelmi szervek ehhez mérten egy még konkrétabb definíciót alkalmaznak a bűnszervezetek meghatározására: a bűnszervezet „...bűnözők olyan szervezett, 50 és 1000 fő közötti létszámot felölelő közössége, amely szisztematikus bűnözői tevékenységet folytat, és a korrupció segítségével védekezik a törvény ellen.”⁶⁴ (A szerző fordítása) Ehhez hasonló meghatározást alkalmaz Jakov Gilinszkij orosz kriminológus is, aki 2006-ban hierarchikus szervezetként írta le a szervezett bűnözői csoportokat.⁶⁵ A korrupció mindkét definícióba való beemelése fontos tényezőnek tekinthető az orosz szervezett bűnözés állammal való kapcsolatának viszonylatában, amely a későbbiek során kerül fókuszba.

⁶¹ Dr. Kovács István: A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben. *Belügyi Szemle*, 2023/5., 849-866. https://real.mtak.hu/166759/1/6_KovacsIstvanBelugyiSzemle2023.evi5.szam849-866.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

⁶² A bűnözés mint szolgáltatás megjelenése leginkább a kiberbűnözés elterjedéséhez köthető. Lényege, hogy egyes illegális „vállalkozások” bizonyos bűncselekményeket valósítanak meg (általában anyagi) juttatásokért cserébe. Lásd bővebben: *Crime as a Service*. 19. 9. 2022., i-Lead White Paper, The European Network of Law Enforcement Technology Services. <https://enlets.eu/crime-as-a-service-white-paper/>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

⁶³ *European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment*. 28. 2. 2017, Europol, 13. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/report_soc2017_1.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

⁶⁴ William Webster: *Russian Organized Crime: Global Organized Crime Project*. Center for Strategic and International Studies, Washington, D.C., 1997, 24.

⁶⁵ Klaus von Lampe: *Definitions of Organized Crime. What is Organized Crime?*. <http://www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

A szabályzók és a hivatalos szervek által alkalmazott keretek egyértelműen arra engednek következtetni, hogy a szervezett bűnözés jelensége nem definiálható egyértelműen bizonyos kritériumok megadásával. Ennek fényében nem meglepő, hogy a tudományos diskurzus számos szereplője már az 1980-as évektől – a szervezett bűnözés transznacionalitásának realizálódásától – a jelenség speciális jellegének leírásával igyekezte érzékeltetni annak karakterét.⁶⁶

James Finckenauer 2005-ös tanulmánya Frank Hagan és Michael Maltz szintéziseinek egyesítésével a szervezett bűnözés kilenc dimenzióját tárta fel. Ezek az ideológia hiánya vagy jelenléte; valamiféle struktúra vagy hierarchia megfigyelhetősége; a kontinuitás, azaz, hogy az egyes vezetők esetleges rendszerből való távozásával a szervezet képes tovább folytatni a tevékenységét; az erőszak vagy az azzal való fenyegetés; a tagság korlátozottsága, illetve a tagok között kialakuló közös háttérnek vagy érdeknek köszönhető kötelék; a törvénytelen vállalkozások; a törvényes üzleti életbe való behatolás, valamint a korrupció.⁶⁷ Howard Abadinsky 1992-es könyve is hasonló attribútumokat sorolt fel, amelyek kiegészültek a bűnözői csoportok monopolisztikus jellegével, amely együtt járt egyfajta specializációval, illetve munkamegosztással.⁶⁸ Mindez alapján olyan illegális tevékenységet alkalmazó szervezetekről beszélhetünk, amelyek hosszú távon fenntarthatóak, képesek magukat és illegális tevékenységüket erőszakkal vagy más módszerekkel megvédeni a hatóságoktól, strukturált szervezetüket pedig egyfajta közös identitás tartja össze.

A szabályzóknak, a szakosított, valamint a kormányzati szervezeteknél, illetve a tudományos körökben megjelenő definíciók összevetésével egyértelművé vált, hogy utóbbiak konkrét jellege sokkal szűkebben értelmezi a szervezett bűnözést, mint azt a nemzetközi szabályzók teszik. Ez implicálja azt is, hogy a jelenség nem határozható meg egységesen, többek között az egyes regionális adottságokból adódóan. Utóbbit az orosz rendvédelmi szervek által alkalmazott meghatározás is igazolja, amely a nemzetközi szabályzóktól eltérően kihangsúlyozza a korrupció elemét, ezzel rávilágítva a szervezett bűnözés Oroszországi Föderációban megfigyelhető speciális jellegére. Ezen egyedi karaktert a továbbiakban tárom fel.

⁶⁶ John T. Picarelli: Responding to Transnational Organized Crime – Supporting Research, Improving Practice. *National Institute of Justice Journal*, No. 268, October 2011, 5. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/235888.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

⁶⁷ James O. Finckenauer: Problems of definition: What is organized crime?. *Trends in Organized Crime*, March 2005, 63-83. <https://doi.org/10.1007/s12117-005-1038-4>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

⁶⁸ Howard Abadinsky: *Organized Crime*. Nelson Hall, 1992, 5.

Az orosz szervezett bűnözés jellegzetességeinek vizsgálatához elengedhetetlen a jelenség definiálása, amelyre a nemzetközi szakirodalom számos alkalommal kísérletet tett. James Finckenauer és Yuri Voronin 2001-es nagyhatású munkájában megállapította, hogy az oroszországi szervezett bűnözés nem rendelkezik általánosan elfogadott meghatározással, főként abból fakadóan, hogy az Oroszországi Föderáció joganyaga nem vállalkozik annak definiálására. Ezzel együtt azonban a szerzőpáros azt is kihangsúlyozta, hogy a jelenség egyedi karaktere az államba való beágyazottságból, valamint a transznacionális jellegből fakad.⁶⁹ Ezt támasztotta alá Stephen Handelman is, amely előbbi azonosította az orosz bűnszervezetek meghatározó jellegzetességeként.⁷⁰ Finckenauer 14 évvel később gyűjtőfogalomként jellemezte az orosz szervezett bűnözést, amely számos eurázsiai bűnszervezetet magában foglal, amelyek közül számos nem orosz etnikai jelleggel rendelkezik.⁷¹ Ahogy a fentiek mutatják, a szervezett bűnözői hálózatok karakterének meghatározása a globalizációnak, illetve a bűnözői csoportok transznacionálissá válásának köszönhetően kifejezetten nehéz feladattá vált. Louise Shelley 1994-es tanulmánya is erre utal, amely a jelenség definiálása során megemlíti, hogy az nem csupán a korábbi szovjet területeken zajló szervezett bűnözői tevékenységet öleli fel, hanem annak külföldi aspektusait is.⁷² Az államhatárokon átnyúló aktivitás okozta definíciós problémákat talán legsikeresebben Mark Galeotti hidalta át 2017-es munkájában, amelyben azt nem etnikai, nyelvi, vagy éppen területi alapon határozta meg (kizárva például a csecsen vagy az ukrán bűnszervezeteket, amelyek eltérő identitással rendelkeznek), hanem az adott csoportok Oroszországgal való kapcsolatát, illetve az orosz államnak való kitettséget helyezte középpontba. Ezzel párhuzamos Galeotti bevezette az oroszországi kiindulású szervezett bűnözés fogalmát (Russian-based Organised Crime – RBOC).⁷³ A továbbiakban a dolgozat ezen megközelítést tartja irányadónak.

⁶⁹ James O. Finckenauer – Yuri A. Voronin: The Threat of Russian Organized Crime. *National Institute of Justice*, 2001, 2. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/187085.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷⁰ Stephen Handelman: The Russian 'Mafiya'. *Foreign Affairs*, vol. 73, no. 2., 1994, 84. <https://doi.org/10.2307/20045921>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷¹ James O. Finckenauer: Russian organized crime in the United States. *American Russian Law Institute*, 2015. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/218560.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷² Louise I. Shelley: Post-Soviet Organized Crime – Implications for Economic, Social and Political Development. *Demokratizatsiya*, Vol.2., No.3., 1994, 342. https://demokratizatsiya.pub/archives/02-3_Shelley.PDF. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷³ Galeotti: i.m. 5. 3.

Történeti szempontból az orosz szervezett bűnözés kialakulása jóval annak transznacionálissá válása, valamint a Szovjetunió összeomlása előtt megkezdődött.⁷⁴ Ahogy Serguei Cheloukhine tanulmánya megállapítja, a jelenség a 18. század második felében kezdett realizálódni, miután az orosz feudális rendszer emberek tízezreit kényszerítette belső migrációra, amelynek célpontját főként a szibériai területek jelentették. Ezen társadalmi csoportok köreiből alakultak ki az első patriarchális rendszerből táplálkozó bűnszervezetek, amelyeket ekkor még kifejezett államellenesség jellemzett.⁷⁵

Ezen államellenesség korrelál a bűnözői csoportokról alkotott általános percepcióval, hiszen általában a szervezett bűnözést nemzetbiztonsági kockázatként értelmezzük, tekintve, hogy az fenyegeti az állam erőszakmonopóliumát, valamint szembenegy a legitim törvényhozás által alkotott jogszabályokkal.⁷⁶ Mindennek következtében a bűnszervezeteket, illetve az államot, mint entitást általánosságban szembenálló feleknek tekinthetjük.

Az állam és a vizsgált csoportok közötti szembenállás egészen az 1960-as évekig fennállt, amíg a sztálini gulag-rendszerben megerősödő *vori v zakone* uralta a szovjet alvilágot. A *vori v zakone*, azaz a „törvényes tolvajok” csoportja klasszikus bűnszervezetnek tekinthető, annak szigorú hierarchiája, szabályrendszere, szokásai, valamint – nem utolsósorban – állammal való szembenállása következtében.⁷⁷ Dominanciájának végét a *szucsja vojna* elnevezést kapó bandaháború hozta, amelyben az állammal kollaboráló bűnözői csoportok kerekedtek felül, meghonosítva ezen együttműködést, amely ma az orosz alvilág egyedi karakterének egyik legfőbb letéteményese.⁷⁸

⁷⁴ A történeti áttekintés a következő tanulmány alapján készült: Szenes Eszter: Az orosz szervezett bűnözés tendenciái az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációjának tekintetében. In: Dr. Kovács István – Dr. Frigyer László – Dr. Tirts Tibor (Eds.): *Tudományos válaszok a globalizáció változó kihívásaira*. Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat, 2024, Budapest, 37-47.

⁷⁵ Serguei Cheloukhine: The roots of Russian organized crime: from old-fashioned professionals to the organized criminal groups of today. *Crime, Law and Social Change*, 2008/50., 354-355. <https://doi.org/10.1007/s10611-008-9117-5>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷⁶ Lásd bővebben: Lana Dalinczuk: Organized crime as a threat to national security. *Studia Społeczno-Polityczne*, 2020/17., 9-20. <https://doi.org/10.34739/doc.2020.17.01>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷⁷ Federico Varese: The Society of the Vory-v-Zakone, 1930s-1950s. *Cahiers Du Monde Russe: Russie, Empire russe, Union soviétique, États indépendants*, Vol. 39., No.4., 1998, 515-538. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/cmr_1252-6576_1998_num_39_4_2538. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

⁷⁸ Szenes: i.m. 74. 40.

Az állam, illetve a szervezett bűnözői csoportok közötti kooperáció a Brezsnyev-érában teljesedett ki, az *avtorityeti* (magyarul „hatóságok”) előretörésével. Utóbbi kifejezés olyan bűnözői csoportokat foglalt magába, amelyek a helyi korrupt nomenklatúrával együttműködve uralták egyes illegális tevékenységek piacát.⁷⁹ Mindez a bűnszervezetek és a politikai és társadalmi elitek fokozatos összeolvadásához vezetett, amely leginkább a Szovjetunió összeomlását követően realizálódott.⁸⁰ Az utóbbi asszimiláció egyúttal súlyos következményekkel járt: a szervezett bűnözői csoportok tagjai által képviselt kettős szerep indukálta a törvényes, illetve az illegális cselekmények közötti határvonal elmosódását is.⁸¹

A Szovjetunió felbomlása ezzel párhuzamosan hozzájárult az orosz szervezett bűnözés transznacionális jellegének kialakulásához is. A számos etnikai csoportot felölelő állam szétesését követően megjelenő nemzetállamok létrejöttének járulékos következménye, hogy az orosz szervezett bűnözés határokon átnyúló problémaként teljesedett ki.⁸² Mindez indirekt módon ezen országok orosz befolyásnak való kitettségéhez is hozzájárult, hiszen – ahogy azt 2022-ig Ukrajna esetében is megfigyelhettük – az újonnan létrejött államokban működő helyi bűnszervezetek tagjai szoros kapcsolatban álltak Oroszországban operáló kollégáikkal.⁸³

A nemzetközi jelleg és az állam, valamint a szervezett bűnözés összefonódásainak megerősödése az 1990-es években is folytatódott. Borisz Jelcin orosz elnök 1993-as beszédében kijelentette, hogy a szervezett bűnözést elsőszámú fenyegetésnek tekinti Moszkva stratégiai érdekeinek szempontjából, amelyet alátámasztott a tény, hogy ugyanezen évben az

⁷⁹ Vsevolod Sokolov: From Guns to Briefcases: The Evolution of Russian Organized Crime. *World Policy Journal*, Vol. 21., No. 1., 69-70. <http://www.jstor.org/stable/40209904>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁸⁰ Svetlana Stephenson: It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*, Vol. 65., No. 6., 411-426. <https://doi.org/10.1177/0011392116681384>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁸¹ Sokolov: i.m. 79. 72.

⁸² Szenes: i.m. 74. 41.

⁸³ Mark Galeotti: Time of Troubles – The Russian underworld since the Ukraine invasion. Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2023, 4. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/12/Mark-Galeotti-Time-of-troubles-The-Russian-underworld-since-the-Ukraine-invasion-GI-TOC-November-2023.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

orosz bűnszervezetek több, mint fele rendelkezett szoros kormányzati kapcsolatokkal.^{84,85} Mindennek ellenére a Jelcin-kormányzat nem volt képes egységes szervezett bűnözéssel kapcsolatos politikát folytatni, a vonatkozó rendeletek inkoherens képet mutattak, amely kapcsán felmerül a bűnszervezetekkel szembeni küzdelem mögött megbúvó politikai akarat hiányának kérdése.⁸⁶ Utóbbit támasztja alá, hogy az elnök az évtized első éveiben számos szervezett bűnözői csoportokkal kapcsolatos vizsgálatért felelős állami tisztviselőt felmentett, ideértve például Viktor Ivanenkot, a KGB egykori tábornokát, vagy éppen az elnöki adminisztrációért felelős Jurij Bolgyirevet, miután az általa folytatott nyomozás egyre több kapcsolatot talált bizonyos bűnszervezetek, valamint az elnök legbelsőbb köre között.⁸⁷

A Jelcin-rezsim alatt tehát egyértelművé vált, hogy – amint Louise Shelley is megfogalmazta 1994-es tanulmányában – a szervezett bűnözés „megszűnt kizárólag bűnügyi problémának lenni; azt sokkal inkább olyan jelenségként kéne jellemezni, ami meghatározó szerepet fog játszani a szovjet utódállamok jövőbeli fejlődési ívének kialakításában.”⁸⁸ (A szerző fordítása) Bár az ezredfordulón hatalomra kerülő Vlagyimir Putyin a jog uralmának, valamint az államapparátus feletti kontroll visszaállítását ígérte, a 2010-es évek közepére egyértelművé vált, hogy ez nem a bűnszervezetek befolyásának felszámolását jelenti, sokkal inkább az azok feletti irányítás megszerzésére való törekvést.^{89,90} Mindez egy új, a Kreml és az orosz alvilág

⁸⁴ Richard Boudreaux: *Yeltsin Wages War Against Corruption: Crime: Speical commission named to root out currency speculators, money launderers and smugglers in Russia*. Los Angeles Times, 13. 2. 1993. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1993-02-13-mn-1368-story.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁸⁵ Scott P. Boylan: Organized Crime and Corruption in Russia: Implications for U.S. and International Law. *Fordham International Law Journal*, Vol. 19., No. 5., 1995, 2012. <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1492&context=ilj>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁸⁶ Rennselaer W. Lee: The Organized Crime Morass In the Former Soviet Union. *Demokratizatsiya*, Vol. 2., No. 3., 1994, 394-395. https://demokratizatsiya.pub/archives/02-3_Lee.PDF. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁸⁷ J. Michael Waller: Organized Crime and the Russian State – Challenges to U.S.-Russian Cooperation. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Vol. 2., No. 3., 1994, 366-367. https://demokratizatsiya.pub/archives/02-3_Waller.PDF. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁸⁸ Shelley: i.m. 72. 341.

⁸⁹ F. Joseph Dresen: Putin's State-Building Project: The Case of Law Enforcement. Kennan Institute, Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/publication/putins-state-building-project-the-case-law-enforcement>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

⁹⁰ Louise I. Shelley: Revisiting the Problem of Organized Crime in Post-Soviet Development. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Vol. 30., No. 4., 2022, 413. https://traccc.gmu.edu/wp-content/uploads/2023/02/Shelley_Problem-of-Org-Crime-in-Post-Soviet-Development.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

által kötött hallgatólagos társadalmi szerződésben nyilvánult meg, amely alapján a bűnszervezetek nem élveznek immunitást az igazságszolgáltatással szemben, azonban az állam nem tekinti őket ellenségnek sem – mindaddig amíg meg nem kérdőjelezi a Kreml autoritását.⁹¹ Utóbbi szerződés az orosz külpolitika asszertivitásának fokozatos növekedésével 2014-re odáig bővült, hogy a Putyin-rezsim nem csupán az államellenesség hanyagolását várta el az orosz szervezett bűnözői csoportoktól, hanem az aktív együttműködést is.⁹² Utóbbi több formában is megvalósulhat – amelyre Mark Galeotti 2017-es tanulmánya is rámutat – ilyenek például a Kreml érdekeivel összefüggésben elkövetett kiberbűncselekmények, a külföldön megbízásból elkövetett gyilkosságok, valamint a pénzmosási tevékenység, a csempészet, illetve az állami felkérésre végrehajtott fedett befolyásolási műveletek.⁹³ Ezen kooperációs kötelezettség létrejötte igazolja jelen kutatás létjogosultságát, hiszen magában hordozza a lehetőséget, hogy a Kreml szervezett bűnözői hálózatokat alkalmazzon – akár hibrid eszközként – külpolitikai céljainak eléréséhez.

A fentiek alapján tehát megállapítható, hogy az Oroszországból kiinduló szervezett bűnözés részben eltér a transznacionális jelenség általános jellegzetességeitől. Ez főképp az állammal való kooperációban mutatkozik meg, hiszen a Brezsnyev-érától kezdve az orosz bűnszervezetek államapparátushoz fűződő kapcsolatai egyre inkább elmélyültek. A mára kialakult társadalmi szerződés lehetőséget ad a Kreml számára, hogy az említett összefonódásokat kihasználva funkcionáriusként alkalmazza az említett hálózatokat. Mindennek pedig a posztszovjet térség államai kifejezetten kitettek a Szovjetunió felbomlását megelőzően kialakult, mára transznacionálissá váló szervezett bűnözői csoportok közötti összeköttetések következtében. Ezen kitettséget bővebben a következő fejezetben vizsgálom.

⁹¹ Galeotti: i.m. 4. 912.

⁹² Uo.

⁹³ Galeotti: i.m. 5. 6-7.

III. A műveleti környezet elemzése

III. 1. Baltikum: Észtország, Lettország, Litvánia

Az Európai Rendőrségi Hivatal (EUROPOL) 2024 elején hozta nyilvánosságra az európai szervezett bűnözői hálózatokat feltáró legújabb jelentését, amely a “Decoding the EU’s most threatening criminal networks” címet kapta. A dokumentum a legveszélyesebb hálózatok közé sorolja a Baltikumban (Észtország, Lettország, valamint Litvánia területén) működő csoportokat, amelyek komoly összeköttetésekkel rendelkeznek az Oroszországi Föderációval, illetve az ott működő bűnszervezetekkel.⁹⁴

Ezen fenyegetés tekintetében tehát a továbbiakban a Baltikumot, így az Észt, a Lett, valamint a Litván Köztársaságot érintő szervezett bűnözést veszem górcső alá. Mindez elengedhetetlen a szervezett bűnözés hibrid hadviselésbe való integrációjának vizsgálatához hiszen a helyi bűnözői csoportok adottságai nagyban meghatározzák az Oroszországi Föderáció által végrehajtott műveletek korlátait.

III. 1. 1. Geostratégiai pozíció és az orosz külpolitikában betöltött szerep

A szervezett bűnözés által implicált műveleti környezet elemzését megelőzően érdemes áttekinteni az Oroszországi Föderáció régiót érintő külpolitikai célrendszerét. Bár sem az új Külpolitikai Koncepció, sem az orosz Nemzeti Biztonsági Stratégia, sem a Katonai Doktrína nyilvános részei nem említik konkrétan a Baltikum országait, az Oroszországi Föderáció számára kétségtelenül kiemelt területről beszélhetünk.^{95,96,97} Ez – többek között – a kalinyingrádi exklávé geopolitikai jelentőségéből is következik, amely Oroszország egyetlen melegtengeri kikötője a Balti-tenger irányába, otthont adva a Balti Flottának.

⁹⁴ Decoding the EU’s most threatening criminal networks. Publications Office of the European Union, Europol, 2024, Luxembourg, 21. <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20report%20on%20Decoding%20the%20EU-s%20most%20threatening%20criminal%20networks.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

⁹⁵ Указом Президента Российской Федерации от 31 марта 2023 года № 229 Концепция внешней политики Российской Федерации. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?lang=ru. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

⁹⁶ Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 года № 400 О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации. <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

⁹⁷ Военной доктрины Российской Федерации. <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

A 2023 márciusában hatályba lépett Külpolitikai Koncepció Európa vonatkozásában megállapítja, hogy „*az európai államok és társulásaik barátságtalan cselekedeteinek beszüntetéséhez szükséges feltételek megteremtése*” (A szerző fordítása) elengedhetetlen Oroszország biztonsága szempontjából. Ez a Baltikum kontextusában a nyugati orientáció megszüntetése iránt mutatkozó igényként értelmezhető, hiszen a dokumentum az Egyesült Államok tevékenységét okolja a törésvonalak kialakulásáért.⁹⁸

Bár az orosz stratégiai dokumentumok nem mutatnak egyértelműen körül határolható képet a Föderáció Baltikum irányába mutatott szándékaival kapcsolatban, a nyugati szakirodalomban számos elmélet igyekszik áttekinteni ezeket. Ahogy Mark Galeotti 2019-es tanulmányában rámutat, az orosz célok a térségben vita tárgyát képezik: egyesek szerint a Kreml „csupán” politikai befolyásának maximalizálására törekszik, míg más szakértők a területi expanziót tekintik végcélnek. Galeotti az előbbi mellett érvel; álláspontja szerint a balti államok végérvényesen betagozódtak a nyugati államok közé, azonban éppen ennek köszönhetően rajtuk keresztül az Oroszországi Föderáció hatékonyan támadhatja az európai, illetve az euroatlanti integráció intézményrendszerét.^{99,100} Ezen véleményt támasztják alá Jānis Bērziņš megállapításai is, aki szerint a Kreml célja az orosz „*befolyás állandó jellegének fenntartása, valamint annak potenciális kiterjesztése, végül pedig a finlandizáció állapotának megvalósítása*.” (A szerző fordítása)¹⁰¹ Utóbbi megkívánná a balti államok el nem

⁹⁸ Указом Президента Российской Федерации от 31 марта 2023 года № 229 Концепция внешней политики Российской Федерации., 59-60. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?lang=ru. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

⁹⁹ Mark Galeotti: The Baltic States as Targets and Levers: The Role of the Region in Russian Strategy. *The Marshall Center Security Insights*, No. 027, April 2019. <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/baltic-states-targets-and-levers-role-region-russian-strategy-0#toc-the-marshall-center-security-insights>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

¹⁰⁰ A balti államok 2004-ben csatlakoztak mind az Európai Unióhoz, mind az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez.

¹⁰¹ Jānis Bērziņš: Russia's Influence Operations in the Baltic States. In: The NATO STO SAS-161 Research Task Group (RTG) – Military Aspects of Countering Hybrid Warfare: Experiences, Lessons, Best Practices – Volume III: Comprehensive Defence, Capacity Building, and Enhanced Forward Presence. October 2023. 6-2. <https://www.sto.nato.int/publications/STO%20Technical%20Reports/Forms/Technical%20Report%20Document%20Set/docsethomepage.aspx?ID=5260&FolderCTID=0x0120D5200078F9E87043356C409A0D30823AFA16F6010066D541ED10A62C40B2AB0FEBE9841A61&List=92d5819c-e6ec-4241-aa4e-57bf918681b1&RootFolder=%2Fpublications%2FSTO%20Technical%20Reports%2FSTO%2DTR%2DSAS%2D161%2DVOL%2DIII>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

kötelezettségét, az orosz érdekek előnyben részesítése mellett, amely a nyugati befolyás fokozatos csökkenésével, valamint Észtország, Lettország és Litvánia orosz közelkülföldbe való integrációjával járna együtt.¹⁰² Ezek szerint tehát megállapítható, hogy az Oroszországi Föderáció elsődleges célja a térségben a politikai befolyás növelése, valamint a balti országok euroatlanti integrációja mélyülésének hátráltatása.

Ahogy az az elméleti háttér bemutatása során is említésre került, mindez leginkább hibrid eszközökkel érhető el. Ez főként annak köszönhető, hogy az orosz stratégiai gondolkodásban a balti államok „történelmileg módosított” szuverenitással rendelkeznek, azaz önállóságuk nem lehet teljes, ennek ellenére mégis demokráciákról beszélhetünk, amelyeket leghatékonyabban politikai eszközökkel lehet gyengíteni.¹⁰³ Ezt támasztják alá az Andrew Radin által felvázolt forgatókönyvek is, amelyek erőszakmentes felforgatást, fedett erőszakos műveleteket, vagy nemzetközi jogi értelemben vett, klasszikus agressziót vizionálnak a balti országok ellen folytatott orosz hibrid műveletek esetében. Az első kettőben a szervezett bűnözői csoportok komoly szerepet kaphatnak.¹⁰⁴

III. 1. 2. Szervezett bűnözés

A balti államokban – ahogy azt az elméleti háttér áttekintése során is jeleztem – a többi posztszovjet, frissen függetlenné vált országhoz hasonlóan az 1980-as évek végén, illetve az 1990-es évek elején kezdett formálódni a „nemzeti alvilág”, amely az orosz szervezett bűnözés transznacionális jellegének kialakulásához is vezetett.¹⁰⁵ Ehhez nagyban hozzájárult, hogy a Szovjetunió felbomlását követően számos, eredetileg a mai Oroszország területén működő szervezet tette át a székhelyét a balti országokba.¹⁰⁶ Észtországba például az első csoportok Permből, Krasznodarból és Novoszibirszkból érkeztek, de később ingus, csecsen, örmény, grúz

¹⁰² Uo.

¹⁰³ Galeotti: i.m. 99.

¹⁰⁴ Andrew Radin: Hybrid Warfare in the Baltics: Threats and Potential Responses. Rand Corporation, 2017, Santa Monica, 1-48. http://old.infocenter.gov.ge/uploads/files/2017-08/1502890353_rand_rr1577.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

¹⁰⁵ Észtország 1991. augusztus 20-án, Lettország 1990. május 4-én, Litvánia 1990. március 11-én nyerte el függetlenségét a Szovjetuniótól.

¹⁰⁶ Jüri Saar et al.: The Impact of Russia's Alternative Future Developments on Estonian Security. Estonian Academy of Security Sciences, Tallinn, 2024, 27. https://www.researchgate.net/profile/Ramon-Loik/publication/378898421_The_Impact_of_Russia's_Alternative_Future_Developments_on_Estonian_Security/links/65f05c2f286738732d3aad54/The-Impact-of-Russias-Alternative-Future-Developments-on-Estonian-Security.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

és azeri szervezetek megjelentek a területen.¹⁰⁷ Mindez együtt járt a feketegazdaság felaprózódásával és a különböző csoportok közötti feszültségek növekedésével, amit a rendszerváltás ténye is fokozott.¹⁰⁸ Az ellenségeskedés Észtországban 1994 „véres” őszére élesedett ki, amikor körülbelül 100 maffiával kapcsolatos gyilkosság történt néhány hónapon belül.¹⁰⁹ Ehhez hasonló tendenciák jelentek meg Litvániában is, ahol a '90-es évek első felében megnövekedett a korábban nem jellemző, hatalmi harcot tükröző gyilkosságok száma.¹¹⁰

Ezt követően konszolidálódtak a viszonyok és a jelenlévő szervezetek tevékenysége egyre szofisztikáltabbá vált; ritkán fordult elő, hogy egyes csoportok kizárólagosan illegális tevékenységet folytattak volna, inkább a legalitás és az illegálitás közötti határvonal elmosódása volt megfigyelhető.¹¹¹ Ekkorra kialakult a Baltikum szervezett bűnözői csoportjait jellemző tevékenységi kör, amely főként kábítószer-, ember-, valamint illegális áruk csempészetén, valamint különböző gazdasági bűncselekményeken alapul.¹¹² Mindezek alapján, ahogy Pullat (2004) is megjegyzi, az észt – illetve a tágabb értelemben vett balti – szervezett bűnözés kialakulását négy szakaszra oszthatjuk: a kialakulás, a kezdeti tökefelhalmozás, a befolyási övezetek felosztása és a véres ősz, valamint a kereskedelemmel kapcsolatos bűnözés időszakára.¹¹³

Az 1990-es évek végére tehát végbement a balti szervezett bűnözés transznacionális jellegének kialakulása, amelyet a régió földrajzi elhelyezkedése is nagyban indukált. Ebben

¹⁰⁷ Risto Pullat: Aspekty Zorganizowanej Przestępczości w Estonii. *Czasopismo Prawa Karnego I Nauk Penalnych*, VIII. évf., 2. szám, 2004, 35. <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jlocllwap8&i=229>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

¹⁰⁸ Kovács István – Torma Albert: „Bumm a fejbe...”, avagy kivégzés és leszámolás a kilencvenes években alvilági módra. *Magyar Rendészet*, 2021/3., 88. https://real.mtak.hu/132567/1/06_Kovacs-Torma_85-98_MR_2021_3.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

¹⁰⁹ Matthew Light – Anne-Marie Singh – Josh Gold: Private security and national security: The case of Estonia. *Theoretical Criminology*, Vol. 26., No. 4., 2022, 672. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9667076/pdf/10.1177_13624806221099930.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

¹¹⁰ Aurelijus Gutauskas – Arunas Juska – Peter Johnstone – Richard Pozzuto: Changing Typology of Organised Crime in a Post-Socialist Lithuania (the Late 1980s – Early 2000s). *Global Crime*, Vol. 6., No.2., May 2004, 206. <https://doi.org/10.1080/17440570500096775>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

¹¹¹ Arunas Juska – Peter Johnstone: The symbiosis of politics and crime in Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, Vol. 35., No. 4., 2004, 349. <https://doi.org/10.1080/01629770400000151>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

¹¹² Vânia Ceccato: Crime Dynamics at Lithuanian Borders. *European Journal of Criminology*, Vol. 4., No. 2., 2007, 132. <https://doi.org/10.1177/1477370807074845>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

¹¹³ Pullat: i.m. 107. 36.

katalizátorként szolgált a három balti állam 2004-es csatlakozása az Európai Unióhoz. Az európai szervezett bűnözői hálózatok egyik legfontosabb jellegzetessége, hogy a Kelet-Nyugat tengelyen folytatják a működésüket; ahogy von Lampe fogalmaz, a „*határokon átnyúló szervezett bűnözés Európában többnyire Nyugat-Európa, valamint a volt szovjet blokk és a balkáni országok közötti társadalmi-gazdasági ellentét kifejeződéseként jelenik meg.*” (A szerző fordítása)¹¹⁴ A Baltikum – elsősorban – földrajzi elhelyezkedéséből adódóan az utóbbi két pólus között jelent kapcsolódási pontot, így nem véletlen a pénzmosásnak és a csempészet különböző formáinak dominanciája a térségben. Ezen szerep kialakulásához továbbá nagyban hozzájárult a Baltikum euroatlanti integrációja, hiszen ezáltal az Oroszországgal közvetlenül határos államok gyakorlatilag kaput nyitottak az orosz területen, illetve a Kaukázusban működő bűnözői hálózatok számára az európai piacok felé.¹¹⁵

A térség tranzit-jellege máig meghatározza a balti országok szervezett bűnözői csoportjai által folytatott tevékenységi köröket, valamint azok intenzitását. A jelen helyzet szempontjából kiemelendő, hogy a Global Organized Crime Index (OCI) adatai szerint mindhárom vizsgált országban növekvő tendenciát mutattak a kriminalitás értékei, 2023-ban átlagosan körülbelül 0,5 értékpont növekedést figyelhettünk meg a 2021-es adatokhoz képest. Ez többnyire a kábítószerrel való kereskedelem és csempészet, valamint az embercsempészet növekvő adatainak, illetve a maffia típusú csoportok és – Észtországban és Litvániában – a külföldi szereplők megerősödésének köszönhető.^{116,117,118}

¹¹⁴ Klaus von Lampe: Transnational Organized Crime in Europe. In: Jay Albanese – Philip Reichel (Eds.): Transnational Organized Crime: An Overview from Six Continents. SAGE Publications, Thousand Oaks, California, 2014, 78. https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=y6B2AwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA75&dq=organized+crime+in+the+baltics&ots=wvmFp6VKoA&sig=8aM2wbQU1Jfm5IJH7pXmfMNmSPo&redir_esc=y#v=onepage&q=organized%20crime%20in%20the%20baltics&f=false. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

¹¹⁵ Liis Lill: Estonia. In: Walter Kegö – Alexandru Molcean (Eds.): Russian Organized Crime: Recent Trends in the Baltic Sea Region. Institute for Security and Development Policy, Stockholm, 2012, 63. http://isdsp.eu/wp-content/uploads/publications/2012_kego-molcean_russian-organized-crime-recent-trends.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

¹¹⁶ Estonia. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/country/estonia>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹¹⁷ Latvia. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/2023/country/latvia>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹¹⁸ Lithuania. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/country/lithuania>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Az vizsgált országok állami statisztikái többnyire korrelálnak az OCI által feltárt adatokkal, Litvánia és Lettország esetében enyhe növekedést, Észtország esetében stagnációt mutatnak. A helyi statisztikai adatok emellett alátámasztják a szakirodalom által feltárt tranzitország jelleget is: mindhárom balti állam esetében elmondható, hogy a legmagasabb bűnözési ráták a határok mentén figyelhetők meg, amelyek – különösen Észtország és Lettország esetében egybeesnek az orosz nyelvű kisebbségek által lakott területekkel.^{119,120,121} Észtország esetében kiemelendő a határmenti Narva (2008-es adatok szerint a lakosság 87%-a etnikai orosz), Lettország esetében pedig a belorusz határhoz közeli Daugavpils (2019-es adatok szerint a lakosság 48,6%-a etnikai orosz).^{122,123} A határmenti, orosz nyelvű lakosság által lakott régiók bűnözésnek való kitettségét a statisztikai adatokon felül a szakirodalmi források is bizonyítják, a Kärstrand-Jonsson szerzőpáros például a Szentpétervár-Narva-Tallinn útvonalon működő hálózatok történelmi kapcsolataira hívja fel a figyelmet.¹²⁴ Ezen határokon átnyúló útvonalak, illetve az azokat determináló földrajzi adottságok határozzák meg a térségben működő csoportok profilját is. Egyrészt érdemes megemlíteni, hogy a Baltikum fontos állomása az északi, Oroszország irányából érkező illegális migrációs szárazföldi és légi útvonalnak, amely bár a déli és keleti útvonalakhoz képest visszaszorulóban van, komoly biztonsági fenyegetést jelenthet a vizsgált államok számára.¹²⁵ Ezt támasztja alá, hogy az EUROPOL égisze alatt együttműködő nemzeti hatóságok 2024 áprilisában egy 21 főből álló bűnszervezetet derítettek fel, akik ezen az

¹¹⁹ *Kuritevegus Eestis 2022*. Justiitsministeerium, 2022. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritevegus2022/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹²⁰ *Lithuania in figures (edition 2023)*. Official Statistics Portal, 2023. <https://osp.stat.gov.lt/en/nusikalstamumas-ir-baudziamoji-teisena1>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹²¹ *Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits valstspilsētās un novados (pēc administratīvi teritoriālās reformas 2021. gadā) 2021 – 2023*. Latvijas Oficiālā Statistika, 2023. <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi/tabulas/nor023-registreto-noziedzigo-nodarijumu-skaits>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹²² *Narva arvudes 2008*. Narva, 2008, 10. https://web.archive.org/web/20101105134404/http://web.narva.ee/files/Narva_arvudes_2008.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹²³ *Latvia Population Statistics 2019*. Pop-stat.mashke.org, 2019. <http://pop-stat.mashke.org/latvia-ethnic2019.htm>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

¹²⁴ Klas Kärstrand – Anna Jonsson: Countering narcotics and organized crime in the Baltic region. *Trends in Organized Crime*, Vol. 10., 2007, 5. <https://doi.org/10.1007/s12117-007-9008-7>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

¹²⁵ *Migrant smuggling in the EU*. Europol, February 2016, 5-6. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/migrant_smuggling_europol_report_2016.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

útvonalon keresztül biztosították az Európai Unióba való illegális migrációt Oroszországból.¹²⁶ Másrészt a kábítószerkereskedelem szempontjából is érdemes figyelembe venni a Baltikum földrajzi adottságait, hiszen az ukrajnai háború hatására az Afganisztánból Európa felé irányuló, heroincsempészet által dominált útvonalak északra tolódtak, így a vizsgált országok e tekintetben is „Európa kapujaként” szolgálhatnak a transznacionális bűnözői csoportok számára.¹²⁷

A műveleti környezet szempontjából nem elhanyagolható továbbá a régióban jelenlévő szervezett bűnözői csoportok hierarchikus jellegének áttekintése. Annak ellenére, hogy Liis Lill korábban idézett tanulmánya rámutat, hogy a térség bűnszervezetei mára elszakadtak a kifejezett hierarchikus jelleget megkívánó szovjet modellről, és belső dinamikájukat a projektalapú együttműködések dominálják, koránt sem beszélhetünk a szervezett bűnözői hálózatok felaprózódásáról.¹²⁸ Ezt leginkább Észtországban volt tetten érhető az utóbbi években, az *Ühiskassa* jelenlétének következtében.¹²⁹ Az *Ühiskassa* 2016-ig egy olyan platformot jelentett az észt területeken működő bűnözői csoportok számára, amely egyrészt védelmet nyújtott számukra, másrészt pedig rendezte a felmerülő konfliktusokat.¹³⁰ Az *Ühiskassa* problémamentes működése 2016-ban szakadt meg, miután az aktuális vezető, Nyikolaj Tarankovot megölték¹³¹. Tarankov – aki korábban a szovjet KGB-nek is dolgozott - 25 éven keresztül irányította a szervezetet, halála komoly hatalmi vákuumot alakított ki az észt alvilág berkein belül.¹³² Bár Tarankov halálának hatásairól tudományos munka nem készült az észt szervezett bűnözés vonatkozásában, helyi sajtóforrások szerint az országban működő szervezetek alkalmazkodtak a kialakult helyzethez, sokkal operatívabbá és adaptívabbá

¹²⁶ 21 arrested in hit against migrant smuggling across the EU-Russian border. Europol, 25. 4. 2024. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/21-arrested-in-hit-against-migrant-smuggling-across-eu-russian-border>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

¹²⁷ Russian war against Ukraine changes heroin routes to EU, says 2024 EU drug markets analysis from EMCDDA and Europol. EU NeighboursEast, 29. 1. 2024. <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/russian-war-against-ukraine-changes-heroin-routes-to-eu-says-2024-eu-drug-markets-analysis-from-emcdda-and-europol/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

¹²⁸ Lill: i.m. 115. 54.

¹²⁹ Kärrstrand – Jonsson: i.m. 124. 5.

¹³⁰ Pullat: i.m. 107. 40.

¹³¹ Risto Berendson: *Tarankov killed by son of old friend*. Postimees, 16. 11. 2016. <https://news.postimees.ee/3912335/tarankov-killed-by-son-of-old-friend>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

¹³² Estonia. Il Fatto Quotidiano, 2017. <https://www.ilfattoquotidiano.it/longform/mafia-and-organized-crime-in-europe/map/estonia/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

váltak.¹³³ A szigorú struktúrák ehhez hasonló elmosódása nagyban megnehezítheti a hatóságok munkáját a szervezett bűnözés elleni harc terén, amely lehetőséget jelenthet Moszkva számára. Ahogy korábban is említettem, a Baltikum szervezett bűnözésének mai látképét egyre inkább a szofisztikált, illegalitás és törvényesség határán mozgó, szűrkezőnás tevékenységek csoportja jellemzi, amelyet jól mutat a pénzmosás problémája. Utóbbi az elmúlt 10 évben vált igazán jelentős fenyegetéssé a térségben, főként bizonyos – az Oroszországi Föderációhoz köthető – szereplőknek köszönhetően.¹³⁴ A balti országok tranzitjellege ebben is megmutatkozik. A 2000-es évek elejétől ezen államok kifejezetten vonzóak számítottak a FÁK-térség oligarcháinak szemében, hiszen egyrészt kulturálisan közel állnak a posztszovjet térséghez, másrészt pedig pénzügyi rendszereik szoros nyugati kapcsolatokkal rendelkeznek, pénzmosással kapcsolatos kockázati besorolásuk is alacsonyabb, mint más posztszovjet államoknak.^{135,136} Erre világít rá Leonardo Pataccini 2024-as tanulmánya is, aki szerint 2014-ig a Baltikumban három nagy, pénzmosást elősegítő struktúra jött létre: az orosz (ezen körülbelül 20,8 milliárd kétes eredetű dollár futott át), az azeri (ezzel 2,9 milliárd európai politikusok megvesztegetéséhez felhasznált dollárt mostak tisztára), valamint a Trojka (ez orosz oligarchákat és politikusokat juttatott részesedéshez bizonyos állami cégekben).¹³⁷ Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a Szergej Magnitszkij orosz ügyvédet övező, összesen 230 millió dollár tisztára mosásával járó botrány során napvilágra került 63 millió dollár értékű, lett bankokon keresztül történt visszaélést a

¹³³ Martin Johannes Teder: *Eesti kriminaalide ühiskassa on lagunenu. Allilmas võtab võimu uus põlvkond*. Ärip35v, 9. 1. 2024. <https://www.aripaev.ee/suur-lugu/2024/01/09/eesti-kriminaalide-uhiskassa-on-lagunenu-allilmas-votab-voimu-uus-polvkond>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

¹³⁴ Marlena Gołębiowska: Money laundering in the banks: the Baltic-Nordic front against financial crime. *Instytut Europy Środkowej Commentaries*, 22/2021., 1-2. <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2021/03/ies-commentaries-325-22-2021.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

¹³⁵ Katarzyna J. McNaughton: The tale of the Baltics: Experiences, challenges, and lessons from reforming their national Financial Intelligence Units (FIUs). *Journal of Economic Criminology*, September 2024, 2. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949791424000320>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

¹³⁶ Andrew Bowen – Mark Galeotti: Latvia and Money Laundering – An Examination of Regulatory and Institutional Effectiveness in Combating Money Laundering. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 8., No. 4., 88. https://cejss.org/images/issue_articles/2014-volume-8-issue-4/article-01.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

¹³⁷ Leonardo Pataccini: The (un)usual suspects? Exploring the links between illicit financial flows, Russian money laundering and dependent financialization in the Baltic states. *Competition & Change*, Vol. 28., No. 1., 8. <https://doi.org/10.1177/10245294231177352>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

jogalkalmazó szankció nélkül hagyta.¹³⁸ Utóbbi azonban nem a balti államok hanyagságának tudható be, sokkal inkább a balti pénzügyi szektorok belső struktúráinak köszönhető. Egyrészt a gazdasági rendszerváltással járó recesszió nagyban indukálta a balti bankszektor külföldi kézbe való kiértékesítését, másrészt pedig – külső és belső hatásoknak köszönhetően – megnövekedett a külföldi működőtőke iránti igény, amit a 2010-es lett vízumprogram is jelez.^{139,140} A bankszektor külföldi kézbe kerülése az olyan botrányok melegágya lett, mint a Danske, vagy éppen a Swedbank ügye, utóbbi során 5,8 milliárd dollár értékben bonyolítottak le kétes hátterű banki tranzakciókat, ideértve azon 4,2 millió dollárt, amelyet egy, az Oroszországi Föderációhoz köthető cég Viktor Janukovics volt ukrán elnök megvesztegetésére használt fel.¹⁴¹ Hasonló tendenciák voltak megfigyelhetőek a litván bankszektorban is, miután a SNORAS kereskedelmi bankban részesedést szerzett a ma már elítélt Vlagyimir Antonov, valamint a korábban említett Trojka struktúrájának központjaként szolgáló, Ruben Vardanyan örmény-orosz származású üzletemberhez köthető Ukio Bankas is megerősödött.¹⁴² Ahogy Pataccini korábban említett tanulmánya is utal rá, ezen erős orosz befolyás alatt működő bankok ma már korlátozások alá esnek, azonban a külföldi – különösen az orosz – jelenlét kockázata továbbra is növekvő tendenciát mutat a balti pénzügyi szektorban. Mindezt a magas kockázatú ügyfelekre szakosodott pénzügyi szolgáltatók helyi piacokon mutatott súlyának növekedése okozza, amely továbbra is fenntartja a balti országok tranzit-profilját.¹⁴³

A szervezett bűnözés szofisztikált jellegének kialakulása nagyban kapcsolódik egyes transznacionális hálózatok helyi politikai elitekbe való penetrációjához. A korrupció jelensége a posztszovjet térség egyik legfontosabb problémája, így az a balti országokat sem kerülte el. Ennek ellenére – Kupatadze 2015-ös tanulmánya szerint – Észtország, Lettország, valamint

¹³⁸ *Trojka-botrány: orosz bank működtetett egy dollármilliárdokat tisztára mosó offshore-hálót.* Átlátszó, 12. 3. 2019. <https://atlatso.hu/vilagterkep/2019/03/12/trojka-botrany-orosz-bank-mukodtetett-egy-dollar-milliardokat-tisztara-moso-offshore-halot/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

¹³⁹ Leonardo Pataccini: *Western Banks in the Baltic States: a preliminary study on transition, Europeanisation and financialisation.* *GEOFIN Working Paper Series*, 2020/11, 1-36. <https://geofinresearch.eu/wp-content/uploads/Pataccini-2020-GEOFIN-WP-11-final.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

¹⁴⁰ Christian Henrik Nesheim: *Latvia's Golden Visa Struggles to Raise Capital Without Russians.* Investment Migration Insider, 8. 2. 2024. <https://www.imidaily.com/europe/latvias-golden-visa-struggles-to-raise-capital-without-russians/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

¹⁴¹ Ulf Johansson: *Viktor Yanukovich used Swedbank in suspected bribery affair.* SVT, 2019. <https://www.svt.se/special/swedbank/english/yanukovich/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

¹⁴² Pataccini: 139. 14-15.

¹⁴³ Uo. 15-16.

Litvánia euroatlanti integrációjának következtében a térségben nagyban csökkent a korrupció.¹⁴⁴ Ezzel párhuzamosan azonban Agnia Grigas rámutat, hogy – amint azt a pénzmosást elősegítő struktúrák példáján keresztül is láthattuk – a külföldi (különösen az orosz) gazdasági befolyás, illetve a politikai rendszer fragmentált jellege előirányozza annak jelenlétét.¹⁴⁵ Ezt jól mutatja a Rolandas Paksas korábbi litván elnököt övező 2003-as botrány. Miután az elnök 2002-es kampányát 353 ezer euróval támogatta a ma már Roszkoszmosz-igazgatóként dolgozó Jurij Boriszov, valamint a vele kapcsolatban álló orosz Almax (utóbbit a litván alvilággal kapcsolatban álló Anzor Akszentyev-Kikalisvili irányította), Boriszov elvárta Paksastól, hogy az orosz érdekeknek megfelelően irányítsa az országot.¹⁴⁶ A Paksas-botrány – egyes szakirodalmi források szerint – rámutatott, hogy az orosz szervezett bűnözéshez kapcsolódó korrupció megszűnt adminisztratív jellegű lenni, annak céljává sokkal inkább az állam irányítása vált.¹⁴⁷

Mindennek ellenére mindhárom balti ország pozitív tendenciát mutat a korrupció terén. A Transparency International 2023-as korrupciós rangsorában Észtország a 12., Lettország a 36., Litvánia pedig a 34. helyen végzett.¹⁴⁸ Ezzel szemben azonban megemlítendő, hogy Agnia Gringas korábban említett, fragmentált pártrendszerre vonatkozó megállapítása továbbra is fennáll, párhuzamosan a jelenlévő oroszbarát pártok megerősödésével. Utóbbit jól példázza, hogy a 2024-es EP-választásokon a lett populista Nemzeti Szövetség a szavazatok 22,1%-át szerezte meg, valamint, hogy az Észt Konzervatív Néppárt (EKRE) – amely bár nem nyíltan

¹⁴⁴ Alexander Kupatadze: Political corruption in Eurasia: Understanding collusion between states, organized crime and business. *Theoretical Criminology*, Vol. 19., No. 2., 203. <https://doi.org/10.1177/1362480615574404>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

¹⁴⁵ Agnia Grigas: Legacies, Coercion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States. *Chatham House Briefing Papers*, August 2012, 1-16. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812bp_grigas.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

¹⁴⁶ Juska – Johnstone: i.m. 111. 346-359.

¹⁴⁷ Uo. 351.

¹⁴⁸ *Corruption Perceptions Index 2023*. Transparency International, 2023. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

oroszbarát, de aktívan igyekszik leépíteni az Ukrajnának nyújtott támogatásokat, ami korrelál a Kreml érdekeivel – 20%-os népszerűsége tette szert.^{149,150}

Az orosz szervezett bűnözés politikai beágyazódásának kockázata ellenére elmondható, hogy mindhárom vizsgált állam konstruktívan igyekszik fellépni a bűnözői csoportok további térnyerése ellen. Ennek egyik legfontosabb eleme, hogy Riga, Vilnius és Tallinn is aláírta és ratifikálta a 2000. december 14-én, Palermóban létrejött nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezményt.¹⁵¹ A nemzetközi kötelezettségvállalás mellett mindhárom vizsgált ország rendelkezik olyan aktuális stratégiai dokumentummal, amely kifejezetten a szervezett bűnözés, illetve annak egy területével foglalkozik.¹⁵² Ezzel párhuzamosan azonban kijelenthető, hogy az utóbbi dokumentumok inkább rendészeti problémaként, mintsem átfogó (nemzet)biztonsági kockázatként kezelik a szervezett bűnözést, ami például a hibrid fenyegetések esetében kifejezetten hátrányos lehet.

A transznacionális szervezett bűnözés elleni küzdelem tekintetében érdemes megemlíteni, hogy a tárgyalt államok mindegyike nemzetközi együttműködési keretrendszerben is szerepet vállal. Az Oroszországi Föderáció 2022-es Ukrajna elleni agressziójáig az egyik legfontosabb ilyen entitást a Balti-tengeri Szervezett Bűnözésseljes Operatív Törzs (Baltic Sea Task Force on Organized Crime – BSTF-OC) jelentette, azonban az abban résztvevő államok az eskaláció

¹⁴⁹ *Pro-Russian Parties Surge Ahead of Ukraine's Recovery and Peace Summits*. Visegrad Insight, 10. 6. 2024. <https://visegradinsight.eu/pro-russian-parties-surge-ahead-of-ukraines-recovery-and-peace-summits/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

¹⁵⁰ Mari-Liis Jakobson – Andres Kasekamp: The impact of the Russia-Ukraine War on right-wing populism in Estonia. In: Gilles Ivaldi – Emilia Zankina (Eds.): *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe*. European Center for Populism Studies, 2023, Brussels, 115. <https://doi.org/10.55271/rp0017>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

¹⁵¹ Észtország 2003. február 10-én, Lettország 2001. december 7-én, 2002. május 9-én ratifikálta a Palermói Egyezményt. Lásd: United Nations Convention against Transnational Organized Crime. United Nations Treaty Collection, 6. 11. 2024. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12&chapter=18&clang=_en. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

¹⁵² Észtország esetében lásd: Kriminaalpoliitika põhialuste aastani 2030 heakskiitmine. Riigi Teataja, 12. 11. 2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/313112020006>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.) Lettország esetében lásd: National Strategy for the Prevention and Combating of Financial Crime. 2023. <https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2024/National%20Strategy%20for%20the%20Prevention%20and%20Combating%20of%20Financial%20Crime%20.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.) Litvánia esetében lásd: Nutarimas Dėl Viešojo Saugumo Plėtros 2015–2025 Metų Programos Patvirtinimo. 2015 m. gegužės 7 d. Nr. XII-1682. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea944da0f95d11e4927fda1d051299fb>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

hatására felfüggesztették az együttműködést és az információmegosztást Oroszországgal.¹⁵³ Ezzel párhuzamosan megerősödött a régióban az EUROPOL és a EUROJUST által irányított együttműködés, amit számos nemzetközi koordináció alatt végrehajtott művelet is mutat.¹⁵⁴

III. 1. 3. Részkövetkeztetések

Összefoglalva tehát kimondhatjuk, hogy a Baltikum speciális jelentőséggel bír az orosz külpolitikai célrendszeren belül, így kiemelten fontos a Kreml számára. Ez többek között a vizsgált régió euroatlanti integrációjának köszönhető, hiszen ezáltal a balti országok egyfajta „kapuként” szolgálhatnak Moszkva számára a nyugati struktúrákon belüli befolyásszerzéshez, illetve azok gyengítéséhez.

Ez a nyugati irányú „kapu” jelleg a geostratégiai szempontokon túl a szervezett bűnözés alakulásában is megjelenik. Fizikai értelemben ez a térség földrajzi elhelyezkedéséből következik, hiszen a vizsgált országok egybeesnek a legfontosabb, illetve az utóbbi évek geopolitikai történéseinek köszönhetően egyre fontosabbá váló csempésztúvonalakkal, ami determinálja a helyi csoportok tevékenységi körét. Ezzel párhuzamosan – a politikai és az üzleti életbe való beágyazódás, illetve az egyes csoportok szofisztikáltabbá és fluidabbá válásának köszönhetően – a pénzmosási tevékenység is előtérbe került, amin keresztül a Baltikum egyes pénzmosási struktúrái virtuális „kaput” jelentenek a nyugati pénzügyi rendszerek irányába.

Mindemellett a Baltikum országai számos nemzetközi együttműködésben vesznek részt, illetve szervezett bűnözésellenes stratégiai dokumentumokkal is rendelkeznek, azonban Észtország, Lettország, valamint Litvánia esetében továbbra is hiányzik a transznacionális bűnözés átfogó biztonsági problémaként való interpretációja. Ez korlátozza és keretek közé szorítja a balti országok reagáló képességét a szervezett bűnözés hibrid eszközként való alkalmazása esetén.

¹⁵³ *Task Force on Organized Crime in the Baltic Sea Region*. Global Civil Society Database. <https://uia.org/s/or/en/1100044658>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

¹⁵⁴ Lásd például: *Europol supports Latvia in dismantling major synthetic drug lab network*. Europol. 10. 10. 2024. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-supports-latvia-in-dismantling-major-synthetic-drug-lab-network>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.) vagy *Full-scale action against EUR 2 billion money laundering network via Lithuanian financial institution*. Eurojust, 27. 2. 2024. <https://www.eurojust.europa.eu/news/full-scale-action-against-eur-2-billion-money-laundering-network-lithuanian-financial>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

III. 2. Ukrajna és Moldova

A 2022. február 24-én háborúvá eszkalálódó orosz-ukrán konfliktus alapjaiban kérdőjelezte meg a Fekete-tenger nyugati medencéjének biztonsági architektúráját, megrengetve annak alapjait. Ennek vonatkozásában kérte fel a Moldovai Köztársaság Belügyminisztériuma az Egyesült Nemzetek Régióközi Bűnügyi és Igazságügyi Kutatóintézetét (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute – UNICRI), azon hatástanulmány elkészítésére, amely megállapította, hogy a háború a térség szervezett bűnözésének *status quo*-jára is hatással van, egyre veszélyesebbé téve azt.¹⁵⁵

Mindezt figyelembe véve a Baltikum szervezett bűnözésének vizsgálatát követően érdemes áttekinteni Ukrajna és a Moldovai Köztársaság helyzetét is hasonló szempontból. Ez többek között abból következik, hogy ezen két ország esetében egyértelműen megfigyelhetők az Oroszországi Föderáció által folytatott, a Geraszimov-modell keretein belül értelmezhető, előrehaladott hibrid műveletek.^{156,157}

III. 2. 1. Geostratégiai pozíció és az orosz külpolitikában betöltött szerep

Az említett térség bűnözői struktúrájának elemzését megelőzően azonban – ahogy arra a Baltikum vizsgálatának alkalmával is sor került – érdemes áttekinteni az Oroszországi Föderáció alapvető geostratégiai célrendszerét Ukrajnát és Moldovát illetően.

Oroszország legfontosabb stratégiai dokumentumai – így a 2021-es Nemzeti Biztonsági Stratégia, valamint a 2023-as Külpolitikai Koncepció – egyértelműen utalnak a Fekete-tenger nyugati medencéjének térségére, mint kiemelten fontos területre. Bár a vizsgált dokumentumok Ukrajnát csak néhány alkalommal, Moldovát pedig egyáltalán nem említik, a Független Államok Közössége, a posztszovjet térség, illetve a közélkülföld koncepció hangsúlyozása megkérdőjelezhetetlenné teszi a tárgyalt államok orosz külpolitikai gondolkodásban elfoglalt

¹⁵⁵ The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security – A Snapshot of Key Trends. *United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute Reports*, November 2022, 1-54. https://unicri.it/sites/default/files/2022-11/The%20conflict%20in%20Ukraine%20and%20its%20impact%20on%20organized%20crime%20and%20security_0.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

¹⁵⁶ Rác: i.m. 14. 1-104.

¹⁵⁷ Calus: i.m. 15.

helyét.¹⁵⁸ Ezt alátámasztja például, hogy a Külpolitikai Koncepció a FÁK-államok¹⁵⁹ és a közelműködés kapcsán nem csupán a szoros politikai kapcsolatokat hangsúlyozza, hanem Oroszország és az említett országok közös államiságának és identitásának hagyományát is kiemeli.¹⁶⁰

Bár a stratégiai dokumentumok a térség orosz külpolitikában betöltött jelentőségét egyértelműen jelzik, Moszkva Moldovával és Ukrajnával kapcsolatos céljai leginkább az elmúlt évek tapasztalatai alapján határozhatók meg. Mindkét ország esetében elmondható, hogy stratégiai szinten Moszkva elsődleges célja azok nyugati integrációjának megakadályozása, hiszen a korábban említett stratégiai dokumentumok kimondják, hogy a „kollektív Nyugat” terjeszkedése akut fenyegetést jelent Oroszország számára.¹⁶¹

Utóbbit támasztják alá Ukrajna esetében mind a 2014-2015-ös események, mind a 2022 februárja óta fennálló helyzet. A Krím-félsziget annexiója, valamint a kelet-ukrajnai szeparatizmus kirobbantása aktív területi konfliktust generált, amely ellehetetlenítette Kijev észak-atlanti integrációját, miután arra 2008-ban, Bukarestben a szövetség tagjai ígéretet tettek.¹⁶² A 2022-es agresszió során a Vlagyimir Putyin elnök által meghatározott műveleti célok is ezt igazolták, amennyiben a „náciizációt” Ukrajna politikai vezetésének leváltásaként, illetve annak oroszbaráttá alakításaként, a „demilitarizációt” pedig Ukrajna önvédelmi katonai képességeinek megsemmisítéseként értelmezzük.¹⁶³ Ezen célok bizonyítják, hogy bár az orosz-ukrán háborút egyes szakértők konvencionális katonai konfliktusnak tekintik, az mégis

¹⁵⁸ Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 года № 400 О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации: i.m. 96.

¹⁵⁹ Ukrajna a Krím-félsziget 2014-es orosz annexióját követően felhagyott a FÁK-kal való együttműködéssel, a szervezettől pedig 2018-ban formálisan is kilépett. A Moldovai Köztársaság az Ukrajna elleni 2022-es orosz agressziót követően függesztette fel tevékenységét a szervezet vonatkozásában. Lásd Олександр Лащенко: *Україна досі в СНД чи ні?*. Радіо Свобода, 26. 11. 2020. <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-dosi-v-snd-chy-ni/30969197.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.), illetve *Ministrul de Externe: Republica Moldova și-a suspendat participarea la reuniunile periodice ale CSI*. N4.md, 30. 11. 2022. <https://n4.md/ministrul-de-externe-republica-moldova-si-a-suspendat-participarea-la-reuniunile-periodice-ale-csi/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

¹⁶⁰ Указом Президента Российской Федерации от 31 марта 2023 года № 229 Концепция внешней политики Российской Федерации: i.m. 95.

¹⁶¹ Uo.

¹⁶² Bucharest Summit Declaration. North Atlantic Treaty Organization, 3. 4. 2008. https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

¹⁶³ *Обращение Президента Российской Федерации. Президент России*, 24. 2. 2022. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

értelmezhető a Geraszimov-modell hibrid háborújának keretein belül, hiszen a negyedik és az ötödik fázis elemei (pl.: stratégiai terjeszkedés, katonai cselekmények, politikai és katonai vezetés leváltása) a Kreml szándékaiban egyértelműen megmutatkoztak.¹⁶⁴

Hasonló célok és eszközök voltak megfigyelhetőek a Moldovai Köztársaságban is az elmúlt időszakban. A 2021 óta megerősödő orosz gazdasági hadviselés (amelyek különösen az energiaellátást érintik), valamint az ezáltal teremtett kedvező műveleti környezetben aktív politikai befolyásszerzés (például a Șor Párt mint oroszbarát erő révén) egyértelműen igazolja, hogy Oroszország számára elsődleges cél Chișinau euroatlanti integrációjának megakadályozása, amelyhez a Kreml főképp hibrid, nem katonai eszközöket alkalmaz.¹⁶⁵ Utóbbit támasztja alá, hogy a Maia Sandu moldovai elnök a kifejezetten szoros és bizonytalan felhatalmazást adó, Európai Unióhoz való csatlakozásról szóló népszavazás kapcsán kijelentette, hogy a szavazók rendszerszintű, bünszervezetek által kivitelezett megvesztegetése történt a referendum során, amit egy jelenlévő EBESZ-megfigyelő is alátámasztott, utóbbi hálózatokat Oroszországhoz kapcsolva.¹⁶⁶

Ukrajna és Moldova tehát speciális státusszal rendelkezik az orosz külpolitikai célrendszerben. Ezen országok helyzete nagyban különbözik a korábban vizsgált Baltikumétól, hiszen Észtország, Lettország, valamint Litvánia euroatlanti integrációja már megtörtént, így Oroszország esetükben már csak saját befolyásának növelésére törekedhet az úgynevezett „kollektív Nyugat” destabilizálásának érdekében. Ezzel szemben Ukrajna és Moldova esetében még megakadályozható a Nyugathoz való csatlakozás, amely politikai cél leginkább hibrid eszközök alkalmazásával érhető el. Utóbbi indukálja, hogy Ukrajna és Moldova a Kreml számára sokkal akutabb problémát jelent, amely intenzív, hibrid eszközökkel történő fellépést kíván. Éppen ezért érdemes áttekinteni Ukrajna és Moldova esetében is a szervezett bűnözői

¹⁶⁴ A konvencionális jelleggel kapcsolatban lásd például: Porkoláb Imre: A Geraszimov-doktrína folytatása – Az orosz-ukrán háború tapasztalatai a stratégia tükrében. *Honvédségi Szemle*, 2024/5., 18-27. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2024.5.1>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.) vagy Charles McEnany – Dan Roper: *The Russia-Ukraine War One Year In: Implications for the U.S. Army*. Association of the United States Army, 24. 3. 2023. <https://www.ausa.org/publications/russia-ukraine-war-one-year-implications-us-army>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

¹⁶⁵ Szenes Eszter: Az orosz hibrid hadviselés lehetőségei és megjelenése a Moldovai Köztársaságban. Tudományos Diákköri Dolgozat, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, 2024, 3-77.

¹⁶⁶ Vincenzo Genovese: *Moldova president alleges vote-buying tainted EU referendum results*. Euronews, 21. 10. 2024. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/21/moldovas-president-alleges-vote-buying-tainted-eu-referendum-results>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

környezetet, amely meghatározza ezen aktorok alkalmazásának lehetőségeit az Oroszországi Föderáció számára.

III. 2. 2. Szervezett bűnözés

Történeti szempontból – hasonlóan a Baltikumhoz – Ukrajna és Moldova esetében is a Szovjetuniótól való függetlenséghez köthető a „nemzeti” szervezett bűnözés létrejötte. Ahogy Louise Shelley is felhívja rá a figyelmet, a függetlenség együtt járt a kapitalista gazdasági berendezkedés kialakulásával és a hirtelen privatizációval, amely Ukrajnában a korábbi nomenklatura törvénytelen, sokszor korrupció útján történő meggazdagodásához vezetett, előirányozva a politikai és állami szereplők, valamint a jelenlévő bűnszervezetek közötti összefonódásokat. Ehhez katalizátorként járult hozzá, hogy a szervezett bűnözés elleni küzdelem legfontosabb központi intézményei Oroszországhoz kerültek, ami a jogi környezet eróziójával és a végrehajtó szervek teljes hiányával járt együtt.¹⁶⁷

Ezzel párhuzamosan – ahogy azt a Baltikum esetében is láthattuk – a térségben működő szervezetek egyre szofisztikáltabbá váltak, ami a törvényesség és az illegalitás közötti határvonal elmosódását eredményezte.¹⁶⁸ Ukrajnában – ahogy arra a Williams – Picarelli szerzőpáros is rámutat – azonban nem csupán a politika és a bűnözés összefonódását váltotta ki az utóbbi szürkezónás állapot; ebben az esetben sokkal inkább a politikai, a szervezett bűnözői csoportok és az üzleti szereplők trojkájának létrejöttét figyelhetjük meg.¹⁶⁹ Ehhez nagyban hozzájárult, hogy Ukrajnában négy fajta szervezett bűnözői formáció volt jelen az ezredfordulón: az etnikailag homogén szervezetek, egyes transznacionális csoportosulások, nagyobb részben az Ukrajnából kiinduló szervezetek, valamint a korábbi nomenklatura köré szerveződő csoportok.¹⁷⁰ Mindez a szervezett bűnözés kormányzatba és üzleti életbe való olyan szintű beágyazódásával járt, hogy a 2000-es évekre már annak intézményesült formájáról beszélhetünk.¹⁷¹

¹⁶⁷ Louise I. Shelley: Organized crime and corruption in Ukraine: impediments to the development of a free market economy. *Demokratizatsiya*, Vol. 6., No. 4., 1998, 648. https://demokratizatsiya.pub/archives/06-4_shelley.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

¹⁶⁸ *Country Information and Guidance: Ukraine: Fear of organised criminal gangs*. Home Office, London, November 2015, 8.

¹⁶⁹ Phil Williams – John Picarelli: Organized crime in Ukraine: Challenge and response. *Trends in Organized Crime*, Vol. 6., 2001, 110. <https://doi.org/10.1007/s12117-001-1009-3>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

¹⁷⁰ Uo. 109.

¹⁷¹ Uo. 111.

Az utóbbi az elmúlt 20 év turbulens történései során is megmutatkozott. Bár a 2004-es narancsos forradalom egyik fő célja éppen a korrupció és a szervezett bűnözői hálózatok visszaszorítása volt, Juscenko elnök azt követő törekvései – a Palermói Egyezmény 2004-es ratifikációján túl - nem jártak sikerrel.¹⁷²¹⁷³ Miután a Moszkva által is támogatott Viktor Janukovicsot 2010-ben elnökké választották, egyes bűnszervezetek a legfelsőbb szinteken voltak képesek befolyásolni a kormányzati politikát. Ahogy Kuzio (2012) is rámutat, Janukovics elnökké választását megelőzően is számos alkalommal folyamodott illegális eszközökhöz, valamint központi pozíciót töltött be a szülővárosából, Jenakijevéből kiinduló, „Család” elnevezésű bűnszervezetben.¹⁷⁴ Az akkori ukrán főügyész, Oleg Maknitszkij a 2014-es Majdan eseményeit, illetve Janukovics Oroszországba történő emigrációját követően hozta nyilvánosságra, hogy a volt elnök által vezetett bűnszervezet mintegy 100 milliárd dollárral károsította meg az ukrán államot.¹⁷⁵

A 2014-es forradalmat követően Petro Porosenko elnök átfogó reformokat ígért, amelyből néhány az elnöki ciklus első felében meg is valósult, ideértve például a korrupció és a bűnözői hálózatok elleni küzdelem intézményesítését.¹⁷⁶ Ezt követően azonban ezen folyamat lelassult, valamint a szervezett bűnözés és a kormányzat összefonódásai újra előtérbe kerültek, hiszen maga Porosenko is pénzmosási, illetve adócsalási botrányba keveredett a Panama-iratok nyilvánosságra hozását követően.¹⁷⁷

Volodimir Zelenszkij jelenlegi elnököt – hasonlóan elődjéhez – korrupció- és szervezett bűnözésellenes programmal választották meg 2019-ben, amelynek eredményeként Ukrajna

¹⁷² Timothy Ash et al.: *The Struggle for Ukraine*. Chatham House, London, 2017, 74. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-10-18-struggle-for-ukraine-ash-gunn-lough-lutsevych-nixey-sherr-wolczukV5.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁷³ United Nations Convention against Transnational Organized Crime: i.m. 151.

¹⁷⁴ Taras Kuzio: Yanukovych Provides a Krysha for Organized Crime. *Eurasian Daily Monitor*, Vol. 9., No. 34. <https://jamestown.org/program/yanukovych-provides-a-krysha-for-organized-crime/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁷⁵ *Toppled 'mafia' president cost Ukraine up to \$100 billion, prosecutor says*. Reuters, 30. 4. 2014. <https://www.reuters.com/article/world/toppled-mafia-president-cost-ukraine-up-to-100-billion-prosecutor-says-idUSBREA3T0KA/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁷⁶ Steven Pifer: *Ukraine: Six years after the Maidan*. Brookings, 21. 2. 2020. <https://www.brookings.edu/articles/ukraine-six-years-after-the-maidan/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁷⁷ Anna Babinets – Vlad Lavrov: *Ukraine: The President's Offshore Tax Plan*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 3. 4. 2016. <https://www.occrp.org/en/project/the-panama-papers/ukraine-the-presidents-offshore-tax-plan>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

2020-ban elfogadta első Nemzeti Szervezett Bűnözésellenes Stratégiáját, 2021-ben pedig jogszabályba iktatták az oligarchaellenes törvényt.^{178,179} Ezen dokumentumok – a balti országok korábban bemutatott jogszabályi keretétől eltérően – az átfogó társadalmi reformot tűzték ki célul. Ezt példázza, hogy 2021-ben eljárást indítottak Zelenszkij elődje ellen, miután a 2021-ben kiszivárogtak a Medvedcsuk-szalagokként elhíresült hangfelvételek, amelyeken Viktor Medvedcsuk oroszbarát ukrán politikus és oligarcha arról beszél, hogy az ukrán elnöki adminisztráció feje – vélhetően Porosenko – miként tette lehetővé, hogy a donyecki, illetve a luhanszki szeparatista entitás *de facto* vezetése köszéneladásokból bevételhez jusson.¹⁸⁰ Bár a jogszabályi környezet megteremtése nagy előrelépést jelentett Ukrajna számára, a korrupció- és a szervezett bűnözés elleni küzdelem intézményesülése, valamint az igazságszolgáltatási rendszer reformja továbbra is befejezetlennek tekinthető, amit tovább hátráltat az orosz-ukrán konfliktus 2022-es eszkalációja.¹⁸¹

Az állam és a szervezett bűnözés összefonódásai – Ukrajnához hasonlóan – a Moldovai Köztársaságban is előtérbe kerültek az elmúlt két évtizedben. Például az egymilliárd dolláros banki csalás ügyének kapcsán – amelyről a későbbiekben lesz szó – 2016-ban kilenc év börtönbüntetésre ítélték Vlad Filat korábbi miniszterelnököt korrupció vádjával.¹⁸² A Filatot lefizető üzletembert, Ilan Șort később többször is elítélték Moldovában, többek között az említett ügy miatt, illetve az általa létrehozott oroszbarát populista párt kapcsán, tekintve, hogy az illegális orosz pénzügyi támogatásokat felhasználva szervezett demonstrációkat a Sandu-

¹⁷⁸ Кабінет Міністрів України Розпорядження Про Схвалення Стратегії Боротьби з Організованою Злочинністю. 16. 9. 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁷⁹ Президент невідкладно підписав ухвалений Верховною Радою антиолігархічний закон. Президент України Володимир Зеленський, 5. 11. 2021. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-nevidkladno-pidpisav-uhvalenij-verhovnoyu-radoyu-a-71445>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸⁰ Jadwiga Rogoża: *Ukraine: Poroshenko faces charges*. Ośrodek Studiów Wschodnich, 12. 1. 2022. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-01-12/ukraine-poroshenko-faces-charges>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸¹ Andrew Wilson: *Faltering fightback: Zelensky's piecemeal campaign against Ukraine's oligarchs*. *European Council on Foreign Relations Policy Briefs*, July 2021. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/Faltering-fightback-Zelenskys-piecemeal-campaign-against-Ukraines-oligarchs.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸² *Former Moldova Prime Minister Filat Charged in Bank Fraud Case*. Wall Street Journal, 15. 10. 2015. <https://www.wsj.com/articles/former-moldova-prime-minister-filat-charged-in-bank-fraud-case-1444931660>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

kormányzat ellenében.¹⁸³ Șor a pártja betiltását követően is aktív maradt és – bár emigrációba kényszerült – a 2024 októberében rendezett, uniós csatlakozásra irányuló referendum során bűnszervezetben próbálta az orosz érdekeknek megfelelően alakítani a népszavazás eredményét, főként szervezett szavazatvásárlással.¹⁸⁴ Az állam és a szervezett bűnözés kapcsolódási pontjait illetően végül szükséges megemlíteni Vladimir Plahotniuc moldovai oligarcha nevét is, aki a korábban említett egymilliárd dolláros csalás keretében éppen Șoron keresztül lopott el körülbelül 100 millió dollárt a korábban állami tulajdonban lévő Banca de Economiiból.¹⁸⁵ Plahotniuc beágyazódása a moldovai politikai elitbe olyan szintű volt, hogy többször parlamenti képviselővé választották, a miniszterelnöki pozíciót is betöltötte, illetve 2013-ra saját bűnszervezetében tudhatta az akkori kulturális, valamint a közlekedésért felelős minisztereket és a nemzeti bank elnökét.¹⁸⁶ Ugyanebben az évben az is felmerült Plahotniuc-
kal szemben, hogy együtt dolgozik a Szolncevszkaja Bratvával, amely az egyik legerősebb orosz, transznacionális szinten működő bűnszervezet.¹⁸⁷ Plahotniuc a felelősségre vonás elől menekülve elhagyta Moldovát, azonban befolyása nem szűnt meg az országban: 2022-ben került nyilvánosságra, hogy 2019-ben Igor Dodon szocialista és oroszbarát elnök 600000-től egymillió dollárig terjedő összeget fogadott el az oligarchától azért, hogy az ellene Oroszországban folyó eljárások megszüntetését letárgyalja a Kremllel, az utóbbi incidens Kuliok-ügyként híresült el.¹⁸⁸

¹⁸³ *Who is Ilan Șor, the fugitive tycoon at centre of Moldova's meddling allegations?*. Reuters, 21. 10. 2024. <https://www.reuters.com/world/europe/who-is-ilan-shor-fugitive-tycoon-centre-moldovas-meddling-allegations-2024-10-21/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸⁴ *130,000 people involved in a voter corruption network, coordinated by Ilan Șor's supporters*. Radio Moldova, 3. 10. 2024. <https://radiomoldova.md/p/40965/130-000-people-involved-in-a-voter-corruption-network-coordinated-by-ilan-sor-s-supporters>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸⁵ *Moldova Charges Plahotniuc In \$1 Billion Fraud, Will Seek U.S. Extradition*. Radio Free Europe, 19. 5. 2020. <https://www.rferl.org/a/moldova-charges-plahotniuc-in-1-billion-fraud-will-seek-us-extradition/30621161.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸⁶ Marc Pilkington: *The socio-economics of captured and oligarchic states – The case of the Republic of Moldova between 2009 and 2019*. SSRN, 2019, 10. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3472218>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸⁷ Kenneth Rapoza: *How the Russians Helped Turn Moldova Into A Hotbed For Money Laundering*. Forbes, 1. 8. 2016. <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/08/01/how-the-russians-helped-turn-moldova-into-a-hotbed-for-money-laundering/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁸⁸ Madalin Necsutu: *Moldova's Ex-President Dodon Indicted for Corruption, Illicit Enrichment*. Balkan Insight, 7. 10. 2022. <https://balkaninsight.com/2022/10/07/moldovas-ex-president-dodon-indicted-for-corruption-illicit-enrichment/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Ukrajnához hasonlóan Moldovában is a számos korrupciós ügyet követően olyan politikai erő került hatalomra, amely a szervezett bűnözés, valamint a korrupció elleni harccal kampányolt, amely jelenségek – a Palermói Egyezmény 2005-ös ratifikációjának ellenére – komoly belső és külső fenyegetést jelentettek az országra nézve.¹⁸⁹ Maia Sandu elnökségének 2020-as kezdete óta számos lépést tett az utóbbi rendezésének irányába, miután a 2021-es parlamenti választásokon a pártja, az Akció és Szolidaritás (PAS) nagyarányú többséget szerzett a moldovai parlamentben.¹⁹⁰ Ugyanebben az évben például Sandu életre hívta a Korrupcióellenes Független Konzultatív Bizottságot, amely a korrupciós ügyek kivizsgálásának felgyorsítását célozta.¹⁹¹ Bár Moldova korábban rendelkezett speciális szervezett bűnözésellenes stratégiai dokumentummal, a Sandu-elnökség alatt annak tartalmát integrálták az ország új Nemzeti Biztonsági Stratégiájába.¹⁹² Annak ellenére, hogy ezen integráció következtében a szervezett bűnözés problémája veszített a súlyából, Ukrajnához hasonlóan Moldova esetében is megfigyelhető az szervezett bűnözés elleni küzdelem egész társadalmat átfogó szemlélete. Emellett azonban – ahogy azt az UNICRI riportja is megállapította 2021-ben – Moldovának számos aspektusban fejlődnie kell a szervezett bűnözés és a korrupció elleni küzdelem területén, hiszen ez a folyamat – Ukrajnához hasonlóan – máig befejezetlen.¹⁹³

Hasonlóan a Baltikum országaihoz, Ukrajnáról és Moldováról is elmondható, hogy a transznacionális hálózatokat illetően főképp összekötő, tranzitszerepet töltenek be, amely földrajzi elhelyezkedésükből következik. Ahogy azt az ország neve is indokolja (Az „Ukrajna” szó határterületet, határvidéket jelent), Ukrajna és Moldova bűnszervezetei az orosz-ukrán háború eszkalációját megelőzően fontos kapcsolódási pontot jelentettek az Afganisztánból

¹⁸⁹ United Nations Convention against Transnational Organized Crime: i.m. 151.

¹⁹⁰ Emily Tian: *Anti-Corruption Reformists Win Moldovan Parliamentary Election*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 14. 7. 2021. <https://www.occrp.org/en/news/anti-corruption-reformists-win-moldovan-parliamentary-election>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁹¹ Isobel van Hagen: *Moldova Launches New Anti-Corruption Body, Says Old Ones are Slow*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 10. 6. 2021. <https://www.occrp.org/en/news/moldova-launches-new-anti-corruption-body-says-old-ones-are-slow>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁹² National Security Strategy of the Republic of Moldova. Președinția Republicii Moldova, 2023. https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/Proiect%20SSN_2023_En.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

¹⁹³ Illicit Financial Flows and Asset Recovery In The Republic of Moldova. UNICRI – United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute Research Papers, 2021, 1-48. <https://unicri.it/sites/default/files/2021-04/IIF%20M.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Európába történő heroincsempészetben, valamint kibocsátó és összekötő országgént a fegyverkereskedelemben.^{194,195}

Ezzel párhuzamosan érdemes vizsgálni a szervezett bűnözés jelenlétének ezen országokon belüli eloszlását. Ukrajnában hagyományosan négy határ régióban, illetve Kijevben aktívak szervezett bűnözői csoportok.¹⁹⁶ Nyugaton Lviv és környéke jelent problémát, amely a lengyel határ közelsége miatt kedvező a nemzetközi hálózatokban résztvevő csoportok számára. Ezt jól példázza, hogy 2024 augusztusában az ukrán hatóságok felszámoltak egy itt működő illegális fegyverkereskedelemmel foglalkozó csoportot, akiknél – többek között – 49 ezer darab lőszert és 170 ezer dollárnyi készpénzt találtak.¹⁹⁷ Keleten leginkább Donyeck és Luhanszk megyék területén figyelhető meg egyes bűnszervezetek befolyása, amelyekre jellemző a politikai befolyásszerzés is. Utóbbi alátámasztja például, hogy a Prokop néven ismert, dohánytermékek csempészetével foglalkozó bűnöző a donyecki entitás parlamentjébe saját kezűleg választotta ki az érdekeit érvényesítő képviselőket.¹⁹⁸ A déli területeket illetően kiemelendő a 2014 óta illegitim orosz ellenőrzés alatt lévő Krím-félsziget, ahol a '90-es évek óta a korábbi politikai eliteket tömörítő Basmaki, a krími parlamenti jelenlétet is magáénak tudó Sevjov, valamint a Kreml által felállított entitás későbbi elnökét adó Szálem bűnszervezetek működnek.¹⁹⁹ Végül kulcsfontosságú megemlíteni Odessza városát, amely a Fekete-tenger és a Moldovai Köztársaság közelsége miatt a háború eszkalációját megelőzően szintén a csempészet egyik

¹⁹⁴ Fedinec Csilla – Font Márta – Szakál Imre – Varga Beáta: Ukrajna története: régiók, identitás, államiság. Társadalomtudományi Kutatóközpont – Gondolat Kiadó, Budapest, 2021, 150.

¹⁹⁵ Cornel Racoveanu: War in Ukraine and European Security: The Re-Organization of Crime. *Perspective Politice*, Vol. 17. No. Special Issue, 2024, 164-168. <http://perspective.politice.ro/index.php/ppol/article/view/250>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁹⁶ Williams – Picarelli: i.m. 169. 120-132.

¹⁹⁷ *Автомати, пістолети, гранати та під 50 тисяч набоїв: на Львівщині затримали торговців зброєю (фото, відео)*. Конкурент, 23. 8. 2024. <https://konkurent.ua/publication/142044/avtomati-pistoleti-granati-ta-pid-50-tisyach-naboivna-lvivschini-zatrimali-torgovtsiv-zbroeu-foto-video/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

¹⁹⁸ David Klein: *Report: In Crimea and the Donbas, Organized Crime Reigns Supreme*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 15. 7. 2022. <https://www.occrp.org/en/news/report-in-crimea-and-the-donbas-organized-crime-reigns-supreme>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

¹⁹⁹ *Prosecutor Talks About Control by Crime*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 18. 12. 2008. <https://www.occrp.org/en/project/game-of-control/prosecutor-talks-about-control-by-crime>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

meghatározó központja volt, főként az orosz kőolaj törvénytelen exportját, valamint a kábítószer, fegyverek, illetve egyéb illegális termékek kereskedelmét illetően.²⁰⁰

A nemzetközi csempészhálózatok Odesszát követően a transznyisztiai entitáson, azon belül Tiraszpolon, majd a moldovai fővároson, Chişinaun keresztül folytatódnak. Az úgynevezett „Dnyeszter Menti Köztársaság” annak létrejötte óta kulcsfontosságú központja az orosz szervezett bűnözésnek, hiszen utóbbira Chişinau kontrollja nem terjed ki, ráadásul a Cobasna városában található volt szovjet lőszerraktár lehetőséget biztosít az illegális fegyverkereskedelem virágzásához.²⁰¹ A transznyisztiai szervezett bűnözés kiterjedését bizonyítja továbbá, Ion Gusan és Ion Druta, a helyi bűnszervezetek vezetői kapcsolatban álltak nem csupán egyes Oroszországban működő csoportokkal, de a korábban említett Vlagyimir Plahotniuc-kal és Ilan Şorral is, akik az igazságszolgáltatás elől menekülve Transznyisztrián keresztül hagyták el a Moldovai Köztársaságot.²⁰² Mindez jól mutatja, hogy bár az európai uniós tagjelölt Moldova és Ukrajna szorosan kooperál az EUROPOL-lal és az EUROJUST-tal, valamint a határok ellenőrzéséhez is kap támogatást az EUBAM misszió jelenlétével, a két ország határvidékein továbbra is virágzik a szervezett bűnözői csoportok tevékenysége.^{203,204,205}

²⁰⁰ Global Initiative Against Transnational Organized Crime: Port in a Storm – Organized crime in Odesa since the Russian invasion. September 2023, 12-13. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/09/Port-in-a-storm-Organized-crime-in-Odesa-since-the-Russian-invasion-GI-TOC-September-2023.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²⁰¹ Bogdan-George Rădulescu: The „Transnistria Republic” and its illegal arms export – a major security risk. Conference Paper, Annual Meeting of International Security Studies – International Studies Association, Tucson, Arizona, 2006. 1-6. https://www.researchgate.net/publication/339816973_The_Transnistria_Republic_and_its_illegal_arms_export_-_a_major_security_risk. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²⁰² *Crime and Corruption in Moldova: An Intricate Web*. Grey Dynamics, 15. 4. 2021. <https://greodynamics.com/crime-and-corruption-in-moldova-an-intricate-web/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²⁰³ Agreement on Operational and Strategic Cooperation between Europol and the Republic of Moldova. Europol, 18. 12. 2014. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/agreement_on_operational_and_strategic_cooperation_between_the_european_police_office_and_the_republic_of_moldova.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

²⁰⁴ Agreement on Operational and Strategic Cooperation between Europol and Ukraine. Europol, 7. 10. 2015. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/agreement_on_operational_and_strategic_cooperation_on_ukraine.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

²⁰⁵ *Who we are?*. The European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM). <https://eubam.org/who-we-are/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Ezen felül érdemes megemlíteni a Moldován belül autonómiát élvező Gagauziát is, amelynek vezetőjét, Jevgenyija Gutul baskánt pénzmosással, valamint egyes orosz bűnszervezetekkel való együttműködéssel vádolják az Ilan Șor nevéhez fűződő szavazatvásárlási botrány kontextusában.²⁰⁶ Ezzel szemben, mivel a Gagauziában megfigyelhető szervezett bűnözéssel kapcsolatban nem érhetőek el megbízható adatok, Gutul ügye nem tekinthető sztenderdnek a régióval kapcsolatban, azonban az orosz bűnszervezetekkel való kapcsolatok szempontjából mégis figyelemreméltó.

A Baltikum térségéhez hasonlóan tehát Ukrajnában és Moldovában is megfigyelhető, hogy az említett szervezett bűnözői csoportok leginkább az orosz nyelvű lakosság által jellemző területeken működik, amit jól példáz a Krím-félsziget vagy a Donbasz esete.²⁰⁷ Bár a szakirodalomban nem található arra bizonyíték, hogy az orosz nyelvű lakosság magas aránya közvetlen kapcsolatban állna a szervezett bűnözés megjelenésével, nem hagyható figyelmen kívül, hogy az orosz, mint „munkanyelv” használata összekötő kapocs lehet az Oroszországból kiinduló transznacionális hálózatokban, így annak jelenléte operatív előnyhöz juttatja az ezen területeken működő hálózatokat. Ezen túl azt is érdemes megjegyezni, hogy mind a Baltikum, mind Ukrajna és Moldova esetében az orosz kisebbségek többnyire határmenti területeken vannak többségben, amelyek „természetes működési helyet” jelentenek a nagyrészt csempészetrel foglalkozó nemzetközi hálózatoknak.

A vizsgált országokat tekintve ezen körülmények között elmondható, hogy a szervezett bűnözés mutatóinak növekvő tendenciája figyelhető meg. A Global Organized Crime Index (OCI) szerint Ukrajnában 0,31 értékponttal, míg Moldovában 1,15 értékponttal emelkedett a bűnözési mutató, így mindkét ország a top 15 szervezett bűnözés által érintett európai ország között maradt.²⁰⁸ A helyi statisztikák Ukrajna esetében csakugyan ezt támasztják alá, a bűnözési ráta

²⁰⁶ Madalin Necsutu: *Moldova Prosecutors Send Crime File on Gagauzia Governor to Court*. Balkan Insight, 24. 4. 2024. <https://balkaninsight.com/2024/04/24/moldova-prosecutors-send-crime-file-on-gagauzia-governor-to-court/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²⁰⁷ A legutóbbi, 2001-es ukrán népszámlálás szerint a Krím-félszigeten 77% az orosz anyanyelvűek aránya, Luhanszk megyében ez a szám 68,8%, Donyeck megyében pedig 74,9%. Lásd *Ukraine census 2001 – Russian*. Wikimedia Commons, 5. 12. 2008.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ukraine_census_2001_Russian.svg. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²⁰⁸ *Ukraine – Moldova Comparison 2023*. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/country/ukraine/moldova>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

31%-al emelkedett.²⁰⁹ Ezzel szemben Moldovában az állami Statisztikai Hivatal adatai 10%-os csökkenést mutatnak, azonban érdemes megemlíteni, hogy a bűnözési ráta nem csupán a bűnszervezetben elkövetett cselekményekre, hanem minden bűncselekményre vonatkozik, amely torzíthatja a teljes képet.²¹⁰

Az Organized Crime Index adatainak emelkedéséhez nagyban hozzájárult az ukrainai és moldovai szervezett bűnözői csoportok profiljának átalakulása, amely az orosz-ukrán konfliktus 2022-es háborús eszkalációjának köszönhető. Ukrajnában az inváziót megelőzően – tranzitország révén – ez az illegális fegyver-, kábítószer-, valamint emberkereskedelemben és csempészet jelentette az országban működő szervezetek fő tevékenységi körét.²¹¹ A Moldovai Köztársaság esetében ugyanezek voltak jellemzőek, amely annak is köszönhető, hogy a két ország bűnözői csoportjai gyakran szorosan együttműködtek.²¹²

A fegyverkereskedelem területén már a kilencvenes években nyilvánvalóvá vált, hogy egyes szervezett bűnözői csoportok illegálisan, nagy mennyiségben exportálnak fegyvert külföldre; ezt példázza, hogy az évtized végén a Balkán-félsziget háborúi során a horvátok és a bosnyákok is Ukrajnából külföldre csempésztett fegyvereket alkalmaztak.²¹³ A csempészet virágzásának kialakulásához az is nagyban hozzájárult, hogy Ukrajna és Moldova hatalmas mennyiségű szovjet fegyvert „örökölt” függetlenségük kikiáltását követően (1992-ben Ukrajna több, mint 7 millió raktározott kézfegyverrel rendelkezett, Moldovában pedig a transznyisztiai területen található Cobasna-i fegyverraktárban körülbelül 20 ezer tonna szovjet lőszer maradt), amelyek adekvát adminisztráció hiányában könnyen bűnszervezetekhez juthattak.²¹⁴ A háború eszkalációját követően ezen kockázat még inkább megerősödött, amely az eszkaláció kezdetén komoly aggodalmakat váltott ki a szakértői közösségekből. Ennek ellenére a Global Initiative

²⁰⁹ Olena Shostko: *Brief Review of Changes in the Crime Rate During Russia's War Against Ukraine*. Ukrainian Center of Legal Studies, 1. 6. 2024. <https://ukrcls.com/studies-eng-5>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²¹⁰ *Nivelul infracționalității în Republica Moldova în anul 2023*. Statistica Moldovei, 28. 2. 2024. https://statistica.gov.md/ro/nivelul-infractionalitatii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9478_60977.html. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

²¹¹ Williams – Picarelli: i.m. 169. 112-117.

²¹² Ion Botnari – Andrei Nastas: Profile of Organised Criminal Groups in the Republic of Moldova. *ACROSS Journal*, Vol. 7. No. 5. 2023, 20-22. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/16-28_2.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²¹³ Williams – Picarelli: i.m. 169. 113.

²¹⁴ John Hudson: *Flood of weapons to Ukraine raises fear of arms smuggling*. Stars and Stripes, 14. 5. 2022. <https://www.stripes.com/theaters/europe/2022-05-14/flood-of-weapons-to-ukraine-raises-fear-of-arms-smuggling-5999887.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Against Transnational Organized Crime riportja szerint nem következett be az Ukrajnába áramló nyugati fegyverek tömeges kisajátítása, ugyanez azonban nem mondható el az orosz harcoló erők hátrahagyott felszereléséről. A riport úgy fogalmaz, hogy összességében „*a hátrahagyott fegyverek számának növekedése a bűnözők kezére játszik, akik ezen felhalmozott illegális készleteket a harcok intenzitásának csökkenésével és a fegyverkereskedelem lehetőségeinek bővülése mellett a későbbiekben saját hasznukra fogják fordítani, csakúgy, mint az a 2014-es harcok intenzitáscsökkenése után történt.*” (A szerző fordítása)²¹⁵

Az emberkereskedelmet, illetve -csempészetet illetően szintén kimondható, hogy az már az 1990-es évek elejétől az ukrainai és moldovai bűnözői csoportok egyik elsődleges tevékenységeként értékelhető. A háborút megelőzően mind Moldova, mind Ukrajna kibocsátó- és tranzitországgként működött, megélhetési nehézségekkel küszködő nők tömegei estek áldozatul az emberkereskedelemmel foglalkozó hálózatoknak, valamint az azok által folytatott szexuális kizsákmányolásnak.²¹⁶ Az ukrainai eskalációt követő menekülthullám (jelenleg több, mint hatmillió ukrán tartózkodik Európa más országaiban) ezen illegális tevékenységet még inkább fokozta.²¹⁷ Ehhez hozzájárult az embercsempészet fokozódása is, hiszen a hadiállapot kihirdetése óta a hadköteles korú férfiak kizárólag illegális úton hagyhatják el Ukrajna területét.²¹⁸

A kábítószerkereskedelem és csempészet az előbbiekhöz hasonlóan kulcsfontosságú aspektusa az ukrainai és moldovai bűnszervezetek tevékenységének, hiszen mindkét ország tranzit, valamint felvevő szerepkörben is jelen van a transznacionális kábítószerkereskedelemben. A tranzit jelleg a Közép-Ázsiából, különösen Afganisztánból érkező heroint illetően meghatározó, azonban ezen útvonalat a keleti hadműveleti tér aktív harcérintkezései nagyban ellehetetlenítették, különösen miután az orosz műveletek főirányát a Kreml áthelyezte a

²¹⁵ Global Initiative Against Transnational Organized Crime: New Dynamics, New Opportunities: Trends in Organised Crime in Ukraine After Russia's Invasion. *LSE Public Policy Review*, Vol. 3., No. 1., 2023, 4. <https://ppr.lse.ac.uk/articles/94/files/651d5511d6372.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²¹⁶ *Trafficking in Persons*. USAID. <https://www.usaid.gov/ukraine/fact-sheet/dec-16-2022-trafficking-persons>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²¹⁷ *Ukraine: Over 6 Million Refugees Spread Across Europe*. United Nations, 11. 9. 2024. [https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe/#:~:text=2%20min.&text=No%20fewer%20than%206.168%20million,Commissioner%20for%20Refugees%20\(UHCR\)](https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe/#:~:text=2%20min.&text=No%20fewer%20than%206.168%20million,Commissioner%20for%20Refugees%20(UHCR)). (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²¹⁸ Sylvain Keller: *The exploitation of Ukrainians: Additional consequences of an armed conflict*. ReliefWeb, 15. 6. 2023. <https://reliefweb.int/report/ukraine/exploitation-ukrainians-additional-consequences-armed-conflict>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Donbaszba.²¹⁹ A felvevőpiac szerep tekintetében megjegyzendő, hogy Ukrajnában az inváziót követően jelentősen növekedett a szintetikus drogok iránti igény, főként a frontvonalban harcoló, vagy éppen az onnan hazatérő katonák körében. Az igény növekedése főként a pszichológiai terhelésnek köszönhető, amely olyannyira rendszerszintű probléma, hogy a Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2024) információi szerint a korábban is kábítószerkereskedelemmel foglalkozó szervezetek képesek voltak alkalmazkodni ezekhez, bővítve például a szállítási kapacitásaikat, amely a rendvédelmi szerveken és a haderőn belül is további korrupcióhoz vezetett.²²⁰

Utóbbi tevékenységek dominálják tehát a moldovai, illetve az ukrainai bűnözői hálózatokat. Strukturális szempontból ezzel együtt elmondható, hogy a régióban főként olyan csoportokról beszélhetünk, amelyek profiljába egyszerre többféle bűncselekmény is integrálódik.²²¹ Ezen fő tevékenységi körök mellett megemlítendő az úgynevezett támogató tevékenységek, amelyek közül a Williams – Picarelli szerzőpáros kiemeli a pénzmosást, amely főként az illegális forrásból származó bevételek hosszútávú biztosítására szolgál.²²²

A pénzmosás – a Baltikum országaihoz hasonlóan – Ukrajnában és Moldovában is kulcsfontosságú probléma; olyannyira, hogy a két régiót érintő legnagyobb ügyek szorosan összefüggenek. Ahogy Graham Stack 2015-ös tanulmánya is rámutat, Ukrajnában a pénzmosás már a szovjet időszakban elterjedt volt, amely úgynevezett átalakító központok létrejöttéhez vezetett, amelyek kialakításában Kelet-Ukrajna területén például parlamenti képviselők is részt vettek. Utóbbiak a kétezres évek közepétől kezdődően hazai és külföldi (többnyire brit, Brit Virgin-szigeteki, illetve új-zélandi) fedőcégeket alkalmazva mostak tisztára több száz millió dollárt, általában balti bankokon keresztül.²²³ Még nagyobb összeget érintett a korábban említett 2014-es moldovai pénzmosási botrány, amelyben komoly szerepet játszottak a

²¹⁹ Mary Layne – Mykola S. Khruppa – Anatoly A. Musyka: The Growing Importance of Ukraine As a Transit Country for Heroin Trafficking. *National Institute of Justice International Center Reports*, June 2002, 12. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/200271.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²²⁰ *Drugs on the front line*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 22. 1. 2024. <https://globalinitiative.net/analysis/ukraine-synthetic-drugs-ocindex/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²²¹ Williams – Picarelli: i.m. 169. 114.

²²² Uo. 118-120.

²²³ Graham Stack: Money laundering in Ukraine: Tax evasion, embezzlement, illicit international flows and state capture. *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 18., No. 3., 2015, 382-394. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JMLC-05-2014-0013/full/html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Baltikum lett bankjai is. Az utóbbi során a korábban említett Ilan Șor és Vladimir Plahotniuc cégeinek 2014 novemberében hitelként nyújtott 1 milliárd amerikai dollár (az ország GDP-jének 12%-a) tűnt el három moldovai bankból, amelyek mindegyike Șorhoz vagy az üzletember belső köréhez volt köthető.²²⁴ Utóbbi cégek a hivatalosan hitelként kapott összegeket – a felelősöket feltáró Kroll-jelentés szerint – rögtön tovább utalták egyes, az Egyesült Királyságban és Hong Kongban létrehozott fedőcégeknek. Később ezeken keresztül a pénz olyan lett bankokhoz került, amelyek részesei voltak az előzőek során említett orosz pénzmosási struktúrának, ezzel elfedve a pénzmozgások valódi kedvezményezettjeit.²²⁵ Tekintve, hogy a 2014-es botrány komoly felháborodást és belpolitikai válságot okozott Moldovában (Vlad Filat miniszterelnököt is felelősségre vonták) az ország számos lépést tett a pénzmosás megelőzése érdekében. Ennek ellenére a strukturális szintű korrupcióellenes politika hiányosságai, valamint a Dodon-elnökség alatt bevezetett intézkedések, ideértve például a pénzügyi befektetésekhez kötött állampolgárság lehetőségét (amely hasonló a lett vízumprogram konstrukciójához), továbbra is nagyban hozzájárulnak Chișinau pénzmosással szemben való kitettségéhez.²²⁶

Bár az említett tevékenységi körök szoros kapcsolatokra utalnak a különböző ukrainai és moldovai bünszervezetek között, mindkét ország esetében a dinamikus és adaptív hálózatokról beszélhetünk, amely háttérbe szorítja a *vori v zakone* időszakának hierarchikus jellegét, csak úgy, mint a Baltikumban.²²⁷ A hálózatok ezen jellege egyúttal indukálja, hogy a konfliktusrendezés helyi szinten történik. Odesszában például – a Global Initiative Against Transnational Organized Crime korábban idézett terepmunkán alapuló riportja szerint – a helyi

²²⁴ Loredana Prijmireanu – Andrii Osavoliuk – Igor Savchenko – Iris Vijverberg: Moldova's "Theft of the Century" – ostensible investigations or sincere lust for justice?. *The Left in the European Parliament Report*, April 2021, 1-59. https://en.odfoundation.eu/content/uploads/2021/07/24.04.2021_moldova_report_theft_of_the_century_upd-1.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²²⁵ *Project Tenor II Summary Report Prepared for the National Bank of Moldova*. Kroll, 20. 12. 2017, 1-58. https://bnm.md/files/Kroll_%20Summary%20Report.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²²⁶ „The Offshore Republic” – Review of factors leading to systemic fraud and money laundering in Moldova's banking, financial and insurance sectors. *Independent Anti Corruption Advisory Committee Reports*, No. 1., July 2022. <https://ccia.md/en/2022/07/13/the-offshore-republic-10-years-after-the-embezzlement-of-money-from-financial-banking-insurance-system-in-moldova/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²²⁷ United Nations Office on Drugs and Crime: An aid to strategic responses to organized crime in South-Eastern Europe. *Regional Policy Brief*, 2024, 5. https://www.unodc.org/documents/organized-crime/tools_and_publications/Strategies_Toolkit/Regional_Policy_Brief_South-Eastern_Europe.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

könyvpiacra, illetve rendvédelmi szervek magas beosztásban dolgozó tagjainak vendéglátóegységeiben rendezik vitáikat a különböző bűnözői csoportok tagjai, sokszor az állami szervek tagjainak bevonásával.²²⁸ Utóbbi jól mutatja a bűnszervezetek és az állam összefonódásának szintjét Ukrajnában.

A térség szervezett bűnözői struktúráinak szempontjából végül érdemes megemlíteni a háború 2022-es eszkalációjának orosz és az ukrán csoportok kapcsolataira gyakorolt hatását is. Utóbbiak körében megosztottság figyelhető meg az Oroszországi Föderáció inváziójával kapcsolatban. Az ukrainai bűnszervezetek egy része egyértelműen az ukrán fél mellé állt, Vanda Felbab-Brown 2023-as kutatása szerint ez - többek között - annak köszönhető, hogy ezen csoportok féltik saját piacaikat az orosz szervezetek befolyásának növekedésétől, miközben az ukrán a támogatásukért cserébe engedményeket tett a korábbi illegális tevékenységükkel kapcsolatban. Ennek jelentőségét növelte, hogy a Krím-félsziget 2014-es annexiójától és a 2015-ös kelet-ukrajnai szeparatizmus kirobbantásától eltérően ezúttal a Kreml nem áldozott erőforrásokat az ukrainai bűnszervezetek megnyerésére, ami Felbab-Brown szerint az orosz villámháborús terveknek köszönhető.²²⁹ Ezzel párhuzamosan az ukrainai bűnözői csoportok másik része, amely politikailag közelebb állt az orosz oldalhoz és főként Ukrajna keleti, illetve déli területein működött, nagyrészt igyekezett külföldre menekülni, hiszen hadiállapottal járó jogi környezet megnövekedett kockázattal jár ezen csoportok tekintetében.²³⁰

Összefoglalva tehát Ukrajna és Moldova speciális státusszal rendelkezik az orosz külpolitikai gondolkodásban; a Kreml célja a tárgyalat országok euroatlanti integrációjának aktív megakadályozása. A szervezett bűnözést illetően kimondható, hogy Ukrajna és Moldova kulcsfontosságú szerepet töltenek be a transznacionális csempészhálózatokban. Ez a tranzitszerep meghatározza az országban jelenlévő bűnszervezetek tevékenységi körét, valamint földrajzi elhelyezkedésüket. Ezzel párhuzamosan meg kell említeni, hogy a szervezett bűnözői hálózatok állami struktúrákba való beágyazottsága rendkívül maga szintű, utóbbit jól

²²⁸ Global Initiative Against Transnational Organized Crime: i.m. 200. 10.

²²⁹ Vanda Felbab-Brown – Diana Paz García: *Russia, Ukraine and organized crime and illicit economies in 2024*. Brookings, 6. 2. 2024. <https://www.brookings.edu/articles/russia-ukraine-and-organized-crime-and-illicit-economies-in-2024/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

²³⁰ André Duffles Teixeira Aranega – Ariel Faccioli Fernandes: Wicked Ties: Understanding the Crime-Conflict Nexus, Its Implications, and Strategic Motivations in the Russo-Ukrainian War. *Journal of Illicit Economies and Development*, Vol. 6., No. 2., 53. <https://jied.lse.ac.uk/articles/237/files/669507f4c4fba.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

mutatja például a 2014-es moldovai bank-botrány vagy éppen az ukrán politikai elit és egyes bűnszervezetek nyilvánosságra került kapcsolatai.

III. 2. 3. Részkövetkeztetések

Összefoglalva tehát Kijev és Chişinau speciális státusszal rendelkezik az orosz külpolitikai gondolkodásban, hiszen a Kreml mindkét országot az orosz közelkülföld integráns és elidegeníthetetlen részének tekinti. Ebből közvetlenül következik, hogy mind Moldova, mind Ukrajna esetében Moszkva elsődleges célja ezen országok további nyugati integrációjának megakadályozása.

A szervezett bűnözés tekintetében megállapítható, hogy a Baltikumhoz hasonlóan Ukrajnában és Moldovában is kialakult egyfajta „nemzeti alvilág” a Szovjetunió felbomlását követően, amelynek tevékenysége saját belső dinamikai mentén szofisztikálódott és megőrizte összefonódásait az állami struktúrákkal, illetve az üzleti élettel. A földrajzi elhelyezkedésből, illetve – a balti országokhoz hasonlóan – a határvidékek kitettségéből adódóan ezen országokban is megjelent a tranzitjelleg, ami indukálta a csempészet dominanciáját a régió bűnözői csoportjainak tevékenységében. Mindezt az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációja megkérdőjelezte; a keleti hadműveleti tér harctevékenységének intenzitása, illetve a moldovai-ukrán határ lezárása alkalmazkodásra kényszerítette az itt működő szervezeteket. A háború hatására továbbá elbizonytalanodott a régió bűnözői formációinak transznacionális hálózatokban betöltött szerepe is, például az ukrán és az orosz szervezetek közötti kooperáció tekintetében.

Bár mind Kijev, mind Chişinau jelenlegi politikai vezetése komoly lépéseket tett a szervezett bűnözéssel és a korrupcióval kapcsolatos jogszabályi környezet bővítésére, valamint az átfogó társadalmi reform kivitelezésére, ezen folyamat mindkét ország esetében befejezetlennek tekinthető.

III. 3. A műveleti környezet komparatív elemzése

A Baltikum, illetve az Ukrajna és Moldova jelentette műveleti környezet vizsgálata során egyértelmű regionális különbségek mutatkoztak meg a két térség, valamint az ott működő szervezett bűnözői csoportok között. Ezek jelentősen befolyásolják a bűnszervezetek hibrid hadviselésben való alkalmazhatóságát.

Elsőként érdemes hangsúlyozni, hogy a két régió egymástól eltérő szerepet tölt be az orosz külpolitikai célrendszerben. Míg Ukrajnára és Moldovára a Kreml egyértelműen az orosz közelkülföld integráns részeként tekint, addig a Baltikum egyfajta „csatornaként” vagy

„kapuként” szolgál az Oroszországi Föderáció számára, amelyen keresztül az úgynevezett Nyugatot gyengíteni lehet. Mindez abból következik, hogy a Baltikum országainak euroatlanti integrációja visszafordíthatatlan, csupán annak mélyülése hátráltatható, míg Ukrajna és Moldova NATO- és EU-csatlakozása megakadályozható.

A Baltikum „kapu” jellege a régió nemzetközi bűnözői hálózatokban betöltött szerepében is megjelenik, ami az ország földrajzi elhelyezkedéséből és nemzetközi rendszerben elfoglalt helyéből fakad. Ezen nyugati „kapu szerep” mind fizikai, mind virtuális értelemben megmutatkozik, előbbit a nemzetközi csempésztúvonalakban való részvétel, utóbbit a pénzmosási struktúrákban elfoglalt kulcspozíció példázza. Ukrajna és Moldova 2022-ig a Baltikumhoz hasonlóan fontos szerepet töltött be a nemzetközi ember- és kábítószercsempészetben, leginkább az Afganisztán irányából érkező heroin tekintetében, azonban ez a háború miatt megkérdőjeleződött. Ehhez hasonlóan az ukrán csoportok orosz bűnszervezetekkel való kapcsolatai is bizonytalanná váltak, amely instabilitás a súlypontok eltolódását eredményezte a transznacionális hálózatok viszonylatában.

Mindkét vizsgált régió esetében kimondható, hogy a szervezett bűnözés elleni küzdelem kulcsfontosságú szerepet tölt be mind a hazai kontextusban, mind a nemzetközi kooperációs törekvésekben. Utóbbi a Baltikum, valamint az uniós tagjelölt Ukrajna és Moldova esetében is az Európai Unió koordinációjával valósul meg, azonban Kijev és Chişinău esetében kisebb hatékonysággal és sikerrel. Mindkét régió esetében elmondható, hogy a stratégiai dokumentumokban kiemelt figyelmet fordítanak szervezett bűnözés problémájára, azonban a Baltikum országai arra inkább rendészeti kihívásként, míg Ukrajna és Moldova átfogó társadalmi fenyegetésként tekint. Ez a különbség – többek között – a szervezett bűnözés helyi jellegzetességeiből, különösen annak társadalmi beágyazottságából adódhat.

Ezen társadalmi beágyazódás már a Szovjetunió felbomlása előtt megkezdődött, és a „nemzeti alvilág” kialakulása során egyre mélyült. Fontos különbséget jelent, hogy a vizsgált régiók függetlenné válását követően a szervezett bűnözői hálózatokban különböző folyamatok mentek végbe. Míg a Baltikumban megfigyelhető volt a korábban orosz magterületen működő csoportok bevándorlása, valamint a közöttük bekövetkező rivalizáció, addig Ukrajnában például csupán az új határokhoz való alkalmazkodásról beszélhetünk. Mindez azt jelzi, hogy a két régió szervezett bűnözői hálózatainak fejlődési íve eltér, ami kihat azok tevékenységi körére, belső struktúráira és állami, illetve privát szektorba való beágyazódására is.

A fő tevékenységi kör mindkét régió esetében korrelál a nemzetközi hálózatokban elfoglalt pozícióval, hiszen azokban mindkét térség tranzitszerepet tölt be. Ahogy az korábban említésre került, ez főként az ember-, a fegyver-, illetve a kábítószercsempészet dominanciáját indukálja.

A Baltikum esetében fő profilként tarthatjuk számon a pénzmosást is, míg Ukrajna és Moldova bűnszervezetei ezt inkább támogató tevékenységként alkalmazzák.

Az említett tranzitjelleg megjelenik a bűnszervezetek országon, illetve régión belüli területi eloszlásában is, hiszen mindkét esetben leginkább a határok mentén figyelhető meg az aktivitásuk. A határvidékek a Baltikumban, illetve Ukrajnában és Moldovában is egybeesnek az orosz kisebbség által legsűrűbben lakott területekkel. A helyi bűnszervezetek közötti dinamikát nagyban meghatározza a korábban említett fejlődési szakaszok közötti különbség, hiszen míg a Baltikumban hierarchikus döntéshozatal és konfliktusrendezés volt megfigyelhető, addig Ukrajnában és Moldovában ez sokkal inkább a lokális szinten történt. Ennek ellenére mindkét térségben megjelentek a szofisztikáltabb és nehezen körülhatárolható, az úgynevezett szürkezónában tevékenykedő csoportok, amelyek egyre adaptívabbá válnak.

Ez a szürkezónás tevékenység kifejezetten kedvez a bűnözői csoportok államba, vagy éppen az üzleti életbe való penetrációjának, azonban ezeknek különböző szintjei jellemzik a két vizsgált régiót. Bár a Baltikumban a 2000-es évek Paksas-botránya, illetve a pénzmosási struktúrák magas szintű összefonódásokra engednek következtetni, azok mégsem annyira nyíltak és egyértelműek, mint Ukrajnában és Moldovában.

Összefoglalva a két régió mind a geostratégiai pozícióját, mind a szervezett bűnözői hálózatait tekintve jelentősen különbözik, ennek ellenére mindkettő az orosz hibrid hadviselés célpontja lehet vagy már korábban azzá vált. Ennek jegyében tehát a helyi jellegzetességeket figyelembe véve érdemes vizsgálni a szervezett bűnözői csoportok alkalmazhatóságát a két térségben folytatott hibrid műveletek során.

Észtország, Lettország, Litvánia	Szempont	Ukrajna és Moldova
Geostratégiai pozíció és szervezett bűnözés elleni küzdelem		
“Kapu a Nyugat felé” – Politikai befolyás növelése, az euroatlanti integráció mélyülésének hátráltatása	<i>A régió orosz külpolitikában betöltött szerepe és az azt érintő célrendszer</i>	Közelkülföld részei – euroatlanti integráció megakadályozása a hibrid eszközök teljes palettáját alkalmazva
“Kapu a Nyugat felé” – Fizikai (nemzetközi csempésztúrvonalak – ember- és kábítószercsempészet – ukrajnai háború okozta változások) és Virtuális (pénzmosási struktúrák – átjárás a nyugati pénzügyi struktúrák irányába)	<i>Földrajzi determináció és nemzetközi hálózatokban betöltött szerep</i>	2022 előtt szoros kapcsolatok az oroszországi és közép-ázsiai hálózatokkal, a háborús eskaláció ezeket megkérdőjelezte. Belső megosztottság, jövőbeli együttműködés kérdéses.
Önálló, specifikus stratégiák, de hiányzik az átfogó fenyegetéscélmezés – kizárólag rendészeti probléma Korábban átfogó regionális kooperáció (Oroszországgal együtt), 2022-től uniós koordináció	<i>Szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi és hazai szinten</i>	Ukrajnában önálló stratégia, Moldovában Nemzeti Biztonsági Stratégiába való integráció – mindkét esetben össztársadalmi reform és átfogó szemléletmód, de befejezetlen Együttműködés az Európai Unió koordinációjával, de a hatékonyság kérdéses
A helyi szervezett bűnözői csoportok jellegzetességei		
Függetlenséget követően “nemzeti alvilág” kialakulása oroszországi csoportok bevándorlása mellett, majd rövid felosztás után konszolidáció és a szofisztikáció	<i>Kialakulás</i>	Függetlenséget követően “nemzeti alvilág” kialakulása, korábbi belső dinamikák fennmaradása, majd szofisztikáció és állami struktúrákba való penetráció
Tranzitjelleg – csempészet és pénzmosás (kihasználva a stratégiai helyzetet és az üzleti, valamint állami beágyazottságot)	<i>Fő tevékenységi kör</i>	Tranzitjelleg – földrajzi elhelyezkedés és gazdasági adottságok miatt főként csempészet, támogató tevékenységként pénzmosás

Hierarchikus jelleg (<i>Ühiskassa</i> mint konfliktusrendezési platform), majd adaptív, fluid, szürkezónás hálózatok. Főként határvidékeken (nagyarányú orosz nyelvű lakosság) és kikötővárosokban (Pl.: Narva, Klaipėda)	<i>Belső struktúrák és földrajzi disztribúció</i>	Helyi csoportok, majd adaptív és fluid hálózatok kialakulása – konfliktusrendezés helyi szinten (akár korrupt hatóságok bevonásával – Pl.: Odessza) Leginkább érintett régiók délen és keleten (nagyarányú orosz nyelvű lakosság), kisebb részben nyugaton
2000-es években magas szintű (Paksas-botrány), jelenlegi helyzetről kevés információ áll rendelkezésre. Üzleti életbe való beágyazódás magas szintű: pénzmosási botrányok	<i>Beágyazottság – állam és üzleti élet</i>	A korrupció- és szervezett bűnözésellenes törekvések, de máig magas szintű (Pl.: Vladimir Plahotniuc Moldovában) Üzleti élet és szervezett bűnözés összefonódásai: szürkezónás üzleti tevékenység

2. számú táblázat: A műveleti környezet régióinak komparatív elemzése
(Szerkesztette: A szerző)

IV. A szervezett bűnözés orosz hibrid hadviselésben való alkalmazhatóságának vizsgálata

A szervezett bűnözés orosz hibrid hadviselésben való alkalmazhatóságának bizonyításához elengedhetetlen áttekinteni annak erősségeit, lehetőségeit, gyengeségeit, illetve veszélyeit a SWOT-analízis módszertani keretein belül, a vizsgált műveleti terek kontextusában.

A SWOT-elemzés segítségemre volt abban, hogy ezt a rendszert tesztelhessem, és a dolgozatban megfogalmazott hipotéziseimet valóban megerősíthessem vagy elvethessem. Az erősségek és lehetőségek kiaknázásával az előnyöket-, a gyengeségek, és veszélyek feltárásával pedig a hátrányokat ismerhetjük meg. Mindezt táblázatba foglalva illusztráltam, majd azt követően a megállapításokat elemenként rövid magyarázattal értékeltem.

Az erősségek alatt azokat a belső tényezőket, és pozitív elemeket összegeztem, amelyek jól működnek és lehet rájuk hatni a működőképesség maximalizálásának érdekében. Gyengeségek alatt ennek ellentétje volt a középpontban. A lehetőségek olyan külső tényezők, illetve adottságok voltak, amelyek emberi tényezőktől függetlenek, nem tudjuk megváltoztatni őket, de kedvezők. A veszélyeket olyan korlátok és negatív tényezők jelentették, amelyeket szintén nem lehet befolyásolni, a siker esélyét pedig csökkentik, ezáltal kockázatként értékelendők.²³¹

A következőkben tehát a dolgozat arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen tényezőket kell mérlegelnie az Oroszországi Föderációnak a helyi szervezett bűnözői csoportok hibrid műveletek során való felhasználásának szempontjából, a Geraszimov-modell adottságait figyelembe véve. Egyúttal érdemes megemlíteni, hogy a SWOT-analízis módszertana nem képes súlyozni ezen tényezőket, így azok között prioritási sorrend ezen keretrendszerben nem állítható fel.

IV. 1. Erősségek

Az erősségek legtöbb esetben a vizsgált államokban megfigyelhető szervezett bűnözői hálózatok kialakult struktúráiból, illetve azok tevékenységének jellegzetességeiből adódnak.

Elsőként érdemes megemlíteni a vizsgált régiók tranzitjellegét, amely nem csupán a helyi bűnszervezetek tevékenységi körében mutatkozik meg, hanem azok transznacionális szervezett bűnözésben betöltött szerepében is. Az ember-, kábítószer-, valamint fegyvercsempészet fontossága egyértelműen indokolja, hogy ezen szervezetek szoros kapcsolatban álljanak egyes

²³¹ Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében - Szervezés, vagyis a célélérés biztosítása, az erőforrások koordinációjával. *Opus et Educatio*, 6. évf., 2. szám, 2019, 201-211.

oroszországi bűnözői csoportokkal, amelyek működésére – ahogy azt az elméleti háttér bemutatása során feltártam – befolyást gyakorolhatnak a Kreml szándékai. Ezen közvetlen kapcsolatot indokolja továbbá a vizsgált régiók bűnszervezeteinek földrajzi disztribúciója, hiszen Észtsországban például Narvában és környékén, míg Ukrajnában például a Donbaszban figyelhető meg kiugró aktivitás, amely területek közvetlenül az orosz határ mellett helyezkednek el. Ezen kapcsolat egyfajta csatornát jelent az Oroszországi Föderáció számára, amelyen keresztül a felhasználni kívánt bűnszervezetekre hatást gyakorolhat. A Kreml ezen képessége alapvető előfeltétele a szervezett bűnözés hibrid műveletek során való felhasználásának.

Ezen kapcsolatot erősítik azok az összefonódások is, amelyek a vizsgált térségekben működő szervezett bűnözői csoportokat kulturálisan, illetve nyelvileg az Oroszországi Föderációhoz, illetve az ott működő társaikhoz kötik. Ennek jelenlétét indokolja a „nemzeti alvilág” kialakulásának történelmi folyamata, hiszen a Szovjetunió felbomlásáig a tárgyalt szervezett bűnözői csoportok nagyrészt egy állami konglomerátum keretein belül működtek, transznacionálissá csupán annak szétesését követően váltak. Mindez azonban együtt járt egyrészt a kapcsolatok, másrészt a közös kultúra és nem utolsósorban az orosz mint közvetítő nyelv jelentőségének fennmaradásával.

Szintén fontos erősséget jelent, hogy ezen bűnszervezetek már létező, helyi struktúrákban régóta jelenlévő entitások, amelyek korábban a Kreml közvetlen támogatása nélkül is képesek voltak működni. Ez az önállóság megjelenik például a finanszírozás és a pénzügyi források terén, amely komoly megtakarítást jelenthet Moszkva számára.

További erősségként kell megemlíteni a helyi bűnszervezetek azon képességeit, amelyek kifizetődővé tehetik azok hibrid műveletekben való alkalmazását. Ezek egyrészt a megfigyelt tevékenységi körökből, másrészt pedig az állami és az üzleti struktúrákba való beágyazottságból adódnak. A csempészet mint fő tevékenység nagyban hozzájárul ezen szervezetek helyismeretéhez, különösen a határterületek gyengepontjait illetően. Ezzel párhuzamosan az egyéb szofisztikált, fehérgalléros tevékenységek, mint például a pénzmosás a Baltikumban, facilitálják a vizsgált csoportok állami és üzleti struktúrákba való behatolását. Ezen utóbbi penetráció képessé teszi a szervezett bűnözői körök szereplőit az állami döntéshozatal befolyásolására, amely a Geraszimov-modell ötödik szakaszában (ami magában foglalja a politikai-katonai vezetés leváltását), valamint a vizsgált régiókkal kapcsolatos orosz célkitűzések tekintetében kulcsfontosságú.

Erősségként végül kulcsfontosságú kiemelni a bűnszervezetek által jelentett flexibilitást. Egyrészt érdemes megemlíteni, hogy a szervezett bűnözői csoportok ma már többnyire

profitszerzés alapján működnek, mintsem ideológiai beállítottság szerint, amely nagyban megkönnyítheti a Kreml befolyásépítését. Ezen utóbbihoz hozzájárul, hogy a posztszovjet térségben – ahogy azt az elméleti háttér bemutatása során feltártam – a *vori v zakone* éráját követően az egyes bűnözői csoportok tevékenységét illetően eltűnt az államellenesség, amely többek között a Putyin-rendszer által kínált társadalmi szerződésből is következik.

Másrészt meghatározó tényezőként értékelhetjük, hogy a szervezett bűnözői csoportok mind Ukrajnában és Moldovában, mind a Baltikumban rákényszerülnek tevékenységük rejtett módon való folytatására, amely a Geraszimov-modell első szakaszában, az úgynevezett fedett műveletek során (például a helyi ellenállás kiépítése alatt) elengedhetetlen képességként tartható számon. E tekintetben nincs különbség a szervezett bűnözés jogi-, szociológiai-, kriminalisztikai- stb. definiálásában sem, hiszen a rejtett és konspiratív jelleg mindig erős és annak látenciájából adódóan működést biztosító szerepe van.

A fedett jelleg ezen túlmenően szintén fontos szerepet játszhat a Geraszimov-modell negyedik szakaszában, a válság kibontakozása során. Az Oroszországi Föderáció korábbi hibrid műveletei alatt különös figyelmet fordított arra, hogy tevékenysége ne lehessen közvetlenül beazonosítható az adott műveleti területen, amit a Krím-félszigeten 2014-ben megjelenő „kis zöld emberkék” is bizonyítják.²³² A Krím-félsziget annexiója során a „kis zöld emberkék” mellett azonosíthatatlan fegyveres erők is megjelentek, amelyek – sajtóforrások szerint – a helyi alvilág irányítása alá tartoztak, ami alátámasztja, hogy nem példa nélküli, hogy egy hibrid művelet során a Kreml bűnszervezetekkel működik együtt vagy azokat alkalmazza.²³³ Ezen attribúciós probléma a felhasznált helyi bűnszervezeteken keresztül könnyen fenntartható azok fedett, szürkezónás jellegéből adódóan.

²³² Annak ellenére, hogy a Krím-félszigetre beáramló erők orosz típusú egyenruhát viseltek, valamint orosz fegyverzettel rendelkeztek, a Kreml csupán 2014. május 18-án ismerte el az orosz katonák jelenlétét a területen. Míg a február 27-én kezdődő műveletet követően március 4-én Vlagyimir Putyin explicite tagadta az orosz beavatkozást, március 28-án az elnök számos orosz tisztet kitüntetett a Krím-félszigeten nyújtott teljesítményükért. Lásd bővebben: Steven Pifer: *Watch Out for Little Green Men*. Brookings, 7. 7. 2014. <https://www.brookings.edu/articles/watch-out-for-little-green-men/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

²³³ Mark Galeotti: *Commentary: Crime and Crimea – Criminals As Allies And Agents*. Radio Free Europe, 3. 11. 2014. <https://www.rferl.org/a/crimea-crime-criminals-as-agents-allies/26671923.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

IV. 2. Lehetőségek

A lehetőségek terén a legtöbb felmerülő tényező szoros kapcsolatban áll a helyi szervezett bűnözői csoportok erősségek feltárása során kiemelt jellegzetességeivel.

A hibrid hadviselés legfontosabb aspektusa – a szektoriális biztonságfelfogás dimenzióit tekintve – a politikai biztonság, hiszen, amint azt az elméleti háttér bemutatása is alátámasztja, a hibrid műveletek célja elsősorban az állam szuverenitásának erodálása, nem pedig a katonai eredményeken keresztül való érdekérvényesítés. Éppen ezért a lehetőségek egyik legfontosabb eleme a helyi bűnözői csoportok politikai struktúrákba való beszivárgása, valamint ezt felhasználva a politikai befolyásolás képessége. Mindez összefüggésben áll a politikai és jogi dimenzió közötti kölcsönhatással is, amelynek eredményeképpen a jogbiztonság, mint társadalmi garancia és érték megvalósulása kérdőjeleződik meg, aláásva ezzel az adott ország államberendezkedésének alappillérét. Ennek felhasználása a Geraszimov-modell több fázisában is elképzelhető. Az első és a második szakaszban, azaz a fedett műveletek, illetve azok intenzifikálása során például ezen kapcsolatok alkalmazhatók az információszerzés területén, vagy akár a belső politikai ellenzék kialakítása során. A művelet harmadik fázisa során ezen szervezetek az oroszbarát politikai erőket akár aktívan is támogathatják. A szervezett bűnözés hasonló jellegű, hibrid műveletekben való alkalmazását jól példázza, hogy a már korábban említett, Moldovában elítélt Ilan Șor koordinációja mellett egy „maffia-stílusú hálózat” vásárolta meg választókorú állampolgárok szavazatainak százezreit a 2024-es, a Moldovai Köztársaság Európai Unióhoz való csatlakozásáról szóló referendum során.²³⁴ Șor mindezt az Evrazia elnevezésű nonprofit szervezeten keresztül tette, ami felhívja a figyelmet egy másik fontos lehetőségre is a szervezett bűnözői hálózatok hibrid műveletekben való alkalmazását illetően.²³⁵

A vizsgált régiók helyi hálózatainak szofisztikálódása, valamint a szürkezónás tevékenységek megjelenése kiemelten fontos perspektívát jelent a Kreml számára. A tárgyalt bűnszervezetek

²³⁴ Gabriel Gavin: *Russia paying people to vote against joining EU, Moldova warns*. Politico, 3. 10. 2024. <https://www.politico.eu/article/pro-russia-oligarch-network-influence-eu-moldova-elections-voter-bribery-disinformation/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

²³⁵ Ilya Lozovsky – Liuba Sevciuc – Olga Caeglei – Malvina Cojocari – Dmitry Velikovsky – Robert Denis: *A Russian Non-Profit Interferes in Moldova's EU Referendum – And Builds an Anti-Western Influence Machine*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 15. 10. 2024. <https://www.occrp.org/en/feature/a-russian-non-profit-interferes-in-moldovas-eu-referendum-and-builds-an-anti-western-influence-machine>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

által birtokolt különböző cégek és vállalatok – tevékenységi körüktől függően – gazdasági és társadalmi befolyásszerzésre adnak lehetőséget. Ezt jól példázza a korábban említett Vladimir Plahotniuc esete, aki számos moldovai televíziócsatornát és egyéb médiumot birtokol, amelyek – működési engedélyük visszavonása ellenére – nagyban dominálják a moldovai médiapiacot.²³⁶ Ez és más hasonló szűrkezőnás, de szervezett bűnözői hálózatokhoz köthető vállalkozások komoly potenciállal rendelkeznek az orosz hibrid műveletek szempontjából, akár az információs hadviselés területén.

A társadalmi befolyásszerzés terén további lehetőséget jelent az erősségek bemutatása során már említett földrajzi disztribúció. Az, hogy ezen szervezetek leginkább az orosz nyelvű kisebbségek által dominált területeken működnek, feltételez egyfajta társadalmi beágyazottságot. Ez különösen abban az esetben igaz, amennyiben ez párosul az állami jelenlét eróziójával, amit jól mutat például a Donbasz esete a kelet-ukrajnai konfliktus 2015-ös kirobbanását követően. A szervezett bűnözés orosz nyelvű kisebbségek jelentette társadalmi csoportokba való beágyazottságának leginkább a Geraszimov-modell harmadik fázisában, az ellenzéki erők aktívvá válása során lehet nagy jelentősége.

Ezen túl a vizsgált térségek szervezett bűnözői hálózatainak fő tevékenységei is lehetőséget jelentenek a Kreml számára. A csempészet terén leginkább a fegyver- és az embercsempészet említendő meg. Az előbbi fontos szerepet játszhat a politikai ellenzék, vagy éppen a szeparatista erők felfegyverzésében, amely a Geraszimov-modell negyedik fázisában, azaz a művelet „krízis” szakaszában kulcsfontosságú. Az embercsempészet már ezt megelőzően, akár harcászati, akár hadműveleti szinten kihasználható. Harcászati szinten leginkább bizonyos, orosz érdekeket érvényesítő személyek fedett módon való hadműveleti területre juttatásában alkalmazhatók az embercsempészet nyújtotta lehetőségek. Hadműveleti szinten ezzel szemben az államapparátus elleni túlterheléses támadás kivitelezése is lehetséges, például nagymennyiségű bevándorló határokra szállításával, amely a politikai és diplomáciai nyomásgyakorlás részeként a másodiktól az ötödik fázisig alkalmazható. Ezt jól mutatja, hogy a Kreml egy hibrid eszközöket is magában foglaló művelet keretében több, mint 1000 iratok nélküli bevándorlót szállított a finn határra 2023 decemberében, a Helsinkire való

²³⁶ Emily Dumont – Jonathan Solis – Lincoln Zaleski: Profile of Media Ownership and Potential Foreign Influence Channels in Moldova. *AidData Reports*, March 2023. <https://docs.aiddata.org/reports/media-resilience/moldova/Moldova-Profile-of-Media-Ownership-and-Potential-Foreign-Influence-Channels.html>.

(Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

nyomásgyakorlás érdekében.²³⁷ Bár Ukrajna esetében a háború eseményei – például az ukránok kurszki betörése – hátráltatja ezen eszköz alkalmazását, a Baltikum esetében ez komoly kockázatot jelenthet. Mindemellett a pénzmosási tevékenység is lehetőségként értékelhető, hiszen ezáltal számos orosz gazdasági szereplő szerezhethet befolyást az adott ország bankszektorában, amely a Geraszimov-modell második és harmadik szakaszában alkalmazott gazdasági hadviselés során előnyt jelenthet Moszkva számára. Ez utóbbi a tágabb értelemben vett Nyugat ellenében folytatott hibrid műveletek kontextusában is igaz, hiszen a Baltikum – ahogy az már a műveleti környezet elemzése során is említésre került – egyfajta virtuális csatornát jelenthet a nyugati pénzügyi struktúrák irányába.

Végül lehetőségként érdemes megemlíteni a vizsgált államok szervezett bűnözés elleni jogszabályi környezetének hiányosságait is. A Baltikum országainak rendészeti aspektusra korlátozott stratégiái, illetve a jogszabályi környezet befejezetlensége lehetőséget jelenthet a Kreml számára, hiszen ezen hiátus nagyban gyengítheti a vizsgált entitások ellenállóképességét, különösen a hibrid műveletek során alkalmazott átfogó szemlélet viszonylatában.

IV. 3. Gyengeségek

A számos erősség, valamint az azokból fakadó lehetőség mellett érdemes kiemelni azon gyengeségeket, amelyeket a Kremlnek figyelembe kell vennie a szervezett bűnözés hibrid eszközként való alkalmazásának esetén.

Elsőként érdemes megemlíteni, hogy a szervezett bűnözés hibrid hadviselésben való felhasználása diplomáciailag megkérdőjelezhető, valamint szembe megy a nemzetközi jog olyan alapelveivel, mint a belügyekbe való be nem avatkozás, az erőszak tilalma, vagy éppen a *pacta sunt servanda*, hiszen az Oroszországi Föderáció 2000. december 12-én aláírta és 2004. május 26-án ratifikálta a Palermói Egyezményt.²³⁸ Az ilyen mértékű szerződésszegés pedig felveti a nemzetközi jogi felelősség megállapításának és az azzal járó jogsértés szankcionálásának lehetőségét. Bár a Krím-félsziget 2014-es annexiója, valamint az Ukrajna elleni 2022-es invázió rámutatott, hogy a nemzetközi jogi felelősségrevonás nem jelent valódi

²³⁷ Svitlana Odynets – Kathryn Cassidy: *Border and migration politics and the Kremlin's hybrid war*. UK in a Changing Europe, 12. 1. 2024. <https://ukandeu.ac.uk/border-and-migration-politics-and-the-kremlins-hybrid-war/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

²³⁸ United Nations Convention against Transnational Organized Crime: i.m. 151.

visszatartó erőt az Oroszországi Föderáció számára, a jogsértés diplomáciai vonatkozásai miatt mégis gyengeségként említhető.

Ezen túl szintén fontos gyengeséget jelenthet a helyi bünszervezetek alkalmazását illetően azok fluid, fragmentált jellege. Bár korábban az észtországi szervezett bűnözői struktúrák rendelkeztek egyfajta ernyőszervezettel az *Ühiskassán* keresztül, annak megszűnésével mindkét térség esetében kimondhatjuk, hogy a szervezett bűnözői hálózatok decentralizálttá váltak, amelyeken belül a konfliktusrendezés maximum helyi szinten képzelhető el. Ezen megosztottság egyúttal azt is jelenti, hogy a Kreml rákényszerül, hogy egyenként állítsa maga mellé az adott műveleti környezetben tevékenykedő csoportokat, ami kifejezetten idő- és erőforrásigényes.

A decentralizált és fragmentált jelleg ezen túl felveti a kontrollálhatóság kérdését is, amihez hozzájárul a szervezett bűnözői csoportok profitorientáltsága is. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint egy szervezett bűnözéssel foglalkozó nemzetközi szervezet, a Global Financial Integrity által 2017-ben közzétett kutatás eredményei, amely szerint a nemzetközi szervezett bűnözői csoportok hamisítással (pénz, bélyeghamisítás, csalás, pénzmosás, stb.) 923 milliárd-1130 milliárd dollárt; ember- és kábítószerkereskedelemmel 426-652 milliárd dollárt kerestek.²³⁹ Utóbbi implicálja, hogy a Kreml elsősorban bizonyos (sok esetben esetleges, a művelet sikerétől függő) koncessziókkal vagy anyagi hozzájárulással állíthatja maga mellé ezen szervezeteket, amely bizonytalan alap az együttműködéshez. Fontos megemlíteni, hogy a Kreml politikája az Ukrajnában és Moldovában, valamint a Baltikumban működő szervezeteket csak az orosz összeköttetést jelentő egyéb csoportokon keresztül képes elérni, ami a tárgyalt bünszervezetek számára nagyban csökkenti a Moszkvával való kooperáció megtagadásának kockázatát.

IV. 4. Veszélyek

A veszélyek szorosan összefüggenek a gyengeségek során feltárt jellegzetességekkel, sok esetben azokból következnek.

Elsőként érdemes megemlíteni az irányíthatóság hiányának implikációit az adott hibrid művelet krízist követő szakaszainak, azaz az ötödik, illetve a hatodik fázis tekintetében. Bár a bünszervezetek mint az Oroszországi Föderáció funkcionáriusai feletti kontroll képessége a

²³⁹ NGO: *Transnational Organized Crime Groups Make US\$ 2.2 trillion a Year*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 28. 3. 2017. <https://www.occrp.org/en/news/ngo-transnational-organized-crime-groups-make-us-22-trillion-a-year>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 12.)

Geraszimov-modell első négy fázisában is kifejezetten fontos, annak jelentősége a deeszkaláció során nagyban megnövekszik. Tekintve, hogy az ötödik szakaszban bekövetkezik a politikai, illetve a katonai vezetés leváltása, a viszonyok konszolidációja során az addig alkalmazott bűnszervezetek vesztenek a jelentőségükből, mitöbb, problémává válhatnak Moszkva számára. Ez utóbbi abból következik, hogy amennyiben az alapvetően erős orosz befolyás alatt működő új politikai vezetés korrupttá válik, és abban befolyást szereznek a helyi szervezett bűnözői csoportok, az sok esetben a Kreml érdekeinek háttérbe szorulásával járhat.

További kockázatot jelent – szintén a deeszkalációs fázisok kontextusában – a tárgyalt bűnszervezetek túlzott megerősödésének lehetősége. Ez egyrészt a konszolidáció során okozhat komplikációt, amennyiben az alkalmazott bűnszervezetek szürkezónába való visszaszorítását akadályozza azok kontrollálatlan megerősödése. Másrészt a helyi szervezett bűnözői struktúrák fragmentáltsága a rivalizáció kockázatával is együtt jár, amely csökkentheti a Kreml eszkaláció feletti irányítását, amely a hibrid műveletek tervezésének egyik alapvető előfeltétele.

Mindezen felül veszélyként értékelhető a helyi szervezett bűnözői csoportok megbízhatóságának problémája. Ez főképp a korábban említett profitorientáltságból adódik, hiszen ebből következően nem csupán a Kreml állíthatja pénzzel és koncessziókkal a saját oldalára a helyi bűnözői csoportokat, hanem az ellenség is. A jelenlegi ukrajnai háború, illetve az ukrajnai bűnszervezetek közötti megosztottság azt mutatja, ahogy a Global Initiative Against Transnational Organized Crime korábban idézett jelentése is alátámasztja, hogy ezen szervezetek sokkal inkább üzleti érdekek mentén választanak oldalt maguknak, mintsem politikai meggyőződés szerint.²⁴⁰

Utolsóként, bár a lehetőségek között említésre kerültek a vizsgált országok által fenntartott jogi környezet hiányosságai, érdemes megemlíteni, hogy mindkét tárgyalt régió esetében átfogó szervezett bűnözéssel szembeni rendészeti együttműködésről beszélhetünk, amely az Európai Unió, illetve az Europol koordinációjával zajlik. Az ennek keretében történő információmegosztás például komoly kockázatot jelenthet a Kreml számára, hiszen az nem csupán az általa alkalmazott szervezett bűnözői csoportok tevékenységeit lehetetlenítheti el, hanem diplomáciai problémákat is okozhat. Ezen felül érdemes veszélyként kiemelni a szervezett bűnözés és a korrupció visszaszorításának irányába mutatott politikai akaratot mindkét vizsgált régióban, amely implikálja az említett jogi hiányosságok pótlásának szándékát. Mindez az Oroszországi Föderációt időbeli keretek közé szorítja, hiszen minél későbbi műveletben alkalmazza a

²⁴⁰ Global Initiative Against Transnational Organized Crime: i.m. 211. 2.

szervezett bűnözői hálózatokat, annál nagyobb az esélye, hogy a célország orvosolta ezen hiányosságokat.

IV. 5. A SWOT-analízis eredményeinek összefoglalása

A SWOT-analízis aspektusainak áttekintése során egyértelművé vált, hogy a vizsgált műveleti területeken a szervezett bűnözés hibrid hadviselésben való alkalmazása számos előnnyel és hátránnyal jár, amelyek a Geraszimov-modell különböző fázisaiban töltenek be domináns szerepet.

Az előnyök, azaz az erősségek és a lehetőségek terén megmutatkozott, hogy a szervezett bűnözői csoportok nyújtott rugalmasság, valamint szűrkezónás, illetve illegális tevékenységek nagyban hozzájárulhatnak a Kreml által folytatott hibrid műveletek sikeréhez. Ezt jól példázza, hogy társadalmi, politikai, illetve üzleti beágyazódásaik közvetlenül a hibrid hadviselés fő célját, azaz a politikai befolyásszerzést képesek támogatni. Mindemellett érdemes megemlíteni, hogy ezen csoportok Moszkva számára kifejezetten hozzáférhetőek, többek között az Oroszországban működő bűnszervezetek, illetve a kulturális és nyelvi összefonódások miatt.

Ezzel szemben a hátrányok áttekintése rávilágított, hogy a szervezett bűnözés hibrid hadviselésben való alkalmazása számos kockázati tényezővel jár, amelyek közül az egyik legfontosabb ezen csoportok megbízhatóságának és kontrollálhatóságának problémája. Ezek mellett felmerültek nemzetközi jogi, diplomáciai kockázatok, valamint a tárgyalat államok közötti, Európai Unió által koordinált rendészeti együttműködés okozta problémák is.

A SWOT-elemzés különböző dimenzióinak feltárása során ezen túl nyilvánvalóvá vált, hogy a Geraszimov-modellt tekintve a szervezett bűnözés alkalmazása során az eskalációs szakaszban (első négy fázis) érvényesülnek leginkább az erősségek és a lehetőségek, míg a deeskalációs vagy konszolidációs szakaszban (ötödik és hatodik fázis) inkább a gyengeségek és a veszélyek kerülnek előtérbe.

Erősségek	Gyengeségek
• Transzitzelleg és határmenti aktivitás – Közvetlen kapcsolatok orosz bűnszervezetekkel – Csatorna a Kreml számára • Kulturális összefonódások és közös nyelv • Újkeletűség hiánya = önfenntartás képessége • Tevékenységi kör: helyismeret és állami, valamint üzleti struktúrákba való penetráció • Flexibilitás: ideológiai elkötelezettség hiányából fakadó előnyök • Fedett jelleg – betudhatósági problémák	• Nemzetközi jogellenesség és annak diplomáciai vonatkozásai • Fragmentált és decentralizált jelleg: idő- és erőforrásigényes csoportonkénti kooperáció • Profitorientáltság, mint a bűnszervezetek feletti kontroll bizonytalan tényezője • Helyi bűnszervezetek Moszkvához fűződő közvetett kapcsolata mint kockázati tényező
Lehetőségek	Veszélyek
• Politikai struktúrákba való penetráció – érdekérvényesítés és információszerzés • Szofisztikált és szűrkezőnás tevékenységek – gazdasági, esetleg információs dimenzióban való befolyásszerzés • Földrajzi disztribúció: orosz nyelvű kisebbségbe való beágyazódás, párhuzamosan az állami jelenlét eróziójával • Tevékenységi körök: fegyver- és embercsempészet mint a nyomásgyakorlási, pénzmosás mint befolyásszerzési eszköz • Hiányosságok a jogszabályi környezetben – a célországok ellenállóképességének alacsony szintje	• Az alkalmazott bűnszervezetek jelentőségének csökkenése a deeszkalációs fázisban • A helyi csoportok megerősödésének lehetősége: a szűrkezőnába való visszaszorítás és a lehetséges rivalizáció kockázata • Megbízhatósági problémák: az üzleti érdekek felülírhatják a szövetségeket • Bűnözésellenes politikai akarat: a jogi hiányosságok kezelésének időnyomása és a nemzetközi együttműködések sikereinek kockázata

3. számú táblázat: A SWOT-elemzés eredményeinek összefoglaló táblázata

(Szerkesztette: A szerző)

V. Befejezés

V. 1. Összefoglalás

Kutatásomban a kriminalitás és az orosz hibrid hadviselés kapcsolatát, specifikusan az orosz geopolitikai törekvések által kijelölt célországok helyi bűnözői hálózatainak hibrid műveletekben való alkalmazhatóságát vizsgáltam. Ennek megfelelően dolgozatomban három fő fejezetben tekintetem át a vizsgálat legmeghatározóbb aspektusait: elsőként a szakirodalmi háttér feldolgozása, majd a műveleti környezet és az említett csoportok hibrid műveletekben való alkalmazhatósága került középpontba.

A kutatás során a primer forrásokon túl alkalmaztam szakirodalmi és internetes sajtóforrásokat, amelyek biztosították a vizsgálat átfogó jellegét és tudományos megalapozottságát. Az ezen forrásanyagokból kinyert információkat három különböző módszertan alkalmazásával rendszereztem. A szakirodalmat elsősorban kvalitatív módszerekkel, szekunder kutatást lefolytatva dolgoztam fel. Ezt követően a műveleti környezetet komparatív módszerrel, a téma szempontjából releváns szempontrendszer kialakítása mellett elemeztem. Végül a szervezett bűnözés hibrid hadviselésben való alkalmazhatóságának erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit, illetve veszélyeit tekintetem át a SWOT-analízis módszertanának alkalmazásával.

Az elméleti háttér áttekintését két fejezetre osztottam, elsőként a hibrid hadviselés, majd az orosz szervezett bűnözés szakirodalmát dolgoztam fel.

A hibrid hadviseléssel kapcsolatos irodalom tekintetében behatóan foglalkoztam Valerij Geraszimov vezérkari főnök 2013-as nagyhatású cikkével, illetve Frank Hoffman amerikai szakértő munkásságával. Ezen és más források segítségével rávilágítottam a multimodális megközelítés relevanciájára a hibrid hadviselés viszonylatában. Ezzel párhuzamosan felhívtam a figyelmet arra, hogy a hibrid műveletek elsődleges célja a célállam legitimitásának megtörése, ami a támadó fél részéről megköveteli az átfogó szociopolitikai megközelítés alkalmazását, ami indukálja a szervezett bűnözői hálózatok alkalmazásának lehetőségét.

Az orosz szervezett bűnözést feldolgozó szakirodalom rávilágított a jelenséget övező definíciós nehézségekre, amit a dolgozat a Mark Galeotti által megalkotott „oroszországi kiindulású szervezett bűnözés” (Russian-based Organized Crime – RBOC) koncepció használatával orvosolt. A definíciós problémák mellett feltártam a posztszovjet térség szervezett bűnözésének jellegzetességeit, amelyek közül kiemelkedő a transznacionálissá válás folyamata, valamint az állammal való összefonódások kialakulása, amelynek jelentőségét jól példázza a Putyin-rendszerben kialakult speciális társadalmi szerződés, amely összeköti az állami szereplőket és a bűnszervezeteket.

Ezt követően komparatív módon mutattam be a Baltikum, valamint az Ukrajna és Moldova jelentette műveleti környezetet, a témához kialakított speciális szempontrendszer figyelembevételével. Feltártam ezen két régió orosz külpolitikában betöltött szerepét, hangsúlyozva annak különbségeit, amelyek a szervezett bűnözői hálózatok működésében is megmutatkoznak. Ezen eltérések vonatkozásában rámutattam, hogy a két térség a szervezett bűnözés tekintetében eltérő fejlődési szakaszban van, hiszen Ukrajnában és Moldovában például az állami és üzleti életbe való beágyazottság egészen eltérő volument jelez.

Utóbbi szervezett bűnözői hálózatok felhasználásának vizsgálatát a SWOT-analízis módszertanának alkalmazásával hajtottam végre. Ezen keresztül tártam fel a jelenség hibrid műveletekbe eszközként való integrálhatóságának erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit, valamint veszélyeit. Mindezek rámutattak, hogy a bűnszervezetek alkalmazásának legfőbb előnyei azok rugalmasságából, a legfontosabb hátrányok pedig ezen entitások kontrollálhatóságának kockázataiból adódnak. Egyúttal az is egyértelművé vált, hogy a szervezett bűnözés alkalmazásának előnyei elsősorban a Geraszimov-modell első négy szakaszában, azaz az eskalációs fázisban kerülnek előtérbe, míg a hátrányok az utolsó két szakaszban, azaz a deeskaláció alatt mutatkoznak meg.

Összefoglalva tehát dolgozatomban sor került az orosz hibrid hadviselés és a szervezett bűnözés összefüggéseinek átfogó vizsgálatára. Feldolgoztam az ezen két jelenséget feltáró szakirodalom legjelentősebb tételeit, amelyek előirányozták a hibrid műveletek átfogó megközelítésének szükségességét, valamint rávilágítottak az orosz szervezett bűnözés legfontosabb adottságaira. Ezt követően behatóan elemeztem a Baltikum, illetve az Ukrajna és Moldova jelentette műveleti környezet adottságait, majd ezek felhasználásával bizonyítottam a helyi szervezett bűnözői hálózatok hibrid műveletekben való alkalmazhatóságát.

V. 2. Következtetések

Dolgozatomban azt a hipotézist igyekeztem igazolni, hogy a szervezett bűnözés – specifikusan a célország bűnözői hálózatai – eszközként alkalmazhatók az orosz hibrid hadviselésben. Mindezt kiegészítettem egy kutatási kérdéssel, amely arra fókuszált, hogy a Geraszimov-modell mely fázisaiban használhatók fel utóbbi entitások.

A hipotézist a dolgozatban bemutatott kutatási eredmények több lépésben igazolták.

Elsőként az elméleti keretrendszer felállítása során egyértelművé vált, hogy az orosz típusú hibrid hadviselés alapvető célkitűzése, hogy a megtámadott állam szuverenitását leépítse. Mindehhez – a Geraszimov-modell alapján – a politikai vezetés legitimitásának

megszüntetésére törekszik, a biztonság összes szektorán átívelő eszközöket alkalmazva azért, hogy végcélként orosz befolyás alatt működő politikai erők kerüljenek hatalomra. Ezen legitimitási válság előidézésének szükségessége indukálja a szervezett bűnözői csoportok hibrid eszközként való alkalmazását az elméleti síkon, hiszen azok destabilizációs képességekkel rendelkeznek, amely mellett katalizátorként szolgálnak a posztszovjet térséget jellemző állam és szervezett bűnözés közötti összefonódások.

Ezt követően a műveleti környezet elemzése során feltártam a vizsgált térségek azon jellegzetességeit, amelyek nagyban befolyásolhatják a helyi szervezett bűnözői hálózatok hibrid műveletekben való alkalmazását. Az alkalmazhatóságot alátámasztó körülmények közül a legfontosabbak a két térség tranzitjellege, illetve a nemzetközi hálózatokban betöltött szerepe, amely összeköttetést jelent az orosz alvilággal, így közvetetten az orosz állammal; mindkét régió tekintetében a jelen lévő helyi hálózatok rugalmas és konspirált jellege; a Baltikumban korlátozottabban, míg Ukrajnában és Moldovában nagy mértékben jelenlévő állami és üzleti struktúrákba való beágyazottság; végül pedig a szervezett bűnözés elleni küzdelmet szabályozó állami stratégiai dokumentumok hiányosságai.

Harmadik lépésként SWOT-elemzés alkalmazásával bemutattam, hogy a helyi bünszervezetek funkcionáriusként való alkalmazása a hibrid műveletek során számos előnnyel rendelkezik, amelyek többnyire egybeesnek a műveleti környezet elemzése során feltárt elemekkel. Mindezek alapján kijelenthető, hogy a hipotézis igazolást nyert, hiszen a szervezett bűnözői hálózatok hasznos eszközök lehetnek az Oroszországi Föderáció számára a vizsgált országokat érintő hibrid műveletek végrehajtása során.

Ezzel párhuzamosan azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy a SWOT-analízis számos olyan negatív tényezőre is rámutatott, amely megkérdőjelezi ezen szervezetek alkalmazásának költséghatékony jellegét, amely a felhasználás Geraszimov-modellen keresztül való értelmezése során is előtérbe kerül.

A kutatási kérdés megválaszolását tehát leginkább a SWOT-analízis eredményei segítették. Ennek során megmutatkozott, hogy a szervezett bűnözői hálózatok felhasználásának előnyei elsősorban a modell első négy fázisában, azaz a rejtett ellentétek kialakulása, a feszültségkeltés, a konfliktus kialakításához vezető lépések, valamint a krízis során jelentkeznek. Ez nem véletlen, hiszen az eszkalációs fázis az orosz katonai gondolkodásban együtt jár a káoszteremtéssel, amelyhez a szervezett bűnözői csoportok képesek nagyban hozzájárulni.²⁴¹

²⁴¹ Leonid Davydenko: *The Development of Russia's Hybrid War Doctrine*. The Defence Horizon Journal, 25. 3. 2024. <https://tdhj.org/blog/post/development-russia-hybrid-war-doctrine/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 12.)

Ezzel ellentétben az ötödik, illetve a hatodik fázis – azaz a válság megoldása és a béke helyreállítása – megköveteli a deeszkalációt, amelynek vonatkozásában felmerülnek a szervezett bűnözői csoportok kontrollálhatóságának kérdései. Mindez alapján a kutatási kérdésre adott válaszként kimondható, hogy az eszkalációs fázisok alatt a szervezett bűnözői csoportok alkalmazása kifejezetten előnyös, azonban érdemes figyelembe venni az általuk jelentett kockázatot a konszolidáció során is.

Emellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a hibrid hadviselés megkívánja több módozat egyidejű alkalmazását, így a szervezett bűnözői hálózatok és az egyéb módozatok együttes felhasználásai biztosítják majd az adott műveletek szinergikus és szinkronizált jellegét.

Mindez a hibrid hadviselés elméletének egészét tekintve kifejezetten megfontolandó, hiszen ezen műveleteknek – ahogy korábban is említettem – sosem célja az adott állam működésképtelenné tétele, hiszen egy bukott állam fenyegetést jelenthet Moszkva számára is. Mindez felveti a kérdést, hogy költség-haszon viszonylatban megéri-e a Kreml számára ezen szervezetek alkalmazása, és amennyiben igen, milyen áron képes fenntartani az felhasznált bűnözői csoportok feletti kontrollt.

V. 3. A kutatás további lehetőségei

A dolgozatban bemutatott vizsgálat folytatását számos aspektus indokolja, ezek közül a következőkben a három legfontosabb irányt mutatom be.

Elsőként érdemes megemlíteni, hogy a tárgyalt kutatás eredményei ellenőrizhetők egy olyan esettanulmány létrehozásával, amely a helyi szervezett bűnözés hibrid műveletben való alkalmazásának konkrét esetét vizsgálja. Erre lehetőséget ad például a Krím-félsziget 2014-es annexiója, amely alatt az Oroszországi Föderáció a területen működő számos bűnszervezettel együttműködött, ideértve például a korábban említett Szálem elnevezésű csoportot.

Emellett a kutatás kiterjeszthető az Oroszországi Föderáció területén működő szervezett bűnözői hálózatokra is. Ezen csoportok – például a korábban felmerült Szolncevszkaja Bratva – kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel bírnak, illetve köti őket a Putyin-rendszer által létrehozott társadalmi szerződés, így hibrid műveletek során való felhasználásuk kifizetődő lehet Moszkva számára.

Végül a vizsgálat fókuszát a hibrid műveletek által érintett térségek gyenge pontjaira is érdemes kiterjeszteni. Felhasználva a dolgozat eredményeit, növelhető a célországok hibrid hadviseléssel szembeni ellenállóképessége, például a szervezett bűnözésellenes állami stratégiák hiányosságainak kiküszöbölésével.

VI. Irodalomjegyzék

VI. 1. Elsődleges források

1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. 100. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600101.tv>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

2030 heakskiitmine. Riigi Teataja, 12. 11. 2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/313112020006>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

A Tanács 2008/842/IB kerethatározata (2008. október 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Agreement on Operational and Strategic Cooperation between Europol and the Republic of Moldova. Europol, 18. 12. 2014. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/agreement_on_operational_and_strategic_cooperation_between_the_european_police_office_and_the_republic_of_moldova.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Agreement on Operational and Strategic Cooperation between Europol and Ukraine. Europol, 7. 10. 2015. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/agreement_on_operational_and_strategic_cooperation_ukraine.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Bucharest Summit Declaration. North Atlantic Treaty Organization, 3. 4. 2008. https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

Commission 'Joint Framework on countering hybrid threats, a European Union response' JOIN (2016) 18 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Corruption Perceptions Index 2023. Transparency International, 2023. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

Decoding the EU's most threatening criminal networks. Publications Office of the European Union, Europol, 2024, Luxembourg, 1-60. <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20report%20on%20>

20Decoding%20the%20EU-s%20most%20threatening%20criminal%20networks.pdf.
(Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Estonia. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/country/estonia>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2021. Europol, 1-107. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment. 28. 2. 2017, Europol, 1-60. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/report_socta2017_1.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Kuritevegus Eestis 2022. Justiitsministeerium, 2022. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Latvia Population Statistics 2019. Pop-stat.mashke.org, 2019. <http://pop-stat.mashke.org/latvia-ethnic2019.htm>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

Latvia. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/2023/country/latvia>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Lithuania in figures (edition 2023). Official Statistics Portal, 2023. <https://osp.stat.gov.lt/en/nusikalstamumas-ir-baudziamoji-teisenal>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Lithuania. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/country/lithuania>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Narva arvudes 2008. Narva, 2008, 1-64. https://web.archive.org/web/20101105134404/http://web.narva.ee/files/Narva_arvudes_2008.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

National Security Strategy of the Republic of Moldova. Președinția Republicii Moldova, 2023. https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/Proiect%20SSN_2023_En.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

National Strategy for the Prevention and Combating of Financial Crime. 2023. <https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2024/National%20Strategy%20for%20the%20Prevention%20and%20Combating%20of%20Financial%20Crime%20.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Nutarimas Dėl Viešojo Saugumo Plėtros 2015–2025 Metų Programos Patvirtinimo. 2015 m. gegužės 7 d. Nr. XII-1682. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea944da0f95d11e4927fda1d051299fb>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Project Tenor II Summary Report Prepared for the National Bank of Moldova. Kroll, 20. 12. 2017, 1-58. https://bnm.md/files/Kroll_%20Summary%20Report.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits valstspilsētās un novados (pēc administratīvi teritoriālās reformas 2021. gadā) 2021 – 2023. Latvijas oficiālā statistika, 2023. <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi/tabulas/nor023-registreto-noziedzigo-nodarijumu-skaits>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Task Force on Organized Crime in the Baltic Sea Region. Global Civil Society Database. <https://uia.org/s/or/en/1100044658>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Ukraine – Moldova Comparison 2023. Global Organized Crime Index, 2023. <https://ocindex.net/country/ukraine/moldova>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Ukraine census 2001 – Russian. Wikimedia Commons, 5. 12. 2008. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ukraine_census_2001_Russian.svg. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

United Nations Convention against Transnational Organized Crime. United Nations TreatyCollection, 6. 11. 2024. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12&chapter=18&clang=_en. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Who we are?. The European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM). <https://eubam.org/who-we-are/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Военной доктрины Российской Федерации. <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Кабінет Міністрів України *Розпорядження Про Схвалення Стратегії Боротьби з Організованою Злочинністю*. 16. 9. 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Обращение Президента Российской Федерации. Президент России, 24. 2. 2022. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 10.06.2010 N 12 "О судебной практике рассмотрения уголовных дел об организации преступного сообщества (преступной организации) или участия в нем (ней). https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_101362/. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 года № 400 О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации. <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Указом Президента Российской Федерации от 31 марта 2023 года № 229 Концепция внешней политики Российской Федерации. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?lang=ru. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Указом Президента Российской Федерации от 31 марта 2023 года № 229 Концепция внешней политики Российской Федерации. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?lang=ru. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

VI. 2. Szakirodalmi források: könyvek, tanulmányok

„The Offshore Republic” – Review of factors leading to systemic fraud and money laundering in Moldova’s banking, financial and insurance sectors. *Independent Anti Corruption Advisory Committee Reports*, No. 1., July 2022. <https://ccia.md/en/2022/07/13/the-offshore-republic-10-years-after-the-embezzlement-of-money-from-financial-banking-insurance-system-in-moldova/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Country Information and Guidance: Ukraine: Fear of organised criminal gangs. Home Office, London, November 2015, 1-30

Enhanced Forward Presence. October 2023. 1-100. <https://www.sto.nato.int/publications/STO%20Technical%20Reports/Forms/Technical%20Report%20Document%20Set/docsethomepage.aspx?ID=5260&FolderCTID=0x0120D5200078F9E87043356C409A0D30823AFA16F6010066D541ED10A62C40B2AB0FEBE9841A61&List=92d5819c-e6ec-4241-aa4e-57bf918681b1&RootFolder=%2Fpublications%2FSTO%20Technical%20Reports%2FSTO%20DTR%20DSAS%20D161%20VOL%20DIII>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Illicit Financial Flows and Asset Recovery In The Republic of Moldova. UNICRI – United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute Research Papers, 2021, 1-48. <https://unicri.it/sites/default/files/2021-04/IIF%20M.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Port in a Storm – Organized crime in Odesa since the Russian invasion. Global Initiative Against Transnational Organized Crime Research Reports, September 2023, 12-13. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/09/Port-in-a-storm-Organized-crime-in-Odesa-since-the-Russian-invasion-GI-TOC-September-2023.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security – A Snapshot of Key Trends. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute Reports, November 2022, 1-54. https://unicri.it/sites/default/files/2022-11/The%20conflict%20in%20Ukraine%20and%20its%20impact%20on%20organized%20crime%20and%20security_0.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

Abadinsky, Howard: *Organized Crime*. Nelson Hall, 1992, 1-591.

Ash, Timothy et al.: The Struggle for Ukraine. Chatham House, London, 2017, 1-95. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-10-18-struggle-for-ukraine-ash-gunn-lough-lutsevych-nixey-sherr-wolczukV5.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Atkinson, Carol: Hybrid Warfare and Societal Resilience: Implications for Democratic Governance. *Information & Security: An International Journal*, Vol. 39., No. 1., 2018, 63-76. https://connections-qj.org/ru/system/files/3906_atkinson_hw_societal_resilience.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Bērziņš, Jānis: Russia's Influence Operations in the Baltic States. In: The NATO STO SAS-161 Research Task Group (RTG) – Military Aspects of Countering Hybrid Warfare: Experiences, Lessons, Best Practices – Volume III: Comprehensive Defence, Capacity Building, and

Botnari, Ion – Nastas, Andrei: Profile of Organised Criminal Groups in the Republic of Moldova. *ACROSS Journal*, Vol. 7. No. 5. 2023, 18-26. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/16-28_2.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Bowen, Andrew – Galeotti, Mark: Latvia and Money Laundering – An Examination of Regulatory and Institutional Effectiveness in Combating Money Laundering. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 8., No. 4. 78-98. https://cejiss.org/images/issue_articles/2014-volume-8-issue-4/article-01.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

Boylan, Scott P.: Organized Crime and Corruption in Russia: Implications for U.S. and International Law. *Fordham International Law Journal*, Vol. 19., No. 5., 1995, 1999-2027. <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1492&context=ilj>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Całus, Kamil: The Russian hybrid threat toolbox in Moldova: economic, political and social dimensions. Hybrid CoE Working Paper 23, The European Centre of Excellence for Countering

Hybrid Threats, 2023, 1-28. https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2023/04/20230413-Hybrid-CoE-Working_Paper-23-Moldova-WEB.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

Ceccato, Vânia: Crime Dynamics at Lithuanian Borders. *European Journal of Criminology*, Vol. 4., No. 2., 2007, 131-160. <https://doi.org/10.1177/1477370807074845>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Chekinov, Sergey – Bogdanov, Sergey: Asymmetrical Actions to Maintain Russia's Military Security. *Voennaya Mysl'*, 2010/3.

Chekinov, Sergey – Bogdanov, Sergey: Initial Periods of War and their Influence on a Country's Preparations for Future War. *Voennaya Mysl'*, 2012/11.

Chekinov, Sergey – Bogdanov, Sergey: Predicting the Nature and Content of Future Wars: Problems and Opinions. *Voennaya Mysl'*, 2015/10.

Chekinov, Sergey – Bogdanov, Sergey: Strategic Deterrence and Russia's National Security Today. *Voennaya Mysl'*, 2012/3.

Chekinov, Sergey – Bogdanov, Sergey: The Evolution of the Essence and Content of „War” in the 21st Century. *Voennaya Mysl'*, 2017/1.

Chekinov, Sergey – Bogdanov, Sergey: The Nature and Content of a New-Generation War. *Military Thought*, 2013, 12-23. <https://www.usni.org/sites/default/files/inline-files/Chekinov-Bogdanov%20Military%20Thought%202013.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Cheloukhine, Serguei: The roots of Russian organized crime: from old-fashioned professionals to the organized criminal groups of today. *Crime, Law and Social Change*, 2008/50., 353-374. <https://doi.org/10.1007/s10611-008-9117-5>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

von Clausewitz, Carl: A háborúról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013, 1-706.

Dalinczuk, Lana: Organized crime as a threat to national security. *Studia Społeczno-Polityczne*, 2020/17., 9-20. <https://doi.org/10.34739/doc.2020.17.01>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

Dresen, F. Joseph: Putin's State-Building Project: The Case of Law Enforcement. Kennan Institute, Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/publication/putins-state-building-project-the-case-law-enforcement>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Duffles Teixeira Aranega, André – Faccioli Fernandes, Ariel: Wicked Ties: Understanding the Crime-Conflict Nexus, Its Implications, and Strategic Motivations in the Russo-Ukrainian War. *Journal of Illicit Economies and Development*, Vol. 6., No. 2., 48-60. <https://jied.lse.ac.uk/articles/237/files/669507f4c4fba.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Dumont, Emily – Solis, Jonathan – Zaleski, Lincoln: Profile of Media Ownership and Potential Foreign Influence Channels in Moldova. *AidData Reports*, March 2023.

<https://docs.aiddata.org/reports/media-resilience/moldova/Moldova-Profile-of-Media-Ownership-and-Potential-Foreign-Influence-Channels.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

Fedinec, Csilla – Font, Márta – Szakál, Imre – Varga, Beáta: Ukrajna története: régiók, identitás, államiság. Társadalomtudományi Kutatóközpont – Gondolat Kiadó, Budapest, 2021, 1-447.

Finckenauer, James O. – Voronin, Yuri A.: The Threat of Russian Organized Crime. *National Institute of Justice*, 2001, 1-35. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/187085.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

Finckenauer, James O.: Problems of definition: What is organized crime?. *Trends in Organized Crime*, March 2005, 63-83. <https://doi.org/10.1007/s12117-005-1038-4>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Finckenauer, James O.: Russian organized crime in the United States. *American Russian Law Institute*, 2015. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/218560.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

Galeotti, Mark: 'We Have Conversations': The Gangster as Actor and Agent in Russian Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*, Vol. 75, No. 6, July 2023, 907-924. <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2154316>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Galeotti, Mark: *Crimintern: How the Kremlin uses Russia's criminal networks in Europe*. 18. 4. 2017, European Council on Foreign Relations, 1-12. https://ecfr.eu/publication/crimintern_how_the_kremlin_uses_russias_criminal_networks_in_europe/. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Galeotti, Mark: Gangsters at War – Russia's Use of Organized Crime as an Instrument of Statecraft. *Global Initiative Against Transnational Organized Crime Research Reports*, November 2024, 1-59. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2024/10/Mark-Galeotti-Gangsters-at-war-Russias-use-of-organized-crime-as-an-instrument-of-statecraft-GI-TOC-November-2024.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

Galeotti, Mark: The Baltic States as Targets and Levers: The Role of the Region in Russian Strategy. *The Marshall Center Security Insights*, No. 027, April 2019. <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/baltic-states-targets-and-levers-role-region-russian-strategy-0#toc-the-marshall-center-security-insights>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Galeotti, Mark: Time of Troubles – The Russian underworld since the Ukraine invasion. *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*, 2023, 1-66. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/12/Mark-Galeotti-Time-of-troubles-The-Russian-underworld-since-the-Ukraine-invasion-GI-TOC-November-2023.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Gerasimov, Valeriy: The Value of Science Is in the Foresight. *Military Review*, January-February 2016, 23-29. <https://www.armyupress.army.mil/portals/7/military->

review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Global Initiative Against Transnational Organized Crime: New Dynamics, New Opportunities: Trends in Organised Crime in Ukraine After Russia's Invasion. *LSE Public Policy Review*, Vol. 3., No. 1., 2023, 1-11. <https://ppr.lse.ac.uk/articles/94/files/651d5511d6372.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Gołębiowska, Marlena: Money laundering in the banks: the Baltic-Nordic front against financial crime. *Instytut Europy Środkowej Commentaries*, 22/2021., 1-2. <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2021/03/ies-commentaries-325-22-2021.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

Göransson, Markus: Understanding Russian thinking on gibrinaya voyna. In: Mikael Weissman – Niklas Nilsson – Björn Palmertz – Per Thunholm (Eds.) *Hybrid Warfare: Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. Bloomsbury Collections, London, 2021. 83-94. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1593245/FULLTEXT01.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Götz, Elias: Near Abroad: Russia's Role in Post-Soviet Eurasia. *Europe-Asia Studies*, Vol. 74, No. 9. 2022, 1529-1550. <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2133086>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

Grigas, Agnia: Legacies, Coercion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States. *Chatham House Briefing Papers*, August 2012, 1-16. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812bp_grigas.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

Gutauskas, Aurelijus – Juska, Arunas – Johnstone, Peter – Pozzuto, Richard: Changing Typology of Organised Crime in a Post-Socialist Lithuania (the Late 1980s – Early 2000s). *Global Crime*, Vol. 6., No.2., May 2004, 201-221. <https://doi.org/10.1080/17440570500096775>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Handelman, Stephen: The Russian 'Mafiya'. *Foreign Affairs*, vol. 73, no. 2., 1994, 83-96. <https://doi.org/10.2307/20045921>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

Hoffman, Frank G.: Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Potomac Institute for Policy Studies, 2007, Arlington, Virginia, 1-65. https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Holecz, József alezredes: A Geraszimov-doktrína – Egy másik megvilágításban. *Felderítő Szemle*, XVI. évf., 3-4. szám., 2017, 5-27. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-3-4.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Idris, Iffat: Corruption, crime and conflict in eastern Ukraine. SOC ACE Evidence Review Paper No. 2, University of Birmingham, 2022, 1-26. <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government-society/publications/corruption-crime-and-conflict-in-eastern-ukraine.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Jakobson, Mari-Liis – Kasekamp, Andres: The impact of the Russia-Ukraine War on right-wing populism in Estonia. In: Gilles Ivaldi – Emilia Zankina (Eds.): The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe. European Center for Populism Studies, 2023, Brussels, 115-125. <https://doi.org/10.55271/rp0017>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

Juska, Arunas – Johnstone, Peter: The symbiosis of politics and crime in Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, Vol. 35., No. 4., 2004, 346-359. <https://doi.org/10.1080/01629770400000151>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Kaldor, Mary: In Defence of New Wars. *Stability: International Journal for Security and Development*, Vol. 2., No.1., 2013, 1-16. <https://doi.org/10.5334/sta.at>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 29.)

Kärrstrand, Klas – Jonsson, Anna: Countering narcotics and organized crime in the Baltic region. *Trends in Organized Crime*, Vol. 10, 2007, 3-18. <https://doi.org/10.1007/s12117-007-9008-7>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 17.)

Kennan, George: Policy Planning Staff Memorandum, May 1948. In: Sean Monaghan: Countering Hybrid Warfare: So What for the Future Joint Force?. *PRISM*, Vol. 8., No. 2., 2019, 82-99. <https://www.jstor.org/stable/26803232>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Dr. Kovács, István: A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben. *Belügyi Szemle*, 2023/5., 849-866. https://real.mtak.hu/166759/1/6_KovacsIstvanBelugyiSzemle2023.evi5.szam849-866..pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

Kovács, István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelelemhez kapcsolódó prostitúció és bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása. *Nemzetbiztonsági Szemle*, II. évf., 4. szám, 2014, 79-101. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/2100/1378>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

Kovács, István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, III. évf., 1. szám, 114-145. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/10205/kovacs-istvan-olajozas-_szervezett-bunozes-es-prostitutio-a-90-es-evekben-magyarorszagon.original.pdf?sequence=2. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 11.)

Kovács, István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében - Szervezés, vagyis a célélérés biztosítása, az erőforrások koordinációjával. *Opus et Educatio*, 6. évf., 2. szám, 2019, 201-211.

Kovács, István – Torma, Albert: „Bumm a fejbe...”, avagy kivégzés és leszámolás a kilencvenes évekbenalvilági módra. *Magyar Rendészet*, 2021/3., 85-98. https://real.mtak.hu/132567/1/06_Kovacs-Torma_85-98_MR_2021_3.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Kukkola, Juha: The Rise and Fall of the Russian Strategy of Indirect Actions in Ukraine. Working Paper No. 30, National Defence University, Helsinki, 2023, 1-36. https://doria.fi/bitstream/handle/10024/186961/Asymmetric%20Ukraine_Kukkola_web.pdf?sequence=3&isAllowed=y. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Kupatadze, Alexander: Political corruption in Eurasia: Understanding collusion between states, organized crime and business. *Theoretical Criminology*, Vol. 19., No. 2., 198-215. <https://doi.org/10.1177/1362480615574404>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

Kuzio, Taras: Yanukovych Provides a Krysha for Organized Crime. *Eurasian Daily Monitor*, Vol. 9., No. 34. <https://jamestown.org/program/yanukovych-provides-a-krysha-for-organized-crime/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

von Lampe, Klaus: Transnational Organized Crime in Europe. In: Jay Albanese – Philip Reichel (Eds.): *Transnational Organized Crime: An Overview from Six Continents*. SAGE Publications, Thousand Oaks, California, 2014, 75-92. https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=y6B2AwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA75&dq=organized+crime+in+the+baltics&ots=wvmFp6VKoA&sig=8aM2wbQU1Jfm5lJH7pXmfMNmSPo&redir_esc=y#v=onepage&q=organized%20crime%20in%20the%20baltics&f=false. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Layne, Mary – Khruppa, Mykola S. – Musyka, Anatoly A.: The Growing Importance of Ukraine As a Transit Country for Heroin Trafficking. *National Insitute of Justice International Center Reports*, June 2002, 1-23. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/200271.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Lee, Rennselaer W.: The Organized Crime Morass In the Former Soviet Union. *Demokratizatsiya*, Vol. 2., No. 3., 1994, 392-411. https://demokratizatsiya.pub/archives/02-3_Lee.PDF. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Leigh, Doug: SWOT Analysis. In: Kenneth H. Silber et al. (eds): *Handbook of Improving Performance in the Workplace*. Pfeiffer, 2009, 115-140. <https://doi.org/10.1002/9780470592663.ch24>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

Light, Matthew – Singh, Anne-Marie – Gold, Josh: Private security and national security: The case of Estonia. *Theoretical Criminology*, Vol. 26., No. 4., 2022, 664-683.

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9667076/pdf/10.1177_13624806221099930.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Lill, Liis: Estonia. In: Walter Kegö – Alexandru Molcean (Eds.): Russian Organized Crime: Recent Trends in the Baltic Sea Region. Institute for Security and Development Policy, Stockholm, 2012, 1-92. http://isd.eu/wp-content/uploads/publications/2012_kego-molcean_russian-organized-crime-recent-trends.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

McNaughton, Katarzyna J.: The tale of the Baltics: Experiences, challenges, and lessons from reforming their national Financial Intelligence Units (FIUs). *Journal of Economic Criminology*, September 2024, 1-14. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949791424000320>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

Nemeth, William J.: Future War and Chechnya: a case for hybrid warfare. Naval Postgraduate School, 2002, Monterey, California, 1-88. <https://core.ac.uk/download/pdf/36699567.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Nikolov, Orlin: Building Societal Resilience Against Hybrid Threats. *Information & Security: An International Journal*, Vol. 39., No. 1., 2018, 91-109. <https://connections-qj.org/article/building-societal-resilience-against-hybrid-threats>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Pataccini, Leonardo: The (un)usual suspects? Exploring the links between illicit financial flows, Russian money laundering and dependent financialization in the Baltic states. *Competition & Change*, Vol. 28., No. 1., 3-22. <https://doi.org/10.1177/10245294231177352>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 19.)

Pataccini, Leonardo: Western Banks in the Baltic States: a preliminary study on transition, Europeanisation and financialisation. *GEOFIN Working Paper Series*, 2020/11, 1-36. <https://geofinresearch.eu/wp-content/uploads/Pataccini-2020-GEOFIN-WP-11-final.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

Picarelli, John T.: Responding to Transnational Organized Crime – Supporting Research, Improving Practice. *National Institute of Justice Journal*, No. 268, October 2011, 4-9. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/235888.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Pilkington, Marc: The socio-economics of captured and oligarchic states – The case of the Republic of Moldova between 2009 and 2019. SSRN, 2019, 1-48. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3472218>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Porkoláb, Imre: A hadviseléssel kapcsolatos elméletek és elvek változása napjaink konfliktusainak tükrében. *Honvédségi Szemle*, 2014/6., 6-14. <https://honvedelem.hu/images/media/5f58c3547476b528423381.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 29.)

Porkoláb, Imre: A Geraszimov-doktrína folytatása – Az orosz-ukrán háború tapasztalatai a stratégia tükrében. *Honvédségi Szemle*, 2024/5., 18-27. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2024.5.1>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

Prijmireanu, Loredana – Osavoliuk, Andrii – Savchenko, Igor – Vijverberg, Iris: Moldova's "Theft of the Century" – ostensible investigations or sincere lust for justice?. *The Left in the European Parliament Report*, April 2021, 1-59. https://en.odfoundation.eu/content/uploads/2021/07/24.04.2021_moldova_report_theft_of_the_century_upd-1.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Pullat, Risto: Aspekty Zorganizowanej Przestępczości w Estonii. *Czasopismo Prawa Karnego I Nauk Penalnych*, VIII. évf., 2. szám, 2004, 27-69. <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jlocllwap8&i=229>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Racoveanu, Cornel: War in Ukraine and European Security: The Re-Organization of Crime. *Perspective Politice*, Vol. 17. No. Special Issue, 2024, 163-176. <http://perspective.politice.ro/index.php/ppol/article/view/250>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Rácz, András: Russia's Hybrid War in Ukraine. FIIA Report 43, The Finnish Institute of International Relations, 2015, 1-104. <https://www.fii.fi/wp-content/uploads/2017/01/fiiareport43.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

Radin, Andrew: Hybrid Warfare in the Baltics: Threats and Potential Responses. Rand Corporation, 2017, Santa Monica, 1-48. http://old.infocenter.gov.ge/uploads/files/2017-08/1502890353_rand_rr1577.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 30.)

Rădulescu, Bogdan-George: The „Transnistria Republic” and its illegal arms export – a major security risk. Conference Paper, Annual Meeting of International Security Studies – International Studies Association, Tucson, Arizona, 2006. 1-6. https://www.researchgate.net/publication/339816973_The_Transnistria_Republic_and_its_illegal_arms_export_-_a_major_security_risk. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Saar, Jüri et al.: The Impact of Russia's Alternative Future Developments on Estonian Security. Estonian Academy of Security Sciences, Tallinn, 2024, 1-59. https://www.researchgate.net/profile/Ramon-Loik/publication/378898421_The_Impact_of_Russia's_Alternative_Future_Developments_on_Estonian_Security/links/65f05c2f286738732d3aad54/The-Impact-of-Russias-Alternative-Future-Developments-on-Estonian-Security.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 13.)

Scheipers, Sibylle: Winning Wars without Battles: Hybrid Warfare and Other 'Indirect' Approaches in the History of Strategic Thought. In: Bettina Renz and Hanna Smith: Russia and Hybrid Warfare – Going Beyond the Label. *Aleksenteri Papers*, 1/2016., 47-51. <https://research-repository.st->

andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/10549/ap_1_2016.pdf?sequence=1. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Schumacher, Ingmar: Political Stability, Corruption and Trust in Politicians. *Ecole Polytechnique*, 2012/38., 3-37. <https://hal.science/hal-00763327/file/2012-38.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Shelley, Louise I.: Organized crime and corruption in Ukraine: impediments to the development of a free market economy. *Demokratizatsiya*, Vol. 6., No. 4., 1998, 648-663. https://demokratizatsiya.pub/archives/06-4_shelley.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

Shelley, Louise I.: Post-Soviet Organized Crime – Implications for Economic, Social and Political Development. *Demokratizatsiya*, Vol.2., No.3., 1994, 341-358. https://demokratizatsiya.pub/archives/02-3_Shelley.PDF. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

Shelley, Louise I.: Revisiting the Problem of Organized Crime in Post-Soviet Development. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Vol. 30., No. 4., 2022, 411-419. https://traccc.gmu.edu/wp-content/uploads/2023/02/Shelley_Problem-of-Org-Crime-in-Post-Soviet-Development.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Simicskó, István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. *Hadtudomány*, 2017/3-4., 3-16. https://www.mhht.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_5-18.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Sokolov, Vsevolod: From Guns to Briefcases: The Evolution of Russian Organized Crime. *World Policy Journal*, Vol. 21., No. 1., 68-74. <http://www.jstor.org/stable/40209904>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Stack, Graham: Money laundering in Ukraine: Tax evasion, embezzlement, illicit international flows and state capture. *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 18., No. 3., 2015, 382-394. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JMLC-05-2014-0013/full/html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Stephenson, Svetlana: It takes two to tango: The state and organized crime in Russia. *Current Sociology*, Vol. 65., No. 6., 411-426. <https://doi.org/10.1177/0011392116681384>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Szenes, Eszter Zsófia: Az orosz-ukrán konfliktus eszkalációjával kapcsolatos orosz külpolitikai döntéshozatalt befolyásoló tényezők. *Honvédségi Szemle*, 2023/5., 28-45. https://real.mtak.hu/182034/1/003_SzenesEszterZsofia_28-45.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

Szenes, Eszter: Az orosz hibrid hadviselés lehetőségei és megjelenése a Moldovai Köztársaságban. Tudományos Diákköri Dolgozat, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, 2024, 1-77.

Szenes, Eszter: Az orosz szervezett bűnözés tendenciái az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációjának tekintetében. In: Dr. Kovács István – Dr. Frigyer László – Dr. Tirts Tibor (Eds.): *Tudományos válaszok a globalizáció változó kihívásaira*. Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat, 2024, Budapest, 37-47.

Thomas, Timothy: The Chekinov-Bogdanov Commentaries of 2010-2017: What Did They Teach Us About Russia's New Way of War?. MITRE Corporation, 2020, 1-19. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1141587.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Tursyn, Alisher –Turuntayeva, Aigerim: Hybrid Warfare and the Challenge to International Law. *Eurasian Science Review*, Vol. 2., No. 4., 10-19. <https://doi.org/10.63034/esr-92>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Ucko, David H. – Marks, Thomas A.: Organised Crime as Irregular Warfare: A Call for Strategic Competence. *Serious Organised Crime & Anti-Corruption Evidence Research Programme Research Papers*, 2022/4., 1-40. <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government-society/publications/organised-crime-irregular-warfare-report.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

United Nations Office on Drugs and Crime: An aid to strategic responses to organized crime in South-Eastern Europe. *Regional Policy Brief*, 2024, 5. https://www.unodc.org/documents/organized-crime/tools_and_publications/Strategies_Toolkit/Regional_Policy_Brief_South-Eastern_Europe.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Varese, Federico: The Society of the Vory-v-Zakone, 1930s-1950s. *Cahiers Du Monde Russe: Russie, Empire russe, Union soviétique, États indépendants*, Vol. 39., No.4., 1998, 515-538. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/cmr_1252-6576_1998_num_39_4_2538. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)

Varese, Federico: What is Organised Crime?. In: Stefania Carnevale – Serena Forlati – Orsetta Giolo (Eds.): *Redefining Organised Crime – A Challenge for the European Union?*. Bloomsbury Publishing, 2017, 27-55. <https://federicovarese.com/wp-content/uploads/2019/07/varese-2017-redefining-organised-crime-03.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Waller, J. Michael: Organized Crime and the Russian State – Challenges to U.S.-Russian Cooperation. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Vol. 2., No. 3., 1994, 364-383. https://demokratizatsiya.pub/archives/02-3_Waller.PDF. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Webster, William: Russian Organized Crime: Global Organized Crime Project. Center for Strategic and International Studies, Washington, D.C., 1997, 1-94.

Williams, Phil – Picarelli, John: Organized crime in Ukraine: Challenge and response. Trends in Organized Crime, Vol. 6., 2001, 100-142. <https://doi.org/10.1007/s12117-001-1009-3>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

Wilson, Andrew: Faltering fightback: Zelensky's piecemeal campaign against Ukraine's oligarchs. European Council on Foreign Relations Policy Briefs, July 2021. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/Faltering-fightback-Zelenskys-piecemeal-campaign-against-Ukraines-oligarchs.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Wither, James K.: Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections: The Quarterly Journal*, Vol. 15, No. 2., 2016, 73-87. <https://www.jstor.org/stable/26326441>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Zsigmond, Csaba: A szervezett bűnözés elméleti megközelítéseitől a bűnszervezet nemzetközi és hazai jogi fogalmáig. *Belügyi Szemle*, 2020/10., 61-80. <https://real.mtak.hu/115995/1/ZsigmondCsabaBelugyiSzemle2020.evi10.szam61-80..pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

Долгова, А.И. – Евланова, О.А.: Методика анализа организованной преступности. Российская криминологическая ассоциация, 2005, 1-99. https://crimas.ru/_books/metod_analiza_org_prest.pdf. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 25.)

VI. 3. Internetes források

130,000 people involved in a voter corruption network, coordinated by Ilan Sor's supporters. Radio Moldova, 3. 10. 2024. <https://radiomoldova.md/p/40965/130-000-people-involved-in-a-voter-corruption-network-coordinated-by-ilan-sor-s-supporters>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Crime and Corruption in Moldova: An Intricate Web. Grey Dynamics, 15. 4. 2021. <https://greydynamics.com/crime-and-corruption-in-moldova-an-intricate-web/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Crime as a Service. 19. 9. 2022., i-Lead White Paper, The European Network of Law Enforcement Technology Services. <https://enlets.eu/crime-as-a-service-white-paper/>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Drugs on the front line. Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 22. 1. 2024. <https://globalinitiative.net/analysis/ukraine-synthetic-drugs-ocindex/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Estonia. Il Fatto Quotidiano, 2017. <https://www.ilfattoquotidiano.it/longform/mafia-and-organized-crime-in-europe/map/estonia/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

Europol supports Latvia in dismantling major synthetic drug lab network. Europol, 10. 10. 2024. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-supports-latvia-in-dismantling-major-synthetic-drug-lab-network>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Former Moldova Prime Minister Filat Charged in Bank Fraud Case. Wall Street Journal, 15. 10. 2015. <https://www.wsj.com/articles/former-moldova-prime-minister-filat-charged-in-bank-fraud-case-1444931660>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Full-scale action against EUR 2 billion money laundering network via Lithuanian financial institution. Eurojust, 27. 2. 2024. <https://www.eurojust.europa.eu/news/full-scale-action-against-eur-2-billion-money-laundering-network-lithuanian-financial>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Ministrul de Externe: Republica Moldova și-a suspendat participarea la reuniunile periodice ale CSI. N4.md, 30. 11. 2022. <https://n4.md/ministrul-de-externe-republica-moldova-si-a-suspendat-participarea-la-reuniunile-periodice-ale-csi/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

Moldova Charges Plahotniuc In \$1 Billion Fraud, Will Seek U.S. Extradition. Radio Free Europe, 19. 5. 2020. <https://www.rferl.org/a/moldova-charges-plahotniuc-in-1-billion-fraud-will-seek-us-extradition/30621161.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

NGO: Transnational Organized Crime Groups Make US\$ 2.2 trillion a Year. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 28. 3. 2017. <https://www.occrp.org/en/news/ngo-transnational-organized-crime-groups-make-us-22-trillion-a-year>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 12.)

Nivelul infracționalității în Republica Moldova în anul 2023. Statistica Moldovei, 28. 2. 2024. https://statistica.gov.md/ro/nivelul-infracionalitatii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9478_60977.html. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Pro-Russian Parties Surge Ahead of Ukraine's Recovery and Peace Summits. Visegrad Insight, 10. 6. 2024. <https://visegradinsight.eu/pro-russian-parties-surge-ahead-of-ukraines-recovery-and-peace-summits/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 22.)

Prosecutor Talks About Control by Crime. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 18. 12. 2008. <https://www.occrp.org/en/project/game-of-control/prosecutor-talks-about-control-by-crime>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Russian war against Ukraine changes heroin routes to EU, says 2024 EU drug markets analysis from EMCDDA and Europol. EU NeighboursEast, 29. 1. 2024. <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/russian-war-against-ukraine-changes-heroin-routes-to-eu-says-2024-eu-drug-markets-analysis-from-emcdda-and-europol/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 06.)

Toppled 'mafia' president cost Ukraine up to \$100 billion, prosecutor says. Reuters, 30. 4. 2014. <https://www.reuters.com/article/world/toppled-mafia-president-cost-ukraine-up-to-100-billion-prosecutor-says-idUSBREA3T0KA/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Trafficking in Persons. USAID. <https://www.usaid.gov/ukraine/fact-sheet/dec-16-2022-trafficking-persons>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Trojka-botrány: orosz bank működtetett egy dollármilliárdokat tisztára mosó offshore-hálót. Átlátszó, 12. 3. 2019. <https://atlatszo.hu/vilagterkep/2019/03/12/trojka-botrany-orosz-bank-mukodtetett-egy-dollar-milliardokat-tisztara-moso-offshore-halot/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

Ukraine: Over 6 Million Refugees Spread Across Europe. United Nations, 11. 9. 2024. [https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe/#:~:text=2%20min.&text=No%20fewer%20than%206.168%20million,Commissioner%20for%20Refugees%20\(UNHCR\)](https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe/#:~:text=2%20min.&text=No%20fewer%20than%206.168%20million,Commissioner%20for%20Refugees%20(UNHCR)). (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Who is Ilan Shor, the fugitive tycoon at centre of Moldova's meddling allegations?. Reuters, 21. 10. 2024. <https://www.reuters.com/world/europe/who-is-ilan-shor-fugitive-tycoon-centre-moldovas-meddling-allegations-2024-10-21/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Автомати, пістолети, гранати та під 50 тисяч набоїв: на Львівщині затримали торговців зброєю (фото, відео). Конкурент, 23. 8. 2024. <https://konkurent.ua/publication/142044/avtomati-pistoleti-granati-ta-pid-50-tisyach-naboivna-lvivschini-zatrimali-torgovtsiv-zbroeu-foto-video/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

ЗСУ знищили кадирівців, що планували вбити Зеленського – розвідка. 1. 3. 2022., Українська Правда. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/1/7327224/>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Лащенко, Олександр: Україна досі в СНД чи ні?. Радіо Свобода, 26. 11. 2020. <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-dosi-v-snd-chy-ni/30969197.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 26.)

Президент невідкладно підписав ухвалений Верховною Радою антиолігархічний закон. Президент України Володимир Зеленський, 5. 11. 2021. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-nevidkladno-pidpisav-uhvalenij-verhovnoyu-radoyu-a-71445>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Babinets, Anna – Lavrov, Vlad: *Ukraine: The President's Offshore Tax Plan.* Organized Crime and Corruption Reporting Project, 3. 4. 2016. <https://www.occrp.org/en/project/the-panama-papers/ukraine-the-presidents-offshore-tax-plan>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Berendson, Risto: *Tarankov killed by son of old friend*. Postimees, 16. 11. 2016. <https://news.postimees.ee/3912335/tarankov-killed-by-son-of-old-friend>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

Boudreaux, Richard: *Yeltsin Wages War Against Corruption: Crime: Speical commission named to root out currency speculators, money launderers and smugglers in Russia*. Los Angeles Times, 13. 2. 1993. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1993-02-13-mn-1368-story.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 15.)

Davydenko, Leonid: *The Development of Russia's Hybrid War Doctrine*. The Defence Horizon Journal, 25. 3. 2024. <https://tdhj.org/blog/post/development-russia-hybrid-war-doctrine/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 12.)

Dominioni, Samuele – Ambrosetti, Eleonora Tafuro: *Russia's Hybrid Strategy: Myth or Reality?*. 2. 7. 2020., Italian Institute for International Political Studies (ISPI). <https://www.ispionline.it/en/publication/russias-hybrid-strategy-myth-or-reality-26805>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Felbab-Brown, Vanda – Paz García, Diana: *Russia, Ukraine and organized crime and illicit economies in 2024*. Brookings, 6. 2. 2024. <https://www.brookings.edu/articles/russia-ukraine-and-organized-crime-and-illicit-economies-in-2024/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Galeotti, Mark: *Commentary: Crime and Crimea – Criminals As Allies And Agents*. Radio Free Europe, 3. 11. 2014. <https://www.rferl.org/a/crimea-crime-criminals-as-agents-allies/26671923.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

Galeotti, Mark: *The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War*. 7. 7. 2014., In Moscow's Shadows. <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 30.)

Gavin, Gabriel: *Russia paying people to vote against joining EU, Moldova warns*. Politico, 3. 10. 2024. <https://www.politico.eu/article/pro-russia-oligarch-network-influence-eu-moldova-elections-voter-bribery-disinformation/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

Genovese, Vincenzo: *Moldova president alleges vote-buying tainted EU referendum results*. Euronews, 21. 10. 2024. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/21/moldovas-president-alleges-vote-buying-tainted-eu-referendum-results>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

Gürer, Cüneyt PhD – Strat, Francesca E.: *Transnational Organized Crime in the Gray Zone: The Authoritarian IW Toolbox and Strategic Competition*. 13. 6. 2023., Irregular Warfare Center. <https://irregularwarfarecenter.org/publications/perspectives/transnational-organized-crime-in-the-gray-zone-the-authoritarian-iw-toolbox-and-strategic-competition/>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 01.)

Hagen, Isobel van: *Moldova Launches New Anti-Corruption Body, Says Old Ones are Slow*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 10. 6. 2021. <https://www.occrp.org/en/news/moldova-launches-new-anti-corruption-body-says-old-ones-are-slow>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Hoffman, Frank G.: *Hybrid vs. compound war*. 1. 10. 2009., Armed Forces Journal. <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>. (Letöltés időpontja: 2024. 08. 29.)

Hudson, John: *Flood of weapons to Ukraine raises fear of arms smuggling*. Stars and Stripes, 14. 5. 2022. <https://www.stripes.com/theaters/europe/2022-05-14/flood-of-weapons-to-ukraine-raises-fear-of-arms-smuggling-5999887.html>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Johansson, Ulf: *Viktor Yanukovych used Swedbank in suspected bribery affair*. SVT, 2019. <https://www.svt.se/special/swedbank/english/yanukovych/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

Klein, David: Report: *In Crimea and the Donbas, Organized Crime Reigns Supreme*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 15. 7. 2022. <https://www.occrp.org/en/news/report-in-crimea-and-the-donbas-organized-crime-reigns-supreme>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Lampe, Klaus von: *Definitions of Organized Crime. What is Organized Crime?*. <http://www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm>. (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Lozovsky, Ilya – Sevciuc, Liuba – Caeglei, Olga – Cojocari, Malvina – Velikovsky, Dmitry – Denis, Robert: *A Russian Non-Profit Interferes in Moldova's EU Referendum – And Builds an Anti-Western Influence Machine*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 15. 10. 2024. <https://www.occrp.org/en/feature/a-russian-non-profit-interferes-in-moldovas-eu-referendum-and-builds-an-anti-western-influence-machine>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

McEnany, Charles – Roper, Dan: *The Russia-Ukraine War One Year In: Implications for the U.S. Army*. Association of the United States Army, 24. 3. 2023. <https://www.ausa.org/publications/russia-ukraine-war-one-year-implications-us-army>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 27.)

Necsutu, Madalin: *Moldova Prosecutors Send Crime File on Gagauzia Governor to Court*. Balkan Insight, 24. 4. 2024. <https://balkaninsight.com/2024/04/24/moldova-prosecutors-send-crime-file-on-gagauzia-governor-to-court/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Necsutu, Madalin: *Moldova's Ex-President Dodon Indicted for Corruption, Illicit Enrichment*. Balkan Insight, 7. 10. 2022. <https://balkaninsight.com/2022/10/07/moldovas-ex-president-dodon-indicted-for-corruption-illicit-enrichment/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Nesheim, Christian Henrik: *Latvia's Golden Visa Struggles to Raise Capital Without Russians*. Investment Migration Insider, 8. 2. 2024. <https://www.imidaily.com/europe/latvias-golden-visa-struggles-to-raise-capital-without-russians/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 21.)

Odynets, Svitlana – Cassidy, Kathryn: *Border and migration politics and the Kremlin's hybrid war*. UK in a Changing Europe, 12. 1. 2024. <https://ukandeu.ac.uk/border-and-migration-politics-and-the-kremlins-hybrid-war/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

Pifer, Steven: *Ukraine: Six years after the Maidan*. Brookings, 21. 2. 2020. <https://www.brookings.edu/articles/ukraine-six-years-after-the-maidan/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Pifer, Steven: *Watch Out for Little Green Men*. Brookings, 7. 7. 2014. <https://www.brookings.edu/articles/watch-out-for-little-green-men/>. (Letöltés időpontja: 2024. 11. 10.)

Rapoza, Kenneth: *How the Russians Helped Turn Moldova Into A Hotbed For Money Laundering*. Forbes, 1. 8. 2016. <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/08/01/how-the-russians-helped-turn-moldova-into-a-hotbed-for-money-laundering/>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Rogoża, Jadwiga: *Ukraine: Poroshenko faces charges*. Óródek Studiów Wschodnich, 12. 1. 2022. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-01-12/ukraine-poroshenko-faces-charges>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Shostko, Olena: *Brief Review of Changes in the Crime Rate During Russia's War Against Ukraine*. Ukrainian Center of Legal Studies, 1. 6. 2024. <https://ukrcls.com/studies-eng-5>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 29.)

Sylvain Keller: *The exploitation of Ukrainians: Additional consequences of an armed conflict*. ReliefWeb, 15. 6. 2023. <https://reliefweb.int/report/ukraine/exploitation-ukrainians-additional-consequences-armed-conflict>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 30.)

Teder, Martin Johannes: *Eesti kriminaalide ühiskassa on lagunenu. Allilmas võtab võimu uus põlvkond*. Äripäev, 9. 1. 2024. <https://www.aripaev.ee/suur-lugu/2024/01/09/eesti-kriminaalide-uhiskassa-on-lagunenud-allilmas-votab-voimu-uus-polvkond>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 18.)

Tian, Emily: *Anti-Corruption Reformists Win Moldovan Parliamentary Election*. Organized Crime and Corruption Reporting Project, 14. 7. 2021. <https://www.occrp.org/en/news/anti-corruption-reformists-win-moldovan-parliamentary-election>. (Letöltés időpontja: 2024. 10. 28.)

Traynor, Ian: *Russia accused of unleashing cyberwar to disable Estonia*. The Guardian, 17. 5. 2007. <https://www.theguardian.com/world/2007/may/17/topstories3.russia>. (Letöltés időpontja: 2024. 04. 27.)

A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM EKÖP-24-2-76
KÓDSZÁMÚ EGYETEMI KUTATÓI ÖSZTÖNDÍJ PROGRAMJÁNAK A
NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL
FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

